

OBSAH:

1	ÚVOD	4
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	6
2.1	Cíl práce	6
2.2	Metodika	6
3	TEORETICKÁ ČÁST	8
3.1	Volný čas.....	8
3.1.1	Charakteristika volného času	8
3.1.2	Historický pohled na organizaci volného času	8
3.1.3	Volný čas dětí a mládeže	12
3.1.4	Výchova mimo školní vyučování	13
3.2	Hodnotová orientace mládeže	14
3.2.1	Životní styl.....	14
3.2.2	Hodnotová orientace mládeže.....	15
3.2.3	Oblasti ovlivňující životní styl a hodnotovou orientaci mládeže	15
3.3	Problém identity, identifikace a motivace mládeže	19
3.3.1	Identita	19
3.3.2	Sounáležitost.....	20
3.3.3	Sebeaktualizace a motivace	21
3.4	Vztah skupiny a prostředí.....	22
3.4.1	Místo jako zvláštní fenomén.....	22
3.4.2	Interpersonální vztahy v rámci skupiny.....	22
3.4.3	Šikana.....	24
3.5	Alternativní způsoby výchovy	26
3.5.1	Výchova zážitkem.....	26
3.5.2	Kreativní výchova ve skupině rámci fyzického prostoru	27
3.6	Shrnutí	29
4	PRAKTICKÁ ČÁST	31
4.1	Popis skupiny	31
4.1.1	Charakteristika skupiny	31
4.1.2	Historie skupiny	34
4.1.3	Skupinový život	39
4.1.4	Proces učení v rámci skupiny	42
4.1.5	Shrnutí.....	43
4.2	Vlastní výzkum	44
4.2.1	Základní charakteristiky respondentů	44
4.2.2	Rodinné zázemí respondentů	48
4.2.3	Okruhy zkoumané problematiky	50
4.2.4	Okruh 1	51
4.2.5	Okruh 2	54
4.2.6	Okruh 3	58
4.2.7	Okruh 4	60
4.2.8	Okruh 5	63

4.2.9	Okruh 6	64
4.2.10	Okruh 7	69
4.2.11	Okruh 8	72
4.2.12	Okruh 9	76
4.3	Shrnutí poznatků výzkumu	78
4.3.1	Shrnutí analýzy zkoumaných okruhů	78
4.3.2	Proměny skupiny v čase	81
ZÁVĚR		83
POUŽITÉ ZDROJE		87
Literární zdroje		87
Internetové zdroje		88
SUMMARY		89
Seznam tabulek		90
Seznam obrazových příloh.....		Chyba! Záložka není definována.
Obrazové přílohy		Chyba! Záložka není definována.

Seznam zkratek

- apod. a podobně
- atd. a tak dále
- ČSOP Český svaz ochránců přírody
- ČSTV Český svaz tělesné výchovy
- SVAZARM Svaz pro spolupráci s armádou
- YMCA Young Men´s Christian Association – křesťanské sdružení mladých mužů
- tj. to jest

1 ÚVOD

Uznání volného času jako přirozené součásti lidského života, na kterou by měl mít každý člen společnosti právo, bez ohledu na příjem a postavení, si prošlo dlouhodobým a nesnadným procesem. Aktivní formy využívání volného času v podobě jak je známe přibližně dnes, jsou záležitostí asi jednoho sta let. Do té doby byl tento požitek vyhrazen úzké skupině socioekonomických elit. Ještě delší a komplikovanější cestou si prošlo uznání práva smysluplného využívání volného času pro děti a mládež. Největší kus práce byl na tomto poli vykonán v období po druhé světové válce, a to jak v zemích západní Evropy, tak i v zemích východního bloku, včetně tehdejšího Československa, kde byla však tato oblast podřízena centralizaci a ideologizaci. Vlády, ministerstva, rozličné orgány a instituce, ale i neziskové organizace a část privátního sektoru, se se střídavými úspěchy podílely na usměrňování prožívání volného času dětí a mládeže smysluplným směrem, jenž by kvalitativně přispíval ke zdravému rozvoji osobnosti dítěte. Po roce 1989 pokračoval v České republice proces v oblasti výchovy volného času decentralizovaným a demokratičtější směrem. Ne vždy však byly a jsou výsledky jednoznačně pozitivní. Svůj podíl na tom má jednak obrovský rozmach informačních a komunikačních technologií, a jednak orientace převážné části společnosti na konzumní způsob života.

Jedním z nástrojů organizace volného času dětí a mládeže, je pořádání dlouhodobých prázdninových pobytů mimo školu a domov. I tato oblast provozování volnočasových aktivit dětí a mládeže si prošla určitým vývojem, který nezdědka kopíroval změny společenských, ale i politických priorit.

Předložená diplomová práce je koncipovaná jako případová studie, která má za cíl identifikovat, analyzovat a pojmenovat dopady, které přineslo vybraným respondentům členství v neformální zájmové skupině, orientované na organizaci volného času dětí a mládeže. Významnou roli ve výběru tématu této práce hrála skutečnost, že autor se mnoho let věnuje práci s dětmi a mládeží v oblasti výchovy volného času. A to především formou spolupodílení se na zajišťování a provozu letních mimoškolních volnočasových aktivit. Se zkoumanou skupinou má poměrně bohaté zkušenosti, neboť v ní sám působí už od svých dětských let.

Teoretická část práce se skládá ze šesti kapitol. První kapitola se zaměřuje na problematiku volného času jednak z obecného a posléze z historického pohledu. Dále pak rozvíjí problematiku volného času z hlediska potřeb dětí a mládeže. Druhá kapitola

se zabývá otázkami životního stylu a hodnotové orientace mládeže. Na problémy identity, sounáležitosti, motivace a sebeaktualizace dětí a dospívajících se zaměřuje třetí kapitola. Ve čtvrté kapitole autor hodnotí význam prostředí jako důležitého prvku v oblasti formování života jednotlivce i skupiny, a to především během aktivního trávení volného času mimo domov a školu. Dále se kapitola věnuje interpersonálním vztahům v rámci dětské skupiny. Obsah páté kapitoly je zaměřením nad úlohou alternativních způsobů výchovy dětí a mládeže v mimoškolních zařízeních, především však na letních prázdninových aktivitách spojených s pobytem ve volné přírodě. Šestá kapitola shrnuje předchozí poznatky a informace.

Empirická část této práce je pak věnována vlastnímu výzkumu dané skupiny. I ona se skládá ze dvou částí. První část, vycházející částečně z monografického výzkumu, je zaměřena na popis dané skupiny a porovnávání jejího působení a náplně činnosti se změnami, kterými si procházela za dobu její existence celá naše společnost. K tomuto účelu bylo využito historické metody.

Druhá část empirické části práce vychází z kvalitativně orientovaného výzkumu, a je založena na vlastní analýze hloubkových nestrukturalizovaných rozhovorů, vedených s vybranými respondenty. Závěr práce pak shrnuje výsledky celého výzkumu a zahrnuje je do širšího celospolečenského kontextu.

V současné době, kdy životní styl a hodnotovou orientaci mladé generace určují především konzum, média, sociální sítě a virtuální realita, v situaci, kdy se hodnotový systém posouvá do oblastí pro střední a starší generaci téměř nesrozumitelných, jeví se otázka existence, funkčnosti a smysluplnosti organizace volného času dětí a mládeže více, než aktuální.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1 Cíl práce

Cílem této práce je pomoci kvalitativně orientovaného výzkumu pojmenovat hlavní motivační faktory, které vedly a vedou děti, mládež, ale i dospělé k identifikaci se skupinou, která, která se již skoro půl století orientuje na organizaci a provozování volnočasových aktivit pro děti a mládež.

Dále je cílem práce identifikovat pozitivní přínosy i negativní dopady, které členství ve skupině přineslo vybraným respondentům do jejich dalšího života a procesu socializace. Vzhledem k tomu, že skupina převážnou část své existence volila pro náplň svojí činnosti určitý alternativní přístup, který byl a částečně i je odlišný, než tomu bývá u většiny jiných dětských zájmových organizací, mají tyto přínosy a dopady pro vybrané respondenty veliký význam z hlediska jejich začleňování do většinové společnosti.

2.2 Metodika

V teoretické části se diplomová práce opírá o studium příslušné odborné literatury a dalších informačních a inspiračních zdrojů. Teoretická část je zaměřena především na problematiku skupinového života, skupinové identity, vývoje a zrání osobnosti, a motivace. Předmětem výzkumu je i analýza interpersonálních vztahů a konfliktních situací u dětí a dospívající mládeže.

Výzkumu se zúčastnilo celkem jedenáct respondentů, kdy jeden respondent, vedoucí skupiny poskytl rozhovor jako informační zdroj pro první část výzkumné části.

Jak bylo již uvedeno, praktická část této práce je rozdělena do dvou částí.

První část je věnována popisu skupiny a je zaměřena především na:

- charakteristiku skupiny;
- historii skupiny;
- činnosti a aktivity skupiny;
- výchovné metody a techniky používané ve skupině;
- inspirační zdroje skupiny.

Druhá, praktická část se skládá z monografického výzkumu a kvalitativně orientovaného výzkumu.

Monografický výzkum hromadí a hodnotí údaje, vztahující se k minulým událostem. K tomu využívá historickou metodu, která má obecnější charakter a je založena na poznávání jevu v rámci širších historických souvislostí.

Dále následuje zpracování výsledků kvalitativně orientovaného výzkumu na základě rozboru hloubkových nestrukturovaných rozhovorů s vybranými respondenty. Respondenti byli získáváni na základě přímých osobních kontaktů, nebo metodou „sněhové koule“. Respondenti byli pro tuto část výzkumu vybíráni podle věkových kategorií v rozmezí a v souladu s vývojovými etapami, kterými si skupina za dobu své existence prošla. S ohledem na genderovou vyrovnanost bylo zohledněno rovnoměrné rozdělení respondentů podle pohlaví. Tohoto požadavku se podařilo dosáhnout vzhledem k počtu zpovídaných respondentů, nikoli však ve vztahu k jejich věkovým skupinám.

Kvalitativní výzkum obsahuje následující kroky:

1. stanovení výzkumných okruhů
2. volba metody
3. výběr respondentů
4. navázání kontaktů s účastníky výzkumu
5. získání souhlasu k provedení výzkumu
6. vlastní provedení výzkumu prostřednictvím metody vedení hloubkových nestrukturovaných rozhovorů
7. transkripce rozhovorů
8. analýza s interpretací dat
9. vytvoření závěru práce

Nestrukturalizovaný rozhovor byl zvolen z důvodu, že spoléhá na spontánnost generování otázek v přirozeném průběhu interakce. Jeho výhodou je, že zohledňuje individuální rozdíly a změny situace, což je v případě takto zaměřeného výzkumu žádoucí. Ačkoliv se jednalo o rozhovory nestrukturalizované, bylo nutné mít na zřeteli určité klíčové otázky, které se měly v rozhovoru objevit bez ohledu na způsob jejich formulace a pořadí.

Podrobněji bude o samotném výzkumném šetření pojednáno v empirické části této práce.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Volný čas

3.1.1 Charakteristika volného času

Jedna z definic charakterizuje volný čas jako část lidského života mimo pracovní čas (včetně návštěvy školy) a mimo vázaný čas (biofyziologické potřeby). (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008). Pod tento pojem lze zahrnout poměrně širokou škálu činností, jako například odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávací činnosti, dobrovolně vykonávané obecně prospěšné činnosti, apod. V zásadě jde o to, že si lidé tyto činnosti volí svobodně, vykonávají je dobrovolně a odměnou by jim měl být pocit uspokojení.

Na problematiku volného času lze nahlížet z několika hledisek

1. Ekonomické hledisko poměřuje investiční vstupy do volnočasového odvětví, a výši a způsob jejich návratnosti.
2. Sociologické a sociálněpsychologické hledisko reflektuje, jak volnočasové aktivity přispívají k utváření a kultivaci mezilidských vztahů.
3. Politické hledisko zohledňuje otázky míry ovlivňování volného času obyvatelstva ze strany státu prostřednictvím legislativy a financování.
4. Hledisko zohledňující zdravý tělesný a duševní vývoj člověka.
5. Pedagogické hledisko se zaměřuje na podporu a rozvoj aktivit dětí a mládeže a poskytování prostoru pro jejich spontaneitu a seberealizaci.
6. Psychologické hledisko zohledňuje psychický rozvoj osobnosti dětí a mládeže.

3.1.2 Historický pohled na organizaci volného času

Evropa

Způsob trávení volného času úzce souvisel s tím, jak dalece byl čas lidí spjat s půdou, prací, případně s jeho společenským či třídním zařazením. Například ve starověkých společenstvech vypadal jistě jinak volný čas zemědělce, jehož život plynul cyklicky v závislosti na ročních obdobích, a jinak příslušníka vládnoucích vrstev.

U zemědělců a řemeslníků ve starověké, ale i feudální společnosti byl prakticky veškerý volný čas spojen se zajišťováním obživy a střechy nad hlavou. Existovalo - li

tehdy něco, jako organizace volného času, tak u nižších vrstev byl nezřídka tento čas vyplněn náboženskými a rituálními povinnostmi. Vzhledem k tomu, že se vládnoucí vrstvy nemusely potýkat s každodenními starostmi o přežití, dokázaly si volný čas užívat podle svým možností, schopností, potřeb a dobových reálií.

Určitá forma organizované zábavy i pro širší lidové vrstvy, se začala objevovat ve starověkém Řecku a Římě. V Řecku, jakožto kolébce dramatu, se divadelní produkce konaly v prostorných amfiteátrech s kapacitou až několik tisíc lidí. Dále je starověké Řecko známé konáním Olympijských her, či různých sportovních klání. Na území Římské říše se pak podle známého pravidla „chléb a hry“, pořádala různá velkolepá představení, kam měl přístup i prostý lid, ať už šlo například gladiátorské hry, či různé náboženské slavnosti, či slavnosti oslavující úspěšné dobovatelské války.

Ve feudální společnosti si pak šlechta vyplňovala volný čas pořádáním rytířských turnajů a klání, zatímco prostý lid byl odkázán na příležitostná vystupování potulných pěvců a kejklířů.

V době renesance, kdy se ke slovu se opět hlásilo divadlo, byl například v Anglii na divadelní představení umožňován vstup i nižším společenským vrstvám. Pochopitelně do zvlášť vyhrazených prostor. Tento trend částečně pokračoval i v absolutistické Francii. Od konce 17. století vznikaly první kavárny a později i kluby. V zásadě se dá říct, že až do průmyslové revoluce bylo aktivní a organizované trávení volného času až na drobné výjimky záležitostí dospělých z převážně bohatších vrstev.

Nástup průmyslové revoluce ovšem neznamenal automatický a rychlý zlom k lepšímu. Naopak, díky velmi dlouhé pracovní době a zaměstnávání dětí se dá konstatovat, že městský proletariát koncentrovaný v nevyhovujících životních podmínkách na tom byl oproti venkovskému obyvatelstvu hůře.

Teprve, když si dělnictvo vydobylo podstatné zkrácení pracovní doby, vznikala zde prostor pro regeneraci fyzických a duševních sil, sebevzdělávání a rozvoj zájmových činností. Za přispění zástupců ostatních socioprofesionálních skupin vznikaly kulturní, vzdělávací a tělovýchovné aktivity, ale i sociální a politické organizace. Od druhé poloviny 19. století se tyto aktivity začaly obracet i k dětem a mládeži. Později vznikala zařízení zacílená na tuto věkovou skupinu, jako například Skauting, či YMCA.

Tento trend posiloval v demokratických zemích Evropy prakticky až do konce 30. let 20. století. V širším měřítku rozvíjely svojí činnost domy a ubytovny mládeže, prázdninové kolonie a letní tábory. Mnohdy za vydatné podpory pedagogických pracovníků. V Německu se od 20. let objevovaly počátky teorie pedagogiky volného času.

O vzrůstající celospolečenské významnosti dětských volnočasových aktivit svědčí vznik prvního sekretariátu pro děti a mládež ve Francii v roce 1936 (Pávková, a kol., 2008).

V Sovětském svazu a nacistickém Německu byla situace poněkud odlišná, neboť organizace volného času dětí a mládeže byla úzce spjata s monopolem státu, jeho ideologií a doktrínou, a to bez možnosti alternativy. V podobném duchu probíhala organizace volného času dětí a mládeže v Sovětském svazu a jeho satelitech po druhé světové válce.

Západoevropské země navázaly v této oblasti na předválečný pluralitní vývoj. Rozšiřovaly a rozvíjely se organizace a zařízení pro volný čas, vznikala ministerstva pro mládež a sporty. Od konce 60. let se zařízení volného času snažila přiblížit změněné soustavě hodnot dětí a mládeže. Nicméně od poloviny 70. let začal zájem o členství v těchto zařízeních klesat jako důsledek množících se problémů západních společností blahobytu. Vzrostly takové negativní jevy, jako drogové závislosti, agresivita mládeže, sexuální nevázanost, hédonismus, tupý konzumerismus, apod. V reakci na neblahý vývoj se západoevropské země pokoušely koncipovat a realizovat komplexní politiku v oblasti výchovy ve volném čase dětí a mládeže, jak na úrovni národní, tak na úrovni Evropského společenství, později Evropské unie, či OSN.

Od 90. 20. století let dochází ruku v ruce s postupující globalizací i ke změně priorit, včetně změn priorit v oblasti volného času dětí a mládeže. Vliv na tento diskutabilní proces má rozvoj informačních a komunikačních technologií, reklamní a zábavní průmysl, orientace na konzum, apod. Hodnoty i autority jsou relativizovány, je kladen důraz na větší individualismus a do popředí se dostávají nová témata jako enviromentalismus, multikulturalismus a feminismus. Před jednotlivými státy i mezinárodními společenstvími stojí velká výzva, jak v případě organizace volného času dětí a mládeže s tímto trendem naložit.

Území Čech a Moravy

Na našem území byl vývoj v oblasti volného času dětí a mládeže oproti vývoji v zemích západní Evropy, poněkud opožděný. I zde vznikají v druhé polovině 19. století různé spolky a organizace zaměřené na kvalitní využívání volného času, převážně však dospělých. V roce 1915 byl z podnětu A. B. Svojsíka založen Junák - český skaut. Historický opožděný handicap se snažilo dohánět meziválečné Československo. Mimo již zmiňovaného Junáka obsadily tento prostor s podporou státu i sociální, charitativní, zdravotní a tělovýchovné, často nestátní dobrovolné a dobročinné organizace. Vznikala zařízení v oblasti tělovýchovy, sportu a turistiky. Nutno dodat, že organizace volného času

děti a mládeže se většinou nesla v určitém nacionálním duchu, což si lze vysvětlit jako reakci na předcházející historickou zkušenost.

V době nacistické okupace byla většina dětských organizací buď zakázána, nebo podřízena potřebám a ideologii „Třetí Říše“.

Po válce se projevila snaha navázat na prvorepublikový model. Po roce 1948 se však oblast výchovného zajištění volného času dětí a mládeže orientovala na sovětský model. Český Junák byl opět zakázán a většina dětských sdružení byla zahrnuta pod jednotnou dětskou organizaci Pionýr. Při školách vznikaly školní družiny a volný čas dětí a mládeže měly nadále zajišťovat domy pionýrů a mládeže, v oblasti kultury a umění pak lidové umělecké školy. V rámci pokusu o větší pluralitu v oblasti sdružení dětí a mládeže v roce 1968, byl například znovuobnoven Junák. Tento demokratizační pokus však trval jen krátce a od počátku sedmdesátých let se už vše nacházelo ve starých kolejích. S výjimkou Pionýra bylo možno realizovat volnočasové aktivity i v jiných organizacích kontrolovaných státem, jako byly například tělovýchovné jednoty, či Svazarm. Na pořádání letních dětských táborů se výraznou měrou podílely odborové organizace a zaměstnavatelé.

Na druhou stranu je třeba připomenout, že některá zařízení byla na poměrně slušné úrovni a v oblasti mimoškolní výchovy dětí a mládeže sehrála převážně pozitivní roli. A to bez ohledu na formální status. To se týká například pionýrských domů dětí a mládeže, které mnohdy sehrály pozitivní úlohu v odborných přípravách na volbu povolání a odbornou způsobilost (Pávková, a kol., 2008). Podobně lze hodnotit úlohu lidových uměleckých škol, o čemž nejlépe vypovídá současná veřejná aktivita na jejich podporu ze strany světoznámé mezzosopranistky Magdaleny Kožené. Postupem času mizely z organizací a sdružení pro volný čas dětí a mládeže ideologické prvky a účast v nich byla mnohdy na rozdíl od obsahu spíše záležitostí formální.

Po roce 1989 se do hnutí dětí a mládeže opět navrátila pluralita, byl obnoven Junák, Sokol, YMCA Česká tábornická unie, a Pionýr se stal jedním z mnoha subjektů působících na tomto poli. Dále vznikly i nové organizace a sdružení jako například Liga lesní moudrosti, či sdružení orientovaná na ekologii, informační technologie, charitu či náboženství. Výrazně se začal prosazovat i soukromý či neziskový nestátní sektor. Bohužel některé znovuobnovené dětské organizace díky dlouhodobému přerušení činnosti, ustrnuly na pozici předválečného Československa a nebyly schopny reflektovat změněnou společenskou realitu, včetně změn v hodnotové orientaci dětí a mládeže. Přes počáteční popularitu a slušnou členskou základnu postupně ztrácely na přitažlivosti a v současnosti

už jsou jenom odleskem bývalé slávy. Nehledě na jejich zbytečnou ideologickou předpojatost v 90. letech minulého století.

V oblasti zabezpečování volnočasové výchovy dětí a mládeže si Československo a posléze Česká republika v ničem nezapadly s vyspělým světem. Bohužel velmi rychle dohnala a mnohdy i předehnala nemalá část dětí a mládeže západní svět v negativních, již výše zmiňovaných jevech. Pasivní příjem zábavy, mnohdy nevalné úrovně, agresivita, sobectví vydávané za individualismus, značná náchylnost k manipulaci ze strany médií a sociálních sítí, tupý konzumerismus, odmítání jakékoliv autority s výjimkou pseudocelebrit, agrese, drogy, alkohol, bezcílnost, povrchnost, neschopnost používat zdravý rozum, jsou společně s klesající úrovní poskytovaného vzdělání ze strany příslušných institucí velikou výzvou pro společnost a její vedení.

3.1.3 Volný čas dětí a mládeže

Volný čas dětí mládeže má svá specifika. U dětí do osmnácti let by volný čas neměl být alternativou k době nutné k práci z hlediska zaměstnání. U mládeže od 18 do 26 let jde spíše o teoretický požadavek, kdy praxe bývá často odlišná. U dětí a mládeže dále do volného času nepatří vyučování, činnosti spojené s provozem rodiny a domácnosti, činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka, sebeobsluha a péče o zevnějšek, pokud tyto činnosti nejsou samostatným koníčkem.

Zařízení specializující se na zajištění volnočasových aktivit dětí a mládeže

- Školní družiny
- Školní kluby
- Střediska pro volný čas dětí a mládeže, která zahrnují domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností
- Domovy mládeže
- Dětské domovy
- Základní umělecké školy
- Jazykové školy
- Občanská sdružení
- Sdružení dětí a mládeže
- Tělovýchovné sportovní organizace
- Kulturní a osvětová zařízení

- Obecně prospěšné společnosti
- Círky a náboženská společenství
- Komerční organizace, jako například kulturní a společenské agentury, komerční sportovní a zábavní zařízení, apod.
- Neformální sociální instituce, jako například vrstevnické skupiny (Pávková, a kol., 2008)

3.1.4 Výchova mimo školní vyučování

Trávení volného času a mládeže by nemělo znamenat nicnedělání, ale mělo by být smysluplné, přičemž hlavní smysl spočívá ve všestranném rozvoji osobnosti dítěte, jakožto budoucího plnohodnotného člena společnosti. Smysluplnost trávení volného času může být u dětí a mládeže účinně naplněna pouze tehdy, pojme - li se organizované využívání jejich volného času zároveň i jako výchova mimo školní vyučování, kdy není nezbytně nutné, aby vyučujícím byl v každém případě profesionální pedagog. Zároveň by forma výuky měla co nejméně připomínat školní metody a školní prostředí.

Jiřina Pávková a kolektiv (2002, s. 37) charakterizují výchovu mimo školní vyučování následovně:

- *probíhá mimo povinné vyučování;*
- *probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny;*
- *je institucionálně zajištěná;*
- *uskutečňuje se převážně ve volném čase.*

Z hlediska institucionálního zajištění výchovy mimo školní vyučování se nabízí otázka působení soukromých subjektů, ať už ze strany fyzických nebo právnických osob. Přímá působnost nějaké instituce ať z hlediska řízení či kontroly je poněkud nejasná. Snad by v tomto případě bylo vhodnější rozšířit tuto charakteristiku o termín: „*Je legislativně ukotvená v platném právním systému.*“

3.2 Hodnotová orientace mládeže

3.2.1 Životní styl

Životní styl je jedním ze způsobů, kterými lze prezentovat sociální status jak jedince, tak i skupiny. Životní styl se netýká pouze volného času, ale prakticky veškerých oblastí života. Bývá spojen s rozličnými aktivitami, zájmy a postoji, které spolu s jedincem sdílí sociální skupina, nebo třída. Například životní styl nejvyšší společenské třídy a nižší střední třídy nebude jistě totožný. Z hlediska pojmu volný čas je životní styl souhrnem sdílených subjektivních zálib jedinců a skupin. Například různé profesní skupiny mohou sdílet některé volnočasové aktivity.

Podle Šmídové (1992) souvisí životní styl úzce s kulturou, neboť si jej jakožto svůj funkční prvek života člověk vybírá za určitých podmínek, podle svých kritérií a potřeb, z repertoáru dané kultury. Tyto prvky následně propojuje, transformuje a přetváří do vlastního systému. Podle Šmídové jde vysloveně o propojování zvolených prvků z veřejné sféry s osobním a privátním rozměrem.

Lze jej charakterizovat jako systém významných činností a vztahů, životních projevů a zvyklostí typických a charakteristických pro určitý subjekt. Z hlediska individua lze na životní styl nahlížet jako na konzistentní životní způsob jednotlivce, jehož jednotlivé části mají určitou jednotící linii, která se prolíná všemi podstatnými aktivitami nositele daného životního stylu (Dufková, 2005).

Konkrétní podoba životního stylu je ovlivněna vnitřními (jedinec samotný) a vnějšími (životní situace) faktory. Životní styl zahrnuje mimo jiné i hodnotovou orientaci člověka. Tato hodnotová orientace, či systém hodnot jedince se utváří vlivem jeho aktivity a životních podmínek. Pohled na smysl a využívání volného času mají v procesu utváření hodnotové orientace nezastupitelnou roli.

Pojítkem životního stylu mládeže bývá nezřídka opozice proti mainstreamu, který pro dospívající symbolizuje svět dospělých, s nímž se rozcházejí, nerozumí mu a nechtějí mu rozumět. Paradoxně ve své živelnosti a masovosti, se z vymezující (nikoliv revoltující) mládeže nestává odlišná subkultura, ale jiná podoba mainstreamu, nezřídka dobře sloužícího potřebám těch, vůči nimž se mládež tak vypjatě vyhraňuje.

3.2.2 Hodnotová orientace mládeže

Hodnoty a hodnotová orientace jsou součástí energetické stránky osobnosti. Spolu s potřebami, zájmy a postoji vytvářejí motivaci k jednání člověka a určují směr tohoto jednání. Ta část potřeb, která bývá charakterizována jako základní, vztažená především k biologickému systému člověka, vytváří základní motivaci působící na člověka s velkou naléhavostí, ale v relativně krátkém časovém úseku.

Hodnoty představují oproti základním potřebám motivaci více socializovanou a kultivovanou, proto také působí ve větším sociálním časoprostoru, se silnějšími vazbami na společenské systémy (Sak, 2000). Hodnotová orientace člověka je výslednicí jeho preferencí a korelací. Za pozornost stojí nejen preference dílčích hodnot, ale i souhrnné struktury vzájemných hodnotových vazeb.

Asi není třeba si připomínat, že hodnotová orientace dětí a mládeže současnosti je velmi odlišná od hodnotové orientace této věkové skupiny před rokem 1989. Vliv na tento stav mají obecně známé a již zmiňované faktory. Důležitá je reflexe oblastí života, které jsou pro změny hodnotové orientace současné mládeže charakteristické. Jde především o oblasti vzdělání, zábavy, náboženství, politiky, společenské a veřejné prospěšnosti, apod. Podle Petra Saka lze obecně říct, že *„pokračuje vyhraňování mládeže ve směru k liberalismu, hédonismu, individualismu, egoismu a materiálních hodnot“* (Sak, Saková, 2004, s. 17).

3.2.3 Oblasti ovlivňující životní styl a hodnotovou orientaci mládeže

Liberalismus

Jestliže si nemalá část společnosti po roce 1989 vyložila liberalismus jako maximum práv a minimum povinností, nelze se divit, že děti a mládež vzešlé z této společnosti v tomto trendu nejen pokračují, ale ještě jej „úspěšně“ rozvíjejí. Od tohoto postoje se odvíjí značná část problémů, se kterou se naše dnešní společnost potýká nejen v oblasti výchovy, školství a rodiny. V duchu špatně pochopené postmoderny se relativizuje úplně vše, včetně hodnot a autorit. Důsledkem je mimo jiné nízká úroveň ochoty participace na společenském a veřejném životě, ale zároveň i touha brát si od společnosti a blízkého okolí, pokud možno za vynaložení minimálního úsilí, co nejvíce hmotných i nehmotných statků a požitků.

Hédonismus

Je třeba si otevřeně přiznat, že jednání převážné části mladých lidí směřuje v současnosti k vyhledávání slastí, přičemž se mládež víceméně úspěšně snaží vyhýbat strastem. A to bez ohledu na skutečnost, že určitá míra strastí v podobě překonávání životních překážek je pro úspěšný vývoj jedince a jeho zařazení do společnosti prospěšná. Hédonismus je u mládeže úzce spjat s procesem odklonu od duchovna a spirituality.

Komputerizace

V zásadě se jedná o nahrazování skutečné reality realitou virtuální, prostřednictvím digitálních a komunikačních technologií, audiovizuálních prostředků, sociálních sítí a médií. To má za následek odosobnění mezilidských vztahů, sníženou schopnost komunikace, sociální adaptability, empatie, sníženou rozlišovací schopnost, zvýšenou závislost a v neposlední řadě je zde i dopad na fyzické a duševní zdraví. Bohužel tento fenomén je zejména u dětí a mládeže velmi silný, a jeho negativní celospolečenské dopady si lze zatím jen domýšlet, přestože jisté kontury lze zejména v oblasti výchovy a vzdělání spatřovat již dnes.

Individualismus

Zde existuje určitá spojitost s procesem komputerizace a kariérismu. Stoupají preference budování kariéry a úspěchu na úkor udržování kvalitních mezilidských vztahů. U mezilidských vztahů dochází k určité vizualizaci a komputerizaci (Sak, Saková, 2004), což potvrzuje stoupající závislost na počítačových hrách a obliba sociálních sítí u dětí a mládeže. Individualismus v pojetí mládeže však bývá často zaměňován za sobectví. Být co nejméně „obtěžován“ autoritami v rodině, škole, či zaměstnání, neochota dělit se o některé hmotné i duševní požitky s ostatními, neochota mít větší odpovědnost za druhé, oddalování založení rodiny a touha užívat si co nejdéle, jsou jen některými charakteristikami tohoto postoje. Na druhou stranu mládež ráda podléhá určité stádnosti, například v podobě oblečení, módy, kopírování trendů, papouškování některých názorů a účastí ve skupinách, kde „dobře zapadne“. Zjednodušeně lze konstatovat, že nemalá část mládeže má tak velikou touhu se odlišovat, až se ve své odlišnosti stává zcela homogenní. Tento postřeh bohužel platí i pro část dospělé populace.

Politika

Z výsledků výzkumů Petra Saka a Karolíny Sakové vztahujících se k roku 2001 vyplynuly nejvíce negativně postoje mládeže k marxismu a socialismu. Nejkritičtěji se k těmto politickým směrům stavěla mládež ve věku 24 až 30 let. To si lze částečně

vysvětlit i tím, že tato věková skupina politicky zrála na přelomu 80. a 90. let (Sak, Saková, 2004). Zároveň si tento fenomén lze vysvětlit i věkem, kdy mladí lidé necítí ještě aktuálně obavy o zajištění zdraví, stáří, zaměstnání a podobně. Zároveň byla ale tato věková skupina podobně jako celá společnost, vystavena určité manipulaci ze strany médií, veřejných sdělovacích prostředků a části politiků. Pro určitou část spoluobčanů s nižší rozlišovací schopností, znamenal například termín sociální totéž co socialistický, či komunistický, tj. špatný. Velké části mládeže se podařilo celkem úspěšně vsugerovat ničím nepodložený názor, že pravice znamená In, Cool a Top, kdežto levice je záležitostí méně vzdělané, méně schopnější a méně úspěšné části populace, která si svou neradostnou životní situaci zavinila jednoznačně sama.

O tom, že mládež je náchylnější k manipulaci a černobílému vidění světa asi netřeba pochybovat. Mládež často aktivisticky zvolí některé politiky, které by za normálních okolností nemohla ani vystát. Výstižně na toto téma hovořil na jedné ze svých přednášek sociolog Jan Keller. Na několika severomoravských středních školách byl před parlamentními volbami 2010 proveden u studentů výzkum z hlediska jejich volebních preferencí. Naprostá většina respondentů uvedla jednoznačně TOP 09. V druhém kole výzkumu byly respondentům předloženy volební programy jednotlivých politických stran, ovšem tak, že nebylo zřejmé, ke které politické straně jednotlivé politické programy přináležejí. Studenti měli po jejich prostudování za úkol přiřadit politické programy k jednotlivým politickým stranám. Drtivá většina mladistvých respondentů, která by volila TOP 09, přiřadila k této jimi preferované politické straně volební program KSČM.

V současnosti lze vyzorovat poněkud vstřícnější postoj určité části mládeže k levici. K tomu je třeba ovšem dodat, že nikoliv z důvodu oslovení klasickými levicovými tématy orientujícími se na ochranu slabších socioekonomických skupin, ale díky příklonu k novým, někdy i módním tématům, jakými jsou například feminismus, environmentalismus, multikulturalismus, apod.

Náboženství

Vzhledem k faktu, že česká společnost je dlouhodobě silně sekularizovaná, lze těžko požadovat od dětí a mládeže, aby tomu bylo jinak. Většina mládeže směřuje k materialismu a konzumnímu způsobu života, zatímco spiritualita je otázkou minority. U této minority je oproti situaci před rokem 1989 znatelný určitý odklon od křesťanství k takzvané „nové spiritualitě.“ Jde o náboženské směry ovlivněné a inspirované orientálními učenými, mytologií přírodních národů, šamanismem, či syntézou různých

směrů, jako například New Age. Pavel Říčan vnímá spiritualitu jako to, co nás jednak fascinuje a probouzí v nás mysterium tremendum (Babyrádová podle Říčana, 2006).

„Zdroje naší fascinace mohou být různé - příroda, umění, krása, vědomí přesahu, které nabírá mnoha podob a bývá nazýváno rozmanitými termíny, nejčastěji pojmem Bůh“ (Babyrádová podle Říčana, 2006, s. 91).

Ono „mysterium tremendum“ úzce související s problematikou vrcholného zážitku, lze považovat za jednu z příčin přitažlivosti nové spirituality pro část mladé generace. Podle Abrahama Maslowa (2014) existuje úzká spojitost vrcholného zážitku s potřebou sebeaktualizace člověka.

Společensky a veřejně prospěšná činnost

Společensky prospěšnou činností je myšleno aktivní působení v různých organizacích a sdruženích orientující se ve prospěch potřebných jedinců i společnosti, veřejně prospěšnou činností pak participace na společenském životě politologickým slova smyslu. V tomto směru má česká mládež značný handicap proti kolegům ze západoevropských zemí. Nemalé části mládeže chybí nejen zájem, ale i potřebné schopnosti, znalosti a dovednosti. Elitní části mladé generace, která sice potřebnými dovednostmi disponuje, nezdědala zájem angažovat se výrazněji pro někoho jiného, než pro sebe samu. Skutečnost, že zájem o věci veřejné může zásadním způsobem ovlivnit život člověka samotného i jeho potomků, si mladá generace odmítá připustit, ať už z lenosti, pohodlnosti, opozice, všeobecné apatie, či nevíry ve vlastní schopnosti.

Volný čas

Současná společnost je společností masové zábavy, a tomu odpovídají i její produkty. Většina takto pojatých zábavných aktivit nemá zájem o rozvoj smysluplných činností a seberealizaci osobnosti, ale jde o veliký byznys, jehož hlavním účelem je zabavit masy, aniž by po nich byl vyžadován jakýkoliv náznak vlastního přemýšlení, či kreativity. Výroba pochybných a krátkodobých hvězd a hvězdiček, mnohdy nevalné úrovně, reklama, mediální vymývání mozků, počítačové hry, atd., to vše vydatně přispívá k intelektuálnímu otupování nemalé části společnosti, včetně dětí a mládeže

Do výčtu oblastí ovlivňujících hodnotovou orientaci dětí a mládeže nebyla zařazena škola a rodina. Jedná se o mnohokrát pojmenované fenomény, na jejichž analýzu vztahu k současné mládeži, by bylo potřeba samostatné práce. Tato problematika bude zahrnuta v jiné pasáži této práce.

3.3 Problém identity, identifikace a motivace mládeže

3.3.1 Identita

„Identita je smysluplná psychologická kategorie, označující určitou specifickou kvalitu sebereflexe, která generuje pocity, představy a myšlenky, které jsou pro člověka důležité v určité etapě jeho života v určitém sociálním a kulturním kontextu“. (Tyrlik, a kol., 2010, s. 6)

Z hlediska sociální psychologie lze identitu dělit na sociální a osobní, přičemž obě identity se navzájem prolínají.

- Sociální identita se zaměřuje se na ty obsahy identity, které se týkají vědomí členství v nějaké skupině či sociální kategorii. V širším vymezení sem patří i vědomí určitých sociálních rolí či identifikace s nějakými určitými skupinovými standardy.
- Do osobní identity spadají všechny důležité charakteristiky, vztahující se k vlastnímu já (Tyrlik, a kol., 2010).

Zajímavý pohled na otázku hledání identity člověka v období puberty a adolescence nabízí Eriksonovo pojetí psychosociálního vývoje, konkrétně v teorii hledání vlastní identity proti konfúzi rolí. Dospívající ztrácí mnohé bývalé jistoty, přičemž otázky nejistoty vlastní identity řeší tím, že porovnává, jak se jeví v očích svého okolí. Dochází zde k paradoxní situaci, kdy jsou si těsně blízké příslib objevení sebe samého a hrozba ztráty sebe samého. Průvodním jevem bývá nesnášenlivost až krutost dospívajícího vůči těm, kteří se odlišují nejen například etnicky, či stylem oblékání, ale i vůči drobnostem v chování okolí. Tato obrana vůči konfúzi spočívá v zásadě v tom, že nejistí dospívající přisuzují i dobře smýšlejícím a konajícím lidem ze svého okolí roli protivníků. Nebezpečí takového stavu vědomí spočívá v tom, že dospívající, není schopen nalézt vlastní identitu a nahrazuje jí identitou skupinovou, mnohdy stereotypní. Často hledá ujištění v rituálech, vyznáních či programech (Rymešová, Chamoutová, 2008 podle Eriksona, 1996).

Z psychologického hlediska bývá dále objevení potřeby identity nejčastěji spojováno s adolescentní krizí. Ta se často projevuje specifickou nerovnováhou v rámci prožívání vztahu dospívajícího procesu k sociálnímu okolí. Neboli vztahy adolescenta k jeho okolí, které se doposud jeví jako relativně spolehlivé, se náhle stávají z hlediska jeho subjektivního, ale i objektivního pohledu nevyhovujícími a problematickými. Ve snaze o dosažení dospělosti se musí dospívající od těchto minulých vztahů odpoutat,

negovat je, a sám podniknout takové kroky, jež mu pomohou vybudovat novou, dospělou identitu (Babyrádová, a kol., 2006 podle Davida, 1990).

Avšak tento klasický proces přechodu od dětské k dospělostní identitě, se v současné postmoderní či postindustriální době, značně mění. Autority, vzory, vnější opory a orientační body jsou relativizovány, zpochybňovány, případně úplně mizí. Jednak je zde oslabena možnost zpětné osobnostní vazby a zároveň je oslaben i základní pocit kontinuální existence. Je možno tedy hovořit o určité krizi identity, případně o prodloužení adolescenční krize do dospělosti, což není nic jiného, než ztráta identity.

Tento pohled částečně potvrzuje, i když v širším pojetí známý sociolog Zygmunt Bauman (1995, s. 34), který tvrdí, že: „*Osobnost skutečně postmoderní se vyznačuje absencí identity....*“ Podle Baumana tedy u postmoderního člověka absentuje identita. Je otázkou, zda se jedná o jev trvalý a zákonitý, či o jev přechodný, kdy potřeba identity přetrvává, zejména u mládeže, ukryta hluboko v nitru její osobnosti.

V našem kulturním prostředí je pro sociální aspekt identity adolescentů velmi důležité, do kterých skupin se dospívající sám zařazuje, které skupiny vnímá pro sebe jako referenční, jak se cítí být akceptován ve vlastní rodině, zda prožívá přátelské či partnerské vztahy. Jiným, opět silně kulturně determinovaným aspektem osobní identity adolescentů je vědomí vlastní jedinečnosti, odlišnosti od druhých, totožnosti se sebou samým, případně touha po, určité autentičnosti, respektive potřeba nalezení tzv. pravdivého já“ (Tyrlik a kol., 2010, s. 7).

Jedinec se snáze identifikuje s určitými skupinami prostřednictvím vztahu ke konkrétním osobám, které reprezentují nejen příslušnou skupinu, ale zároveň jsou nositeli hodnot a norem, pro adolescenta přijatelných. Tyto osoby se pro dospívajícího stávají významnými nositeli informací o okolním světě i o jedinci samotném, a znamenají pro něho, společně se skupinou, kterou reprezentují, určitý ostrov jistoty v moři neklidu. Postmoderní člověk se možná podle Baumana vyznačuje absencí identity, otázkou ovšem je, zda u něho absentuje i samotná potřeba identity, která bývá často vůči vnějšímu okolí rafinovaně maskována. S potřebou identity silně koreluje potřeba sounáležitosti a bezpečí.

3.3.2 Sounáležitost

Mladý člověk hledá svojí identitu, aby se mohl dále úspěšně osobnostně vyvíjet a socializovat. Často se tak děje prostřednictvím skupiny, se kterou se identifikuje z rozličných důvodů jako s celkem, a zároveň se identifikuje s jejími členy více, či méně

jednotlivě, čímž se rozšiřuje repertoár osob, vůči kterým dospívající vztahuje potřebu sounáležitosti, co by podvědomého hledání bezpečí jak ze strany skupiny, tak ze strany jednotlivých aktérů skupinového života. V pyramidě hierarchii potřeb podle A. Maslowa zaujímá potřeba sounáležitosti třetí místo nad fyziologickými potřebami a potřebami bezpečí. Pokud se tedy týká motivačního stavu, zdraví lidí, kteří dostatečně uspokojili své základní potřeby bezpečí, sounáležitosti, lásky, respektu a sebeúcty, jsou podle Maslowa primárně motivováni sklonem k sebeaktualizaci. (Maslow, 2014)

3.3.3 Sebeaktualizace a motivace

Sebeaktualizace je Maslowem (2014, s. 83) definována jako: „*Soustavné naplňování možností, schopností a nadání, jako naplnění poslání (nebo osudu, předurčení, povolání), jako plnější poznání vlastní vnitřní podstaty a její přijetí, jako neustálé směřování k vnitřní jednotě, integraci a spolupráci.*“

Zdálo by se, že pokud se dospívající identifikuje se skupinou, kde může očekávat saturaci základních potřeb bezpečí a sounáležitosti, je na nejlepší cestě k úspěšnému procesu jeho socializace a osobnostního vývoje. Na druhou stranu, v reálném životě nebývá člověk příslušníkem pouze jediné skupiny. Vedle zájmových skupin, jsou zde ještě skupiny profesní, a dále rodina jako sice menší, ale jedna ze základních skupin. Nenalézá-li jedinec pocit bezpečí například v rodině, utíká se právě k takové skupině, kde se domnívá, že tato jeho potřeba zde bude uspokojena. Podobná situace může nastat v rámci profesní skupiny, kdy jsou vztahy například v pracovním kolektivu napjaté, konfliktní a pro určité jedince až deprimující.

Zajímavé je, jak se k této problematice staví A. Maslow ve své teorii nedostatkové a růstové motivace. Podle Maslowa se nedostatkem motivovaný člověk musí více obávat prostředí, protože stále existuje možnost, že prostředí selže nebo ho zklame. Tento typ závislosti plodí také nepřátelství. A to vše může vyústit v určitý nedostatek svobody. Výše tohoto nedostatku závisí na štěstí nebo smůle konkrétního jedince. Sebeaktualizovaný jedinec s uspokojenými základními potřebami, je naopak mnohem méně závislý na vnějších faktorech, a tudíž je i mnohem nezávislejší. Nepodléhá vnějšímu vedení, nepotřebuje druhé lidi ke své seberealizaci, je mnohem soběstačnější a samostatnější (Maslow, 2014). Zjednodušeně si lze tuto teorii vysvětlit tak, že nedostatkově motivovaný člověk členství ve skupině možná potřebuje, ale zároveň se jej obává, neboť pro něho může znamenat i určité nebezpečí a ohrožení, zatímco sebeaktualizovaný jedinec ke své

existenci členství ve skupině vlastně nepotřebuje, neboť mu je překážkou v jeho seberealizaci. Pro oba výše uvedené rozdílné typy představuje členství ve skupině jistou formu ohrožení. Pak je ovšem otázka, zda se úloha skupin, zejména v psychologii poněkud nepřeceňuje.

3.4 Vztah skupiny a prostředí

3.4.1 Místo jako zvláštní fenomén

Vzhledem k tomu, že tato práce je zaměřena na výzkum určité skupiny, jejíž členové spolu tráví pravidelně delší časové období mimo rodinu a školu, v tomto případě formou letních prázdninových mimoškolních aktivit, je potřeba se této problematice podrobněji věnovat. Prostředí a zážitky mají nepochybně značný vliv na skupinový život, skupinové vztahy, formování skupinových rolí, apod.

Každý člověk si buduje vztah k místu, kde žije, Vnímá jej specifickým způsobem, místo v něm vyvolává pocity, nálady, emoce. Genius loci, historie a současnost konkrétního regionu, to jsou náměty, s nimiž pracují umělci a s nimiž může každý jedinec zacházet osobitým způsobem, vztahovat se k nim naprosto subjektivně, ale může také zaujmout odstup pozorovatele a pokusit se nahlížet na problematiku z objektivního pohledu (Babyrádová a kol., 2014).

Psychologové a pedagogové upozorňují na potřebu vypěstování schopnosti navazovat vztahy k okolnímu prostředí a k lidem, jež sice může být upevňována na základě vnějšího přijímání morálního řádu, ale v lepším případě lze tuto potřebu vytvářet skrz samotnou účast na akci - iniciačním rituálu, kolektivním dění. Nejdůležitějším aspektem takto orientované výchovy je bytí na určitém místě s určitými lidmi (Babyrádová a kol., 2014, s. 18).

3.4.2 Interpersonální vztahy v rámci skupiny

Lidé mají přirozenou tendenci budovat ve svém prostředí řád, k čemuž mohou přistupovat dvěma způsoby. Konfliktním nebo kooperativním jednáním. Oba druhy jednání je tedy možno považovat za naučené adaptační nástroje a zároveň za uvědomované nástroje, jimiž se lidé snaží realizovat své představy o legitimním sociálním řádu (Znejbánek, 2013).

Konflikt

Definice podle sociologického slovníku charakterizuje konflikt jako: „*Srážku či střet dvou nebo vícerych, do určité míry se vylučujících nebo protichůdných snah, sil, potřeb, zájmů, citů, hodnot nebo tendencí, případně aktérů (jednotlivci, zájmové skupiny, instituce apod.). Konflikt nastává v případě, kdy se tito aktéři setkávají a činí rozhodnutí v rámci stejného systému nebo se musí dělit o společné zdroje*“ (Jandourek, 2001, s. 128).

Existují rozličná dělení konfliktů, ale pro naše potřeby si vystačíme s dělením na konflikt nesmiřitelný a konflikt řešitelný.

Kooperace

Kooperace znamená, že lidé komunikují, účastní se situací, vzájemně na sebe reagují, pohlíží na sebe jako na důležité účastníky jednání, obvykle souhlasí s tím, co je v jejich prostředí důležité a dosahují společných nebo komplementárních cílů (Znejebánek (2013 podle Charona 2007). Kooperace může být dobrovolná nebo vynucená.

Konsenzus

Sociální psychologové Serge Moscovici a Wilem Doise popisují konsenzus jako shodu na společném jednání. Oba autoři vycházejí z předpokladu, že v každém rozhodovacím procesu ve skupině je vnitřně obsažen sociokognitivní konflikt, který kombinuje dvě tendence:

- tendenci k udržování existující uniformity
- tendenci ke změně existující uniformity prostřednictvím inovace vztahů k věcem a k idejím.

Podle této koncepce je konsenzus řešením konfliktních předsudků a konkurenčních přání objevit jednotné pouto (Znejebánek, 2013 podle Moscovici a Doise, 1994).

Solidarita

Podle významné koncepce amerického sociologa T. Parsonse je integrace sociálního systému založena na vzájemném uspokojování individuů. Tyto meziindividuální vazby jsou organizovány podle kulturního vzorce, který je vzorcem expresivních symbolů, jejichž význam individua sdílejí (Znejebánek, 2013 podle Parsonse, 1991).

Systematicky se snaží se solidaritou vyrovnat Siegwart M. Lindenberg, který staví solidární jednání daleko před kooperaci. Pojímá takové vymezení solidarity, které proti sobě staví jednání přinášející soukromé zdroje pro kolektivně určené cíle a jednání navozující pocity lásky, přátelství nebo bratrství. Solidarita je podle něho vzorec jednání,

obsahující vždy oběť. Zároveň ale dodává, že solidární vztahy nejsou jen ty, jež vyrůstají spontánně a přirozeně, ale jsou také vytvářeny a udržovány strategicky (Znejbánek, 2013 podle Lindenberg, 1998).

Parazitismus

Sociolog Petr Sak definuje parazitismus jako: „*Jednání ve vztahu k sociálnímu poli. Jednání, jehož cílem je prospěch jedince na úkor celku*“ (Sak, 2000, s. 22).

Parazitismus není úplně ojedinělým jevem. Děti samy vidí na svém blízkém okolí, včetně dospělých, že tento přístup přináší určité výhody. To, že se často jedná o výhody krátkodobé, nejsou děti (ale i někteří dospělí) schopny rozlišit. Na druhou stranu v menších homogenních skupinách, v prostředí mimo domov a školu, lze parazitujícího jedince poměrně rychle odhalit. Bez ohledu na vedoucího skupiny se s tímto fenoménem často vypořádají členové skupiny sami, například formou nezájmu, sociální exkluze parazita, či omezením jeho přístupu k výsledkům jejich společné činnosti.

Bohužel ke specifické formě jednostranně konfliktního jednání je třeba zahrnout i projevy šikany, kterým se nevyhnou ani sebelépe pojaté a organizované letní aktivity dětí a mládeže. Ani menší referenční skupiny nejsou v tomto směru výjimkou.

3.4.3 Šikana

„*Šikana je zvláštním druhem agrese, konkrétně vnitrodruhové agrese mezi příslušníky stejného druhu*“ (Říčan, Janošová, 2010, s. 35 - 36).

Jde o jeden ze škodlivých způsobů, jak si děti vybíjejí agresivní pud, který by za jinak odlišných podmínek mohl být vybiten neškodným, případně žádoucím způsobem. Nezanedbatelný vliv na takovéto projevy chování a jednání má atmosféra soutěživé společnosti, které jsou děti od útlého věku permanentně vystaveny. V prostředí, kde spolu lidé permanentně soutěží, roste zákonitě i agresivita.

Aktéři šikany

Dětští agresori pocházejí ze všech společenských vrstev, nicméně mezi jejich rodiči se nápadně často vyskytují lidé, kteří nezřídka kdy, i za podezřelých okolností rychle společensky vystoupali, podnikavci, pseudopodnikatelé, či zbohatlíci, o jejichž poctivosti lze pochybovat. Na rozdíl od materiální úrovně je celková etická a kulturní úroveň

takových rodin obyčejně nízká. S tím bývá spojeno celkové výchovné zanedbávání dětí. Rodiče na potomky nemají čas kvůli budování kariéry a dosahování zdánlivě nadprůměrných zisků, a tudíž se jim tento handicap snaží vynahradit luxusem, mimo jiné i neadekvátně vysokým kapesným. Tyto „top“ děti si bohužel snadno získávají mezi vrstevníky prestiž i vliv, čehož dokážou účinně zneužívat (Říčan, Janošová, 2010).

Oběti dětské šikany zpravidla bývají:

- děti neurotické, plaché, tiché, stažené do sebe;
- děti s hyperaktivní poruchou pozornosti;
- děti s opožděným rozumovým vývojem;
- děti oslabené nemocí;
- děti provokující, sobecké, špatně získávající přátele;
- děti s pocitem méněcennosti, s pesimismem a beznadějí;
- děti výrazně submisivní, neschopné prosadit se ve vrstevnické skupině;
- děti ze sociálně slabé rodiny, neschopné soutěžit s ostatními úrovní konzumu;
- děti, které nejsou dostatečně solidární s ostatními v drobných nebo i větších „lumpárnách“ (Říčan, Janošová, 2010).

Šetření a řešení šikany

V případě zjištění šikany, či pouhého podezření na šikanu, by měly následovat ze strany zodpovědného vedení skupiny rozhovory s oběťmi, podezřelými, či skutečnými agresory, svědky, a následně by se mělo dostavit řešení v podobě kázeňského postihu podle závažnosti situace.

Takto teoreticky vypadá uvedený postup mírně optimisticky, nicméně v praxi je situace mnohdy složitější. Nehledě na to, že podmínky a možnosti ve školách a na mimoškolních aktivitách, v tomto případě například na letních dětských táborech, jsou rozdílné. Bez ohledu na to, kdy jsou výhodnější, či nevýhodnější pro tu, nebo onu stranu. Šikaně se nevyhnou často ani menší, poměrně stabilní a homogenní skupiny, zejména, je-li jejich homogenita narušena na přechodnou dobu cizím prvkem. Vedoucí těchto skupin bývají zpravidla těmi posledními, kdo se o projevech šikany dozvědí. Na druhou stranu, pokud jsou tyto skupiny dlouhodoběji pozitivně hodnotově orientovány, nepřekročí zde šikana zdaleka meze, které jsou příznačné pro většinu základních a středních škol. S fenoménem šikany se děti vypořádávají samy, podobně jako v případě parazitujících jedinců.

3.5 Alternativní způsoby výchovy

3.5.1 Výchova zážitkem

Představitel humanistické psychologie Abraham Maslow zahrnuje vrcholný zážitek do kognitivní události v B zážitku lásky. Sem patří například rodičovské zkušenosti, mystický, kosmický nebo orgasmický zážitek, terapeutický nebo intelektuální vhled, apod. (Maslow, 2014). Vrcholné zážitky v podobě zážitku z opojení přírodou, estetického vnímání, tvůrčího okamžiku, či některého sportovního úspěchu, jsou často individuálně i skupinově přítomny u dospívající mládeže během dlouhodobějšího pobytu v rámci skupiny mimo domov a školu. Reflexe okamžiků vhledu v podobě vrcholných zážitků se obecně vyznačuje značnou intenzitou prožitku, jako je například pocit pochopení, prozření, úlevné poznání, povznášení se nad zdánlivě protikladnou realitou a vnímáme jejího vyššího smyslu. Vrcholný zážitek může mít někdy až mystickou povahu,

Dodatečné působení vrcholných zážitků na člověka

1. *„Mají a mohou mít určité terapeutické účinky v tom smyslu, že odstraňují symptomy.*
2. *Mohou změnit názor k lepšímu daného člověka na vlastní osobu.*
3. *Mohou změnit názor daného člověka na ostatní lidi a v mnoha ohledech mohou změnit i jeho vztah k nim.*
4. *Mohou více či méně trvale změnit pohled daného člověka na svět, nebo alespoň na některé jeho aspekty.*
5. *Mohou v něm probudit větší tvůrčí schopnosti, rozvinout bezprostřednost a výmluvnost a posílit jeho originalitu.*
6. *Člověk si svůj zážitek pamatuje jako nesmírně důležitou a žádoucí událost a usiluje o to, aby se opakoval.*
7. *Člověk má sklon domnívat se, že život stojí za to, i když je obvykle jednotvárný, obyčejný, bolestný nebo neuspokojivý. Zjistil totiž, že v životě existuje i krása, vzrušení, upřímnost, hra, dobrota, pravda a smysluplnost. Život má tedy smysl a přání zemřít se stává méně pravděpodobným“ (Maslow, 2014, s. 156-157).*

S jistým racionálním odstupem se k problematice intenzivních zážitků staví M. Vágnerová (2005). Emoční vývoj v pubertě je spojen s hormonální proměnou, která má za následek citovou nestabilitu, impulzivitu a nedostatek ovládnutí. Emoční reakce pubescentů jsou krátkodobého charakteru a často nepřiměřené a proměnlivé. V souvislosti s citovými projevy dospívajících se hovoří o tzv. emočním egocentrismu, což znamená, že jedinec bývá přesvědčen, že nikdo jiný nemůže mít tak intenzivní prožitky jako on sám.

Některé „alternativněji“ pojaté dětské mimoškolní skupinové aktivity, spojené s dlouhodobějším pobytem ve volné přírodě, jsou v zásadě na principu intenzivního prožívání vrcholných zážitků postaveny. Vrcholné zážitky by měly pozitivně působit především z hlediska nacházení identity u dospívajících, neboť jedinec prožívající vrcholný zážitek v pozitivním slova smyslu, si připadá aktivním a tvůrčím, věci mu jdou od ruky poměrně lehce a snadno, osvobozuje se od psychických bloků, osvobozuje se od minulosti, připadá si celistvější a na vrcholu svých sil, má pocit, že se stává čistějším, duchovnějším, a v neposlední řadě se během vrcholného zážitku i po něm cítí šťasten a obdařen.

3.5.2 Kreativní výchova ve skupině v rámci fyzického prostoru

Určitá část pedagogů nejen ve výtvarné výchově tvrdí, že zařazení výchovy uměním by mělo být součástí nejen koncepce současných všeobecně vzdělávacích konceptů pro ZŠ a SŠ, ale mělo by být zařazováno i do programů institucí fungujících mimo školu. Na druhou stranu zážitková podpora kreativity a tvořivosti nemusí být nutně a bezvýhradně svázána s institucí. Jak již bylo výše uvedeno, tomuto výchovnému prostředku se věnují i některé dětské skupiny, zejména v rámci prázdninových aktivit. Jedna taková skupina je předmětem výzkumu této práce. Někdy se jedná o skupiny primárně orientované tímto směrem, jindy o skupiny alternativněji zaměřené. Je potřeba ale připomenout, že pokud se jedná o dětské skupiny s diferencovanými prioritami jejich členů, je třeba mít i diferencované aktivity a činnosti, u nichž lze dosáhnout intenzivních prožitků, nebo chceme – li, vrcholných zážitků. Budeme – li například na letním dětském táboře preferovat a upřednostňovat pouze výtvarně estetické hledisko a s ním spojené činnosti, oslovíme tím sice jedince k tomu disponované a zaměřené, na druhou stranu ale odradíme a demotivujeme ty děti, které se dokážou sebeaktualizovat v jiných oblastech, jako je například sport, pohybová výchova, tábornické a manuální dovednosti, ruční práce, společenské hry a soutěže. Program táborů by měl mít v tomto případě co nejrozmanitější strukturu, která by odpovídala rozdílným potřebám a schopnostem jeho účastníků.

Podobně by měl odpovídat i prostor, tj. místo tábořiště a jeho okolí. Například tábořiště na malé loučce uprostřed pískovcových skal může působit velmi romantickým a oku lahodícím dojmem, nicméně širší možnost jeho využití, například pro kolektivní sportovní hry je diskutabilní, pokud nechce vedení tábora riskovat soudní spory kvůli četným úrazům a zraněním svých svěřenců. A naopak tábořiště v polabské rovině dává sice větší prostor pro sportovní vyžití, ovšem menší pro aktivity jiné, nehledě na to, že oku příliš neladí. Shoda bude tedy v tom, že pro uspokojení rozličných potřeb, vloh a schopností vedle vlastní náplně táborových činností, hraje svojí roli i místo, ve kterém se skupina momentálně nachází.

Při syntéze výtvarné tvorby a prostoru má dítě možnost zažívat pocit svobody a může si vychutnávat radost z kreativní práce.

Jednou z velmi oblíbených kreativních činností dětí a mládeže na podobně zaměřených dětských táborech, je produkce obličejových masek a kostýmů. Činnosti spojené s jejich zhotovením představují pro děti i dospívající příležitost k hlubokému prožívání procesu hledání vlastní identity. Možná větší příležitost, než je například malování obrazů. Výtvarný objekt je ztotožněn s tělem a pohybem, případně s určitou dramaturgií obsahu, což znamená hlubší emociální ponor než malování obrazů, na které je potřeba se dívat s odstupem. Převlek zastoupený maskou a kostýmem má určitou historii svázanou se sociální rolí toho, kdo jej vymyslel a nosil. Volným přepracováním známých symbolů mohou děti vyjadřovat svá očekávání a představy spojené s funkcí jejich vlastní bytosti ve společenství ostatních (Babyrádová a kol., 2014).

Rituály a symboly

Na příkladu výroby a masek bylo zdokumentováno spojení kreativní činnosti, rituálu, symbolu a prostoru. Symbol je z hlediska dětského vnímání světa velmi podstatným fenoménem, který není radno podceňovat. Nakonec i v naší „racionální“ společnosti hrají symboly důležitou roli, aniž si to mnohdy uvědomujeme, či chceme připustit. Jedna z definicí charakterizující kulturu jako soustavu symbolů, je dostatečně výmluvná. Rituály a symboly mají své místo i v oblasti vrcholných zážitků, neboť často bývají jejich spouštěcím mechanismem.

Rituály a symboly mají zároveň pro děti příchut' čehosi neznámého, tajemného, mystického. Ze strany vedoucích je však v tomto případě nutno postupovat velmi obezřetně, opatrně a citlivě, neboť ne všechna symbolika a rituály mají pozitivní význam

z hlediska rozvoje osobnosti a v některých případech mohou vzbuzovat negativní asociace. Pozitivní přínos spojení rituálu, symboliky výtvarného umění lze spatřovat již u Platóna. „*Platónské vtělení božské ideje dobra do uměleckého díla a následná transformace této ideje do lidského vědomí, je v sémiologickém smyslu sdělením – jinými slovy přenosem mýtické informace*“ (Babyrádová, 2004, s. 15). Z filozofického pohledu poskytuje umělecký projev ve své symbolické strukturovanosti příležitost k dialogu se světem i se sebou samým.

Ne náhodou existuje určitá spojitost mezi uměním přírodních národů a dětským výtvarným projevem. Umění těchto národů oplývá nezřídka dětskou hravostí. Silný sklon k hádankovitosti lze opět srovnávat se zálibou dětí v kresbě záhadných bludišť a bytostí (Babyrádová 2004 podle Čapka 1996).

3.6 Shrnutí

„*Výchova jako taková definuje objekt svého působení dle biologické reality, což znamená, že tvoří a přizpůsobuje metody svého působení na objekt, podle toho, v jaké ontologické fázi se jedinec nachází. Určité stádium ontogeneze je výchovou respektováno tak, že je vedena v duchu rozvíjení jedince od jedné fáze k fázi vývojově vyšší. V současné době je však jedinec pod stále větším vlivem sociálních kontextů vývoje - je přímo ovlivňován komunitou a uměle tvořenou sociální realitou*“ (Babyrádová, 2014, s. 22).

Uznání práva na kvalitní využívání volného času dětí a mládeže si prošlo dlouhou cestou, než se stalo přirozenou a legislativně ukotvenou součástí života společnosti. Tato oblast začala být aktuální až od poloviny 19. století. V geografickém prostoru českých zemí, byl vývoj oproti zemím západní Evropy poněkud opožděný, období předválečného Československa však tento handicap úspěšně dohánělo. Po roce 1948, až na přechodné období obrodného procesu v roce 1968, byl systém řízení a organizace volného času dětí a mládeže podřízen ideologickému a centralizovanému diktátu tehdejšího politického kurzu. Přesto zde bylo dosaženo některých pozoruhodných výsledků, zejména v oblasti motivace a přípravy dětí a mládeže na jejich profesní kariéru, o které projevil zájem i vyspělejší západní země. Po roce 1989 nastartoval vývoj v této oblasti směrem k decentralizaci a pluralitě. Zároveň zde přetrvávala snaha navázat na pozitivní výsledky dosažené v minulosti. Ideologická zaslepenost, špatně pojatý liberalismus a nové negativní jevy v životě dětí a mládeže, však tento slibně nastartovaný vývoj zkomplikovaly. Souběžně s tímto vývojem se objevily nové zdroje inspirace, podněty a výzvy. Do školní

výuky, ale i do volnočasových aktivit dětí a mládeže byly začleňovány prvky, donedávna ještě nemyslitelné, inspirované orientálním mysticismem, jógou, transpersonální psychologií, některými prvky ze života tzv. primitivních kultur, apod. Pod vlivem špatně pochopené postmoderny, však zároveň ovlivňovaly společenské klima jevy, jako relativizování téměř čehokoliv, zpochybňování autorit, vzývání pochybných symbolů, kultura bezduché masové zábavy, opojení konzumem, hédonismus, mediokracie, komputerizace, apod. Vystala i nová témata jako multikulturalismus, genderová problematika, či enviromentalismus. Oslovila sice minoritní, nikoliv však nepodstatnou část mladé generace. Některé dětské organizace se novým trendům dokázaly rychle přizpůsobit, jiné, dříve populární ustrnuly na pozicích a hodnotách, které již neměly sílu, ani potenciál oslovit majoritní část zacílené věkové skupiny.

V rámci dětských volnočasových aktivit se do programu zaváděly kreativní metody, ritualismus, orientace na zážitky, apod. Jejich dopad na vývoj osobnosti dětí a dospívajících ukáže až čas. Každopádně stojí organizace volného času dětí a mládeže před dalšími výzvami, kterak zvrátit celkově negativní vývoj.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část je rozdělena na dvě části. První část je věnována popisu skupiny z hlediska její charakteristiky, historie, vývoje, aktivit, výchovných metod a technik. Informace k této části byly získány z vlastních zdrojů autora výzkumu jakožto bývalého člena skupiny, z rozhovoru s vedoucím skupiny a z rozhovorů s respondenty.

Druhá část je tvořena rozbořem hloubkových rozhovorů s respondenty, kteří jsou bývalými nebo současnými členy zkoumané skupiny. Přestože se jednalo o narativní formu vedení rozhovorů, bylo nutno pokládat respondentům na začátku každého rozhovoru identifikační otázky, jež jsou nezbytně nutné pro úplnost analýzy získaných rozhovorů.

Účelem hloubkových rozhovorů bylo získat co nejvěrohodnější podklady vztahující se k devíti základním okruhům, které jsou souhrnně uvedeny a podrobně analyzovány v částech 4. 2. 3 až 4. 2. 12.

4.1 Popis skupiny

4.1.1 Charakteristika skupiny

Z hlediska velikosti skupiny lze konstatovat, že jde a vždy šlo o skupinu malou, jejíž počet členů se pohyboval okolo dvaceti.

Z hlediska ostatních charakteristik je situace poněkud komplikovanější a odvíjí se podle toho, jak se skupina existující čtyřicet sedm let proměňovala a vyvíjela, jak se měnily její priority, programové zaměření, a podobně

Tabulka č. 1

Charakteristika zkoumané skupiny na základě metody dělení sociálních skupin		
Členění skupiny podle	Charakter skupiny	
	První období	Druhé období
Velikosti	Malá	Malá
Způsobu vzniku a fungování	Formální	Neformální
Dělení na primární a sekundární	Sekundární	Primární
Členství	Referenční	Referenční
Spjatosti člena se skupinou	MY	MY

Zdroj: vlastní

Podle způsobu vzniku a fungování nelze úplně jednoznačně určit, zda se jedná o skupinu formální, či neformální. Znaky formální skupiny, tj. vznik oficiální cestou, existence pevného řádu a hierarchie, měla skupina od svého založení přibližně dvacet let. Po celou tuto dobu existovala skupina v rámci větších skupin, ať už byl jejich zřizovatelem kdokoliv. Ve všech případech šlo o organizace ukotvené v legislativním systému, byť byl osud některých z nich jakkoliv pohnutý. Formálně bylo členství ve skupině stvrzeno přihláškou a členským průkazem.

I ve vlastní skupině panovaly minimálně třináct let pevná pravidla a vertikální dělba moci. Nutno podotknout, že až do poloviny osmdesátých let minulého století se jednalo o skupinu výhradně chlapeckou. Na vrcholu skupiny stál oddílový vedoucí a jeho zástupce. Pod jejich vedením fungovaly družiny. Družinu zastupoval její vedoucí, který měl po ruce též svého zástupce. Družiny byly diferencované i podle věku. Starší chlapci tvořili vlastní družinu (ve Skautingu „Roveři“), a fungovali zároveň jako jacísi rádcové mladších chlapců.

Od počátku osmdesátých let se zaměření, náplň činnosti i organizace skupiny postupně měnila v méně organizovaný a hierarchizovaný celek. V čele skupiny sice stál nadále její vedoucí, ale vertikální uspořádání mezi dalšími členy se postupně rozměňovalo a přeměňovalo spíše v horizontální model s přirozenou dělbou práce na základě neformálních mezilidských vztahů. Od počátku devadesátých let již skupina neexistovala v rámci oficiálních struktur a drtivá většina prvků formální organizace a vertikálního řízení vzala za své. Až v posledních deseti letech dochází ve skupinové struktuře k určité, velmi jemné syntéze obou modelů.

Pakliže existuje určitá soustavnost v dělení skupin podle způsobu a fungování a dělení na primární a sekundární skupiny, tak i zde se naskýtají dva pohledy podle toho, v jakém období skupina fungovala. Jestliže přibližně polovinu doby jejího fungování lze skupinu označit jako formální, pak by se mělo jednat zároveň o skupinu sekundární, kde převažují racionalita a formální vztahy, tak v druhé polovině existence skupiny je tomu přesně naopak a jedná se o skupinu neformální a primární, založené na silných osobních kontaktech.

Co se týká dělení skupiny podle Roberta K. Mertona, tedy podle členství, tak se více než o skupinu členskou (i když i zde bylo v určité době potřeba členství formálně prokazovat), se jedná o skupinu referenční, se kterou se člen identifikuje a skupina mu slouží jako zdroj osobního uspokojování a prostředek dosahování osobních cílů. Na základě výpovědí respondentů i poznatků samotného autora této práce, jenž sám patřil

k dlouholetým členům skupiny, lze konstatovat, že většina členů se se skupinou identifikovala velmi silně.

Z výše uvedených faktů lze vyvodit, že z hlediska členění spjatosti člena se skupinou se jednoznačně jedná o skupinu vlastní (MY).

Z údajů v tabulce je zřejmé, že skupina se se zřetelem na dvě rozdílná období své existence shoduje z hlediska členění sociálních skupin ve třech případech: dělení podle velikosti, členství a spjatosti člena se skupinou. Ve dvou případech existuje rozdílný pohled na charakter skupiny. Jedná se o členění a podle způsobu jejího vzniku a fungování a o to, zda se jedná o skupinu primární, či sekundární.

Tabulka č. 2

Charakteristika skupiny z hlediska organizačního					
	1. fáze 1968-1970	2. fáze 1971 - 1980	3. fáze 1981 - 1990	4. fáze 1991 - 2000	5. fáze 2001 - výš
Zastřešující organizace	Český Junák	Svazarm	Svazarm	ČSOP	Kulturní agentura
Systém dělení skupiny	Družinový	Družinový	Skupinový podle dělby práce	Skupinový podle sympatií	Skupinový podle dělby práce
Organizace a dělení skupiny	Direktivně podle věku	Direktivně podle věku	Direktivně podle zastoupení všech věkových skupin	Volba samotnými účastníky	Vzájemná dohoda vedení a účastníků
Hierarchické uspořádání	Vertikální	Vertikální	Vertikální	Horizontální	Horizontální, neformální autorita jednoho vedoucího
Koedukace	Ne	Ne	Ano	Ano	Ano

Zdroj: vlastní

Z výše uvedených údajů v tabulce č. 2 je zřejmý posun skupiny od formy s pevnými pravidly fungování a pevnou organizační strukturou k volnější formě, což se na jedné straně může vysvětlovat jako důsledek názorové neukotvenosti vedení skupiny, ale zároveň i určitým kopírováním společenské atmosféry a společenských proměn včetně proměn světového názoru, a to bez ohledu na existující politický systém v naší zemi.

4.1.2 Historie skupiny

První vývojová fáze skupiny - hledání

Počátek vzniku skupiny sahá do roku 1968, kdy bylo v tehdejší Československu obnoveno skautské hnutí. Několik přátel založilo v rámci hnutí chlapecký oddíl vodních skautů. Noví dětští členové oddílu byli získáváni nábořem, prováděným vedoucími u jejich známých, přátel, v zaměstnání, na školách, apod. Asi po roce činnosti se mezi zakladateli oddílu začaly objevovat názorové rozdíly o jeho dalším směřování. Skupina byla rozdělena na zastánce dvou rozdílných cest. První se odvolávala na tradiční skautský styl rozšířený o důraz na intenzivnější disciplínu a fyzické průpravu. Druhá skupina, reprezentovaná současným vedoucím skupiny preferovala mírnější cestu, blízkou myšlenkám hnutí Woodcraft.

Druhá vývojová fáze skupiny - stabilizace

Tento názorový spor dokázal paradoxně vyřešit zákaz Skautingu v roce 1970. Zastánci tvrdší cesty vstoupili jako turistický oddíl pod hlavičku tehdejšího ČSTV, a od druhé poloviny sedmdesátých let se orientovali na Lipnickou tábornickou školu. Zastánci mírnějšího a duchovněji orientovaného Woodcraftu přešli taktéž jako turistický oddíl pod tehdejší zájmovou a státem štědře podporovanou organizaci Svazarm. Někteří bývalí i současní členové této skupiny jsou předmětem tohoto výzkumu.

Členství v organizaci Svazarm může znít v současnosti dostatečně neinformovanému pozorovateli poněkud podezřele, ale skutečnost není tak černobílá, jak by se mohlo na první pohled zdát. Jednak se o činnost skupiny nikdo z nadřízených organizačních složek příliš nezajímal a jednak v přímém nadřízeném útvaru existovali funkcionáři, jimž byla činnost skupiny z různých důvodů blízká, a tudíž jí kryli před vnějšími zásahy. Jednou za rok bylo nutno odevzdat výkaz o hospodaření oddílu a výkaz o oddílové činnosti, kam si mohl autor v zásadě napsat, co chtěl. Do určitého termínu po skončení letního tábora, se muselo odevzdávat vyúčtování.

Jedním z mála ústupků byla povinnost vedoucích oddílu jednou ročně absolvovat funkci rozhodčího na branných závodech zastřešující organizace. Většinou se jednalo o všemožné činnosti mající s vlastním závodem pramálo společného. Z pochopitelných důvodů se v oddíle nesměla používat skautská symbolika a rozšiřovat skautská literatura.

Nezanedbatelnou výhodou plynoucí z členství v zastřešující organizaci, bylo slušné materiálně technické zabezpečení, především v oblasti vojenské výstroje vhodné pro pobyt ve volné přírodě. Další výhody plynuly z legislativy státu v oblasti práce s dětmi a mládeží, ať už šlo o uvolňování pracovníků ze zaměstnání a refundaci jejich mzdy. Až do přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století fungovala skupina na družinovém systému, podobně jako ve Skautu, ovšem obohacená o prvky myšlenek Woodcraftu.

Třetí vývojová fáze skupiny – zlatý věk

Od počátku osmdesátých let minulého století docházelo v tehdejším Československu k určitému, i když velmi mírnému společenskému a kulturnímu uvolnění. Této situace logicky využilo vedení skupiny k určité reformě náplně činnosti. A to především v oblasti letních prázdninových aktivit. Od pravidelné klubovní činnosti se ustoupilo, což ovšem bylo spíše důsledkem organizačních změn v oblasti nebytových prostor ze strany zastřešující organizace, než z přehnané aktivity vedoucích skupiny. Dobrovolně se členové skupiny scházeli u jejího vedoucího v bytě. Skutečnost, že se na letních táborech nahrazovalo ubytování v klasických stanech s dřevěnou podsadou pro dvě osoby, ubytováním v týpí, kam se vešlo více osob, nahrála i odklonu od dosud striktně dodržovaného družinového systému, ve volnější rozdělování členů skupiny, podle odlišných kritérií.

Vertikální skupinová hierarchie postavená na pevně daném systému vedení se pomalu měnila v hierarchii horizontální, kde rozhodovala relativně přirozená vnitřní dělba činností. Především na letních dětských táborech se inovovaný přístup projevil zjevně.

Program zaměřený na zvládnutí tábornických znalostí a dovedností, byl rozšířen o kreativní prvky, jako například výtvarné umění, divadelní tvorba a provádění některých rituálů inspirovanými kulturou severoamerických Indiánů.

V tomto období se zároveň mezi členy začaly objevovat i dívky, což sebou přinášelo alespoň zpočátku pozitivní faktor.

Do poloviny 80. let skupinu postupně opustili všichni zástupci jejího vedoucího, nikoliv kvůli názorovým rozporům, ale z osobních a pracovních důvodů, a od druhé poloviny 80. let minulého století stál v čele skupiny pouze její zakladatel, jemuž pomáhali odrostlejší členové skupiny. Toto období označuje nezanedbatelná část bývalých i současných členů za „zlatý věk“ skupiny. Nábor nových členů skupiny už nebyl organizovaný a soustředil se především na jejich účast na letních prázdninových aktivitách.

Těch se mohli zúčastňovat i účastníci starší patnácti, v některých případech i osmnácti let. Poptávka po letních aktivitách byla tak veliká, že se vlastně žádný nábor dělat nemusel, naopak bylo nutno některé zájemce odmítat. Došlo také k určitému radikálnímu a z pohledu velké části rodičů kontroverznímu kroku. Přípravu stravy už nezajišťovala služba s jedním z vedoucích, ale účastníci si stravu připravovali sami na otevřeném ohni, rozdělení do skupin podle způsobilosti k vaření, nebo podle osazenstva v týpí, bylo - li dostatečně diferencované z hlediska věku a schopností. Paradoxně znamenal tento fenomén pro velikou část dětských účastníků jeden z největších zážitků a dodnes na něj vzpomínají. Zážitek byl ještě umocněn společnou přípravou chleba a koláčů v kamenné peci, kterou si účastníci sami postavili. Mnohdy byla hromadná příprava pečiva v této peci zároveň společenskou událostí, často spojenou s nějakou slavností, či rituálem. Nemluvě o společné dělbě práce, kdy se dokonce i někteří jinak ke spolupráci méně ochotní jedinci mohli „přetrhout“, aby bylo zajištěno dostatečné množství otopu.

Dalším, velmi příjemným programovým prvkem bylo zhotovení a užívání indiánské sauny „Sweatlodge“.

Mezi další programově obohacující změny nelze opomenout například podvečerní cvičení jógy pro dobrovolníky, ranní cvičení „Surya namaskar“, dále pak barvení látek, zhotovování oděvů a šperků z ryze přírodních materiálů, apod. Za zajímavost stojí, že na stavbu celého tábořiště a vybavení se zásadně nepoužívali hřebíky, pouze vyvazovací a jiné technologie. Tento osvědčený způsob, jenž zároveň předchází zbytečným úrazům, se používá na letních skupinových aktivitách i v současnosti.

Čtvrtá vývojová fáze skupiny – nevydařený experiment

Počátkem devadesátých let skupina opouští poslední oficiální zastřešující organizaci, ČSOP, a díky novým možnostem zakládá její vedoucí kulturní agenturu, pod jejíž hlavičkou se dále pořádají skupinové akce. Zároveň skupina mění místo pro pořádání letních a zimních aktivit. Nachází odlehlé a divoké místo v Českém Lese, doposud uzavřeném veřejnosti. Vše, včetně založení zastřešující organizace, pronájmu a odkoupení části pozemku se už dělo za nových ekonomických a společenských podmínek. Ne všichni však byli na tyto nové podmínky dostatečně myšlenkově připraveni, členy zkoumané skupiny nevyjímaje.

Jednak probíhal živelný nábor dětí na letní tábory, aniž se přihlíželo k jejich zázemí, podmínkám, schopnostem a možnostem, což bylo nezřídka příčinou nedorozumění a konfliktních situací mezi zřizovatelem a rodiči účastníků. Konfliktní situace

se nevyhnuly ani samotným účastníkům, neboť některé děti nebyly na tento náročný způsob trávení volnočasových aktivit myšlenkově ani odborně připraveny, čímž se logicky stávaly terčem posměchu jiných, zkušenějších členů. Mezi účastníky letních aktivit se vyskytly i děti z rodin „novodobých zbohatlíků“ se zcela odlišným způsobem hodnotového vnímání a přístupu k ostatním. Samo vedení však nemělo zcela ujasněný koncept jak dál skupinové aktivity směřovat. Pod dojmem čerstvě nabyté svobody se nemalá část starších a fungujících pravidel rušila, ovšem nová nefungovala dostatečně, nebo nebyla nastavena vůbec. Poněkud idealizovaná byla představa vedoucího skupiny, že každý člen skupiny, bez ohledu na věk, se postupně zařadí do skupinového života, neboť sám přirozeně vycítí, kde je jeho místo, případně ho ostatní členové pomohou dobrovolně nasměrovat.

Ideově se skupina inspirovala tehdy populárním hnutím New Age. Vedení skupiny si ovšem při zavádění některých prvků z praktik hnutí počínalo někdy jako slon v porcelánu. To se týká především některých nově převzatých rituálů a meditačních technik, které se staly pro některé, zejména nové a mladší účastníky natolik nesrozumitelné, že je spíš děsily. Z New Age se až snobsky nekriticky přijímaly i určité sborové cizojazyčné písně, což některé, méně jazykově vybavené členy demotivovalo a odrazovalo od další spolupráce.

Svérázné pojetí svobody se odrazilo i v orientaci na táborovou vegetariánskou stravu, která sama o sobě nemusí krátkodobě znamenat nic špatného, je - li dostatečně rozmanitá. Tento stravovací požadavek nebyl však vždy dostatečně dodržován. Navíc nebyli rodiče dětských účastníků letních táborů na tento způsob stravování organizátorem předem upozorněni, což vedlo k mnoha poměrně ostrým vzájemným sporům.

Letních aktivit se začali zúčastňovat i zájemci ze západní Evropy, což mělo možná přínosný finanční efekt pro organizátora a citový pro některé pubertální české účastnice, ale jinak byla mezinárodní účast prvkem kontroverzním, neboť jazyková vybavenost dětí v devadesátých letech minulého století nebyla ještě na takové úrovni jako dnes. Sami zahraniční účastníci brali účast spíš jako pobyt v exotickém prostředí, kde jsou mírné ceny alkoholu a cigaret, čehož pochopitelně hojně využívali.

Počet dívek a chlapců se v tomto období vyrovnal. Nemalá část účastníků a účastnic prožívala pubertální a postpubertální věk, což bylo příčinou i některých konfliktů mezi účastníky. U chlapců to byl především boj o moc ať skrytý, nebo otevřený, u dívek boj o přízeň některých chlapců.

Celkové atmosféře nepřidala na přitažlivosti ani skutečnost, že na úpravě a zařizování tábořiště a jeho okolí pracovali účastníci víc, než je pro podobné akce zdrávo. Vedení počítalo s tábořištěm jako s dlouhodoběji stabilní základnou, sloužící pro konání rozličných aktivit. K tomu bylo nutno vybudovat patřičné zázemí. Příliš veliký důraz na jeho intenzivní budování postrádal u mnoha účastníků smysl a zároveň je demotivoval k jakékoliv další činnosti.

Zajímavé je, že tento chaos a úpadek vedení nijak nereflektovalo, nebo si jej nechtělo připustit. Na druhou stranu autorita vedení u řadových účastníků byla na rozdíl od minulých let značně pokleslá.

Letních aktivit se pomalu přestávali účastnit i někteří starší členové skupiny, neboť cítili, že současná atmosféra je už neoslovuje. S odstupem času označuje velká část bývalých i současných účastníků toto období za „temné“. Paradoxně zde vedle sebe fungovaly chaos a určitá forma bezvládní, a zároveň přehnaný důraz na časově a fyzicky náročnou práci, o jejímž účelu leckdo pochyboval

Tento téměř deset let trvající experiment s „osobitě pojatým liberalismem“, kdy si účastníci spíš na něco hráli, než aby si hráli, byl symbolicky zakončen přírodní katastrofou.

Pátá vývojová fáze skupiny – konsenzus

Okolo roku dva tisíce se nad údolím, kde stálo tábořiště, přehnala silná vichřice. Popadané stromy zcela zdemolovaly tábořiště a jen jako zázrakem nebyl nikdo z účastníků poškozen na zdraví a životě. Vedení rozhodlo o přestěhování tábořiště na bezpečnější místo, nedaleko místa původního. Této skutečnosti se zároveň využilo ke změně celkového pojetí organizace skupinových aktivit. A nutno podotknout, že k lepšímu.

Výběr dětských účastníků probíhal převážně z kruhů osob myšlenkově a hodnotově spřízněných. V mnoha případech se rodiče dětských účastníků věnují ekologii, rozvojovým aktivitám, jsou zaměstnáni ve státní správě, působí v neziskových organizacích, a ve volném čase se věnují podobným aktivitám jako zkoumaná skupina. Pro zahraniční účastníky jsou určeny jiné skupinové akce. Nevýhodou tohoto výběru účastníků je určité elitářství, kdy praktická prezentace postojů a praktik přispívající ke kultivaci společnosti, zůstává členům jiných, zejména nižších socioekonomických skupin uzavřena.

Co se programu týká, tak byl akceptován návrat k některým dřívějším populárním činnostem a hrám, přičemž některé oblíbené činnosti z takzvaného experimentálního období, byly ponechány nadále. Například „Sticktalking“, modifikace původního indiánského obřadu, kdy se ve zvláštním, k tomuto účelu postaveném týpí, scházejí každý

podvečer všichni účastníci, sedí mlčky v kruhu a nechávají kolovat hůl. Ten, kdo právě hůl drží, se může vyjádřit k čemukoliv, co jej trápí, případně může něco zarecitovat, či zazpívat, případně může mlčet. Sticktalking se u dětí stal poměrně populárním.

Dále se stabilizoval rozvrh dne. Je pevně stanovený denní režim. Po rozcvičce a ranní hygieně následuje dopolední program, kdy se většinou pracuje na úpravě tábořiště, či se realizují některé projekty, převážně manuální a rukodělné povahy. Samostatná příprava oběda a večeře byla ponechána podle modelu z osmdesátých let. Vařící skupiny se vybírají kompromisně kombinací vzájemných sympatií účastníků a potřeby vyrovnanosti a schopností z hlediska dělby práce. Večery jsou většinou vyhrazeny společným činnostem, povídání, hudebním a divadelním produkcím, apod.

Autorita vedoucího skupiny je účastníky chápána jako neformálně nezpochybnitelná, ale tento fakt jim nebrání v kritickém náhledu na jeho osobnost. Zároveň si ale většina účastníků osvojila taktiku, která si bez vyhrocení konfliktních situací, na vedoucím skupiny prosadit některé požadavky a programové změny. Tato schopnost bohužel mladší generaci účastníků před rokem 1989 scházela. Je to ale dáno dobou, kdy současná mládež věku „postmoderny“ je více asertivní, sebejistá a autority pro ni nehrají už tak rozhodující roli.

4.1.3 Skupinový život

Níže uvedená tabulka zachycuje základní proměny skupinového života především v rámci jejich letních prázdninových aktivit. Od této části práce se ustoupí od dělení skupiny na pět vývojových fází, jak tomu bylo v předchozích částech, ale přejde se k dělení podle období. Vzhledem k tomu, že jsou první a druhá fáze z hlediska všech ukazatelů totožné, byť s odlišným zřizovatelem, a kdy navíc první fáze trvala pouze dva roky, spojí se tyto dvě fáze v první období. Dělení podle období navíc koresponduje s věkovými skupinami účastníků v době jejich nejaktivnějšího působení ve skupině. Uvedené roky slouží pouze orientačně, neboť vývojová období skupiny se logicky neměnila radikálně z roku na rok, ale existoval zde určitý přesah.

Tabulka č. 3

Základní činnosti skupinového života v rámci prázdninových aktivit.				
Činnost	1. období 1968 - 1980	2. období 1981 - 1990	3. období 1991 – 2000	4. období 2001 - a výše
Služby	Ano	Jen ze začátku	Ne	Ne
Hlídky	Ano	Jen ze začátku	Ne	Ne
Příprava stravy	Vedoucí a služba	Samostatně v menších skupinách pod dohledem starších členů	Samostatně v menších skupinách	Oběd a večeře samostatně v menších skupinách, ostatní společně
Nástupy u vlajky	Ano	Ano	Ne	Ne
Kontrola úklidu ve stanech	Ano pravidelně vedoucími	Ano nepravidelně vedoucími	Ne	Namátkově staršími členy
Bodování	Ano	Ano	Ne	Ne
Pravidelná osobní hygiena	Ano	Ano	Ano	Ano
Důraz na výuku tábornických dovedností	Veliká intenzita	Menší intenzita	Téměř žádný	Volněji
Herní program	Intenzivně	Intenzivně, ale částečná změna struktury	Méně intenzivně	Intenzivně, ale částečná změna struktury
Pracovní činnosti na úpravě tábořiště	Ano	Podle potřeb a dělby práce	Intenzivně	V rámci táborového programu
Kreativní činnosti	Ne	Ano intenzivně	Ano	Ano
Převzaté rituály	Ne	Ne	Ano intenzivně	Ano

Zdroj: vlastní

Pouze jediný ukazatel v tabulce zůstal po všechna období existence skupiny beze změn, a to je povinná osobní hygiena, což je ovšem otázka více osobního návyku a nutnosti. Z údajů je zřejmé, že ve druhém období, což je přibližně v letech 1981 až 1990 docházelo postupně k opouštění některých zavedených prvků z klasického tábornického pojetí dlouhodobějšího pobytu v přírodě k volnějším a netradičním formám, jako je například příprava stravy samotnými dětskými účastníky v předem určených skupinách, nebo větší pozornost věnovaná kreativní a rukodělné činnosti na úkor výuky některých klasických tábornických dovedností. K celkově radikálním změnám však dochází až v období třetím. Prakticky všechny klasické činnosti jako například služby, hlídky, bodování, či nástupy u vlajky byly vypuštěny. Skupina se k nim už nevrátila ani v posledním čtvrtém období, s výjimkou mírnější kontroly úklidu.

Tabulka č. 4

Organizace dne skupiny na letních prázdninových aktivitách				
Popis táborového dne	1. období 1968 - 1980	2. období 1981 - 1990	3. období 1991 – 2000	4. období 2001 - a výše
Buzení	Hlídky	Vedoucí	Určený člen podskupiny	Určený člen, střídací princip
Rozvíčka	Tělesná výchova	Hatha jóga	Hatha jóga	Hatha jóga
Osobní hygiena	Povinně	Povinně	Povinně	Povinně
Úklid stanů a tábořiště	Povinně	Povinně	Dobrovolně	Dobrovolně pod dohledem
Příprava snídaně	Služba	Podskupiny	Podskupiny	Všichni společně
Nástup	U vlajky	U vlajky	Centrální ohniště	Centrální ohniště
Dopolední program	Výuka tábornických dovedností	Tábornické dovednosti a rukodělné činnosti	Práce na úpravě tábořiště	Úprava tábořiště, práce na projektech
Příprava oběda	Služba	Podskupiny	Podskupiny	Podskupiny
Polední klid	Povinně	Povinně	Dobrovolně	Pouze mladší účastníci
Odpolední program	Hry	Hry	Hry	Hry
Příprava večeře	Služba	Podskupiny	Podskupiny	Podskupiny
Mezičas do večerky	Společné oddechové činnosti	Společné oddechové činnosti	Společné oddechové činnosti	Společné oddechové činnosti
Osobní hygiena	Povinně	Povinně	Povinně	Povinně
Večerka	Povinně	Povinně	Povinně	Povinně
Noční klid	Zajišťují hlídky	Hlídky jen z počátku	Bez hlídek	Bez hlídek

Zdroj: vlastní

Dále je třeba doplnit, že mimo činnosti uvedené v tabulce č. 4, existovaly ještě další činnosti a aktivity mimo pevně daný táborový program.

Mezi ně lze například počítat:

- Vícedenní výpravy
- Noční výpravy
- Různé zkoušky (plnění „Tři orlíci per“)
- Celotáborová hra
- Táborové slavnosti
- Vlastní divadelní produkce
- Rituály

Podle údajů z tabulky č. 4 je zřejmé, že pevná organizační struktura běžného táborového dne se během let postupně rozměňovala, až dosáhla svého „chaotického vrcholu“ ve třetím období své existence. Pouze některé prvky zůstaly beze změn, ale jedná

se o většinou o rutinní činnosti prováděné automaticky i osobním životě, jako je například osobní hygiena. Za zmínku stojí, že v oblasti hygieny nebyly za celou dobu konání hromadných letních aktivit, ze strany kontrolních orgánů shledány závažnější závady.

Co se týká oblasti her, tak ty zůstaly celkem logicky v rámci táborového programu zachovány po celou dobu existence skupiny, ovšem jejich intenzita i kvalita byla v různých obdobích rozdílná.

Pro dokreslení některých údajů z tabulky, je třeba ještě doplnit ještě některé důležité společné oddechové činnosti:

- Společná komunikace
- Společenské hry
- Hry na hudební nástroje
- Sticktalking
- Indiánská sauna „Sweatlodge“

Z údajů v tabulce nadále vyplývá, že ve čtvrtém období dochází k určité formě návratu k některým programovým prvkům a aktivitám z „předkrizového období“ devadesátých let minulého století.

4.1.4 Proces učení v rámci skupiny

Převážnou část účastníků prázdninových skupinových aktivit tvořili a tvoří děti a mládež ve věku, pro který je charakteristický proces intenzivního zrání osobnosti. Tento proces urychluje učení, které má rozličné formy. V případě aktivit skupiny nešlo o společensky naprogramovaný a cílevědomý proces, jak je tomu při školní výuce, ale spíše o učení nepřímé, funkcionální. Do značné míry se jednalo i o učení zástupné, kdy lze získat vlastní zkušenosti na základě pozorování činnosti druhého člověka.

Nejvíce se takto pojaté učení praktikovalo prostřednictvím her. Z hlediska dlouhodobé náplně činnosti skupiny se jeví jako nejpřijatelnější klasifikace hry podle toho, jaký výchovný cíl sleduje, jakou část osobnosti rozvíjí, používána Prázdninovou školou Lipnice podle Hanuše a Hrkala (1998).

1. Hry na rozvoj intelektu
2. Hry na rozvoj tvořivosti
3. Hry na rozvoj sociálních dovedností
4. Hry na rozvoj motoriky a pohybových dovedností
5. Hry na rozvoj vůle

6. Hry na rozvoj sebepojetí
7. Hry kombinované
8. Speciální hry

Mimo táborových her se proces nepřímého učení praktikoval i v těchto činnostech.

- Praktické i teoretické tábornické znalosti a dovednosti (rozdělávání a údržba ohně, uzlování, práce se dřevem, umění přežití v divoké přírodě, orientace v terénu, stopování, botanika a zoologie, základy astronomie a astrologie, apod.),
- Manuální dovednosti (správné používání pracovních nástrojů, budování táborových staveb, atd.),
- Praktické každodenní činnosti (příprava stravy, zabezpečení chodu tábora, apod.),
- Kreativní činnosti (rukodělné výrobky, keramika, práce s látkou, apod.),
- Společenské činnosti (rituály, vlastní divadelní a hudební produkce, apod.).
-

4.1.5 Shrnutí

Z výše uvedeného popisu a údajů a informací uvedených v tabulkách 1 až 4 lze rozpoznat, že vývoj skupiny byl poměrně pestrý. Byť se členové skupiny vymezovali vůči většinovým společenským trendům, přesto zde lze spatřovat, jak posun skupiny kopíruje společenské změny, které v našem, ale i širším prostoru probíhaly. To se týká především inspirativních zdrojů skupiny, jako je například hnutí New Age a částečně i orientální mysticismus.

Přestože existoval v Československu před rokem 1989 autoritativní systém, byl i zde prostor pro praktikování alternativních postupů a metod, které však nesměly přesáhnout rámec, jenž byl režim ještě ochotný tolerovat. V zásadě se dá konstatovat, že změny od direktivnějšího způsobu vedení a organizace skupiny k liberálnějšímu a otevřenějšímu pojetí, probíhaly přímo úměrně s tím, jak režimu docházel dech. Po roce 1989 zde byla jednoznačně přímá úměrnost mezi fungováním skupiny a celospolečenskými trendy. Chaotická devadesátá léta toho byla názorným příkladem. Například odklon od důrazů na zvládání tábornických dovedností není charakteristický jen pro zkoumanou skupinu, ale i pro ostatní, podobně zaměřené zájmové dětské organizace, Skauting nevyjímaje.

Nejvíce byly ve skupině zastoupeny děti středního a staršího školního věku, částečně adolescenti a dospívající mládež, méně pak děti mladšího školního věku. Ne všechny děti z uvedených vývojových skupin byly členy skupiny, ale všechny byly frekventanty letních prázdninových aktivit pořádaných v rámci skupiny. Právě u dětí jsou změny nejvíc patrné. Nikoliv proto, že by se „z ničeho nic“ změnila samotná děti, ale měnila se atmosféra a někdy i sociální statut rodin, z nich děti pocházely. Aplikovat důraz na disciplínu a vojenský dril, na který byly zvyklé ročníky z konce šedesátých let, na současné účastníky letních aktivit, by bylo nejen kontraproduktivní, ale i směšné. Dnešní děti jsou podstatně víc asertivní a sebejisté, než děti před čtyřiceti lety. Otázkou je, do jaké míry oprávněně.

Změny, prováděné ve skupině nebyly tedy jen subjektivním záměrem vedení, ale i určitou formou sebereflexe na postoje a hodnotovou orientaci samotných členů.

4.2 Vlastní výzkum

4.2.1 Základní charakteristiky respondentů

Původně byli respondenti rozděleni podle věku jejich členství ve skupině od nejstaršího po nejmladšího v číselném pořadí 1 až 10. Toto dělení lépe vyhovuje zkoumání skupiny z hlediska jejího působení v čase. Z hlediska údajů a informací získaných z dále uvedených tabulek, vyhovuje dělení na muže a ženy, které bude nadále používáno. Nevýhodou je, že nelze dodržet původně danou číselnou řadu respondentů podle věku.

Tabulka č. 5

Základní údaje o respondentech - muži					
Respondent č.	1	2	3	5	9
Označení	Adam	Boris	Cyril	David	Egon
Věk	55	50	50	40	23
Vzdělání	SŠ bez maturity	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	SŠ s maturitou	SŠ s maturitou
Profese	Vazač knih	Podlahář	Projektant	Truhlář	VŠ student
Stav	Rozvedený	Ženatý	Ženatý	Ženatý	Svobodný
Děti	1 dospělé	2 dospělé	2	2	-
Zájmy	Výtvarná tvorba, provozování loutkového divadla	Turistika, cykloturistika, táboření	Kultura, cestování, hudební produkce	Turistika, táboření	Ekologie

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 6

Základní údaje o respondentech - ženy					
Respondent č.	4	6	7	8	10
Označení	Alice	Běla	Cindy	Dora	Edita
Věk	49	39	32	31	23
Vzdělání	Střední s maturitou	VŠ	VŠ	VŠ	SŠ s maturitou
Profese	Úřednice	Marketing	PR v charitě	Mateřská dovolená	VŠ student
Stav	Rozvedená	Svobodná	Svobodná	Partnerský vztah	Svobodná
Děti	2 dospělé	-	-	1 malé	-
Zájmy	Kultura, cestování	Kultura, cestování	Charita, sociální práce	Charita, sociální práce	Ekologie, trvale udržitelný rozvoj

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 7

Věkové skupiny respondentů z hlediska aktivní účasti ve skupině členěné podle vývojových fází skupiny.					
Vývojová fáze aktivní spolupráce se skupinou		Věkové rozmezí respondentů	Počet	Muži	Ženy
1.	1968 - 1970	51 let a více	1	1	-
2.	1971 - 1980	41 až 50 let	3	2	1
3.	1981 - 1990	33 až 40 let	2	1	1
4.	1991 - 2000	24 až 33 let	2	-	2
5.	2001 - současnost	16 až 23 let	2	1	1
Σ			10	5	5

Zdroj: vlastní

Z tabulky č. 7 je zřejmé, že se bohužel nepodařilo kontaktovat respondenty v takovém složení, aby počet mužů i žen byl vždy stejný pro jednu vývojovou fázi skupiny. Je to způsobeno především tím, že v první vývojové fázi nebyly členy skupiny dívky a ve druhé pouze sporadicky. Vyrovnaný počet pohlaví figuruje pouze ve třetí a poslední páté fázi.

Tabulka č. 8

Vzdělání respondentů			
Rodina	Počet	Muži	Ženy
SŠ bez maturity	2	2	-
SŠ s maturitou	4	3	2
VŠ	3	-	3
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Vysokoškolské vzdělání převládá pouze u žen. Mezi respondenty aktivně se zúčastňujícími letních aktivit po roce 1989, není zastoupen nikdo s učebním oborem. Pokud dva nejmladší respondenti dokončí svá vysokoškolská studia, stoupne počet respondentů s vysokoškolským vzděláním celkem na pět (čtyři ženy a jeden muž). Čtyři

z potenciálně vysokoškolsky vzdělaných respondentů se aktivně zúčastňují letních aktivit po 1989 a jedna respondentka působila ve skupině ještě před rokem 1989.

Po roce 1989 se letních prázdninových skupinových aktivit zúčastňovaly děti převážně z rodin z podobných socioekonomických skupin, pro něž je charakteristický podobný světový názor a pohled na společenské uplatnění. Navíc se rodiny členů nezřídka znaly a stýkaly. Tento „elitářský“ trend se ještě více zintenzivnil po roce 2000 a trvá prakticky dodnes.

Údaje z tabulky odpovídají i celospolečenskému trendu po roce 1989, kdy se upřednostňovalo vysokoškolské, případně středoškolské vzdělání (mnohdy pochybné kvality), před vzděláním odborným s důrazem na řemeslnou kvalifikaci. V 70. a 80. letech minulého století nehrály z hlediska společenského uplatnění rozdíly ve vzdělání tak výraznou úlohu, částečně i díky nastavení priorit tehdejší ekonomiky. Společnost nebyla tak ostře diferencovaná. Navíc skutečnost, že někdo nedisponoval maturitním vysvědčením, automaticky neznamenal nedostatek všeobecných znalostí a přirozené inteligence, což lze ilustrovat na příkladu dvou respondentů bez maturitního vzdělání.

Tabulka č. 9

Současná profese respondentů			
Současná profese	Počet	Muži	Ženy
Řemeslné činnosti	3	3	-
Technické profese	1	1	-
Administrativa	2	-	2
Charitativně a sociálně orientované	2	-	2*
Studující	2	1	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Rozdílným společenským trendům před a po roce 1989 odpovídají i údaje z tabulky č. 10, kdy všichni mužští respondenti vykonávající řemeslné a technické profese, působili aktivně ve skupině v tomto období. Naopak obě respondentky pracující v neziskovém sektoru orientujícím se na charitu a sociální práci, odpovídají současnému trendu.

Tabulka č. 10

Partnerský vztah respondentů			
Vztah	Počet	Muži	Ženy
Svobodný/svobodná	4	1	3
Partnerský vztah	1	-	1
Ženatý/vdaná	3	3	-
Rozvedený/rozvedená	2	1	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

* Jedna z těchto respondentek je v současnosti na mateřské dovolené

Tabulka č. 11

Děti respondentů			
Děti	Počet	Muži	Ženy
Bezdětný	4	1	3
Dítě předškolního věku	1	-	1
Dítě školního věku - ZŠ	2	2	-
Dospívající dítě	1	1	-
Dospělí	3	2 [†]	1
Σ	11	5	5

Zdroj: vlastní

Všichni respondenti, čtyři muži a jedna žena, uzavřeli sňatek na přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století. Zároveň působili všichni aktivně ve skupině v rozmezí od konce šedesátých až do konce osmdesátých let. Z toho se jeden respondent rozvedl na konci osmdesátých let a jedna respondentka v polovině devadesátých let. Všichni tito respondenti mají zároveň děti, různého věku. Malé dítě má i respondentka žijící v partnerském vztahu. Tato respondentka působila ve skupině aktivně od devadesátých let.

Vysvětlení výše uvedených skutečností opět souvisí s rozdílným přístupem k této problematice před a po roce 1989. Mladí lidé v současnosti se založením rodiny nespěchají, preferují „užívání života“, cestování, vzdělání. Do jaké míry je tento trend společensky prospěšný, je diskutabilní.

Naopak před rokem 1989 neexistovala v tuzemsku tak široká škála možností osobnostního a společenského rozvoje, a dále zde existovala určitá forma státní podpory mladých manželství, jako například rychlejší možnost, jak vyřešit bytovou situaci.

Tabulka č. 12

Zájmy a koníčky respondentů			
Druhy zájmů a koníčků	Počet	Muži	Ženy
Aktivní kulturní činnost	1	1	-
Turistika a táboření	2	2	-
Pasívně kultura a cestování	3	1	2
Charita a sociální práce	2	-	2
Ekologie a udržitelný rozvoj	2	1	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Zájem o turistiku a táboření u dvou mužských respondentů, aktivních ve skupině v 80. letech odpovídá faktu, že tento způsob trávení volného času byl pro nemalou část mladých lidí v této době přitažlivý, a oba respondenti svůj koníček nezměnili.

[†] Součet respondentů mužů je větší o jednoho proto, že tento respondent má zároveň dítě ve školním věku a jedno dospělé dítě.

Zajímavý je zájem o kulturu spojený s vlastní uměleckou produkcí. Zde se jedná o dva respondenty muže z prvních dvou vývojových fází skupiny. Jeden respondent aktivně provozuje loutkové divadlo a druhý hudební produkci. Možná to souvisí s faktem, že mladí lidé před rokem 1989 přistupovali k provozování volnočasových činností aktivněji.

Naopak pasivní zájem o kulturu a cestování projevují dvě respondentky, obě aktivní ve skupině zejména v 80. letech. Obě preferují cestování především jako rekreační záležitost, nikoli jako tábornickou turistiku

Zájmy čtyř respondentů aktivně spolupracujících se skupinou po roce 1989 korelují se změnou hodnotové orientace v tomto období. Dvě respondentky ve věku 31 a 32 let preferují mezi své volnočasové aktivity především charitu a sociální práci zaměřenou zejména na handicapované spoluobčany, sociálně vyloučené minority a multikulturní problematiku.

Poslední dva nejmladší respondenti, muž a žena považují za předmět svého zájmu především otázky spojené ekologickým myšlením a trvale udržitelným rozvojem, což odpovídá trendu přibližně posledních dvaceti let.

4.2.2 Rodinné zázemí respondentů

Tabulka č. 13

Rodinné zázemí respondenta			
Rodina	Počet	Muži	Ženy
Funkční, bez vážnějších konfliktů.	4	-	4
Relativně funkční, skryté konflikty	1	1	-
Problémová, otevřené konflikty	5	4	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Celkem pět respondentů, z toho jedna žena pocházejí z rodin problémových, až disfunkčních. S výjimkou nejmladšího Egon se jedná o respondenty aktivní ve skupině od roku 1970 do přelomu 80. a 90. let. Rodina Egon dokázala nakonec překonat problémy vlastními silami. Jednalo se o dlouhodobější alkoholismus otce, jehož důsledkem bylo narušení rodinných vztahů. Otec nakonec dobrovolně absolvoval protialkoholní léčení a již několik let úspěšně abstinuje a rodina funguje bez větších problémů. Paradoxně Egonův otec, respondent č. 2, Cyril, procházel v dětství podobným problémem s alkoholismem otce. Ten zapříčinil rozvrat rodiny, jenž vyústil rozvodem rodičů. Cyril tudíž vyrůstal od svých jedenácti let v neúplné rodině.

Mimo alkoholismus otce se v rodinách zmíněných respondentů objevovaly ještě poruchy, jako například vyhraněné konflikty mezi rodiči, či zvýšený výskyt fyzických trestů vůči respondentům ze strany jednoho nebo obou rodičů. Například padesátiletý respondent Boris byl od svých sedmi let svědkem neustálých slovních i fyzických konfliktů mezi rodiči. Ti se po čase rozvedli, a respondent vyrůstal s matkou v poměrně nezáviděníhodné ekonomické situaci. Matka řešila složitou situaci tak, že si na synovi vylévala zlost přehnanými fyzickými tresty, až byla nakonec povolána do školy, kterou Boris navštěvoval, a kde dostala důrazné varování. Jestliže fyzické trestání ze strany matky skončilo, pak nastalo opět a to od druhého matčina manžela.

Respondent Adam byl též svědkem ostrých konfliktů mezi rodiči a zároveň musel určitý čas žít ve společné domácnosti s otcem, matkou a jejím novým partnerem. I jeho manželství nevydrželo a skončilo rozvodem.

Na výchově respondentky Alice se podílely její tři starší sestry, neboť rodiče Alice byli již pokročilého věku. Otec Alice byl též alkoholik se stavy hluboké melancholie a sebelítosti. Matka otci nikterak neodporovala a tiše trpěla. Svojí situaci popisuje Alice následovně: *„Táta chlastal a já jsem si paradoxně dělala, co jsem chtěla. Domů sem mohla chodit, kdy sem chtěla. Ale netěšilo mě to. Radši bych měla ten řád a starostlivé rodiče. Nikdo mě nebil, byla jsem benjamínek, ale naši na mě už neměli. Záviděla jsem holkám, co měly mladší rodiče, jezdily s nimi na dovolený, a tak.“*

Souhrnně lze tedy konstatovat, že pět respondentů je z problémových rodin, z toho tři i z rodin neúplných. Za zajímavost určitě stojí i fakt, že rodiče respondentů patřili z dnešního pohledu do nižší střední, či střední třídy. Nejednalo se v žádném případě o rodiny sociálně diskvalifikované, bez potřebného lidského a sociálního kapitálu. K tomu je nutno ještě dodat, že u respondentů z problémových rodin převažovali rodiče s pozitivním vztahem k členství respondenta ve zkoumané skupině (tři případy). U zbylých dvou respondentů procházelo jejich členství ve skupině u rodičů bez většího zájmu.

Případ čtyřicetiletého Davida by mohl teoreticky spadat do charakteristiky rodiny, která formálně funguje bez problému, otevřené konflikty a střety nepřesahují obecně únosnou míru, ale existují zde skryté konflikty mezi některými členy rodiny. V tomto případě se jednalo o problém mezi respondentem a jeho otcem. David cítil po celou dobu od dětství až do současnosti ze strany otce určitý chladný odstup, z čehož vyplývalo jeho permanentní vnitřní napětí. Jeho výpověď však naprosto nekoresponduje s výpovědí jeho sestry Běly, respondentky č. 4. Podle ní fungují naopak vztahy v rodině bez problémů. Tento fakt si lze vysvětlit buď rozdílným emočním vybavením obou respondentů, nebo

určitou přecitlivělostí Davida, čemuž by odpovídaly i osobní zkušenosti autora této práce. David byl poměrně soutěživý, ale zároveň konfliktní typ. Nakonec jako jeden z mála se se skupinou, respektive s jejím vedoucím rozešel ve zlém.

Zbylí čtyři respondentky prožily dětství a dospívání v relativně bezproblémovém rodinném prostředí. S výjimkou Běly, jde o ženy aktivně se zúčastňující skupinového života od devadesátých let 20. století.

Zajímavé je, že čtyři respondenti z problematického rodinného prostředí působili aktivně ve skupině v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století, kdy rozvodovost nebyla tak častým jevem, jako po roce 1989. Lze to připsat snad faktu, že většina respondentů působících ve skupině po roce 1989, pochází z určitého elitářského okruhu, jak bylo uvedeno v předchozích částech této studie.

4.2.3 Okruhy zkoumané problematiky

Údaje získané na základě hloubkových rozhovorů, vedených s deseti respondenty byly setříděny do devíti základních okruhů.

- Okruh 1: Problematika počátečního začleňování respondentů do skupiny.
- Okruh 2: Atmosféra skupinového života a vzájemná spolupráce mezi členy skupiny.
- Okruh 3: Vnímání problematiky šikany v rámci zkoumané skupiny respondentem.
- Okruh 4: Interpersonální konflikty mezi členy skupiny, intrapersonální konflikty a citové krize respondentů během jejich aktivního působení ve skupině
- Okruh 5: Reakce rodičů, partnerů a blízkého okolí respondentů na příslušnost ke skupině během jejich aktivního členství.
- Okruh 6: Vliv příslušnosti ke skupině na průběh socializace respondenta během jeho aktivní spolupráce se skupinou.
- Okruh 7: Kritický náhled respondentů na skupinu z časového odstupu.
- Okruh 8: Pozitivní přínosy a negativní důsledky členství ve skupině pro osobnostní rozvoj a proces socializace respondentů.
- Okruh 9: Spolupráce mezi skupinou a respondentem, případně spolupráce mezi skupinou a rodinnými příslušníky respondenta po ukončení jeho aktivního členství ve skupině.

Výše uvedené okruhy se týkají členství respondentů ve skupině, především však jejich účasti na letních prázdninových aktivitách skupiny, které byly pro formování osobnosti prioritní.

4.2.4 Okruh 1

První začleňování respondentů do skupiny

- a) Předchozí účast respondentů v jiných zájmových skupinách a na dlouhodobějších mimoškolních aktivitách

Tabulka č. 14

Předchozí účast respondentů v jiných zájmových skupinách a na dlouhodobějších mimoškolních aktivitách							
Předchozí zájmová skupina	Počet	Muži	Ženy	Letní prázdninové mimoškolní aktivity	Počet	Muži	Ženy
Sportovní oddíl	5	3	2	Podnikové tábory	4	3	1
Turistický oddíl	1	-	1	Oddílové tábory	2	-	2
Skautský oddíl	1	-	1	Skautské tábory	1	-	1
Žádná	3	2	1	Velké komerční tábory	2	1	1
				Žádné	1	1	-
Σ	10	5	5	Σ	10	2	5

Zdroj: vlastní

Pouze tři respondenti, dva muži a jedna žena nebyli před svým členstvím ve zkoumané skupině členy žádné jiné zájmové skupiny a pouze jeden respondent se nezúčastnil žádné prázdninové aktivity pořádané jiným subjektem.

Polovina dotazovaných respondentů byla členy především sportovních oddílů (tři muži a dvě ženy). Pouze dvě respondentky působily ve skupinách, kde mohly získat určitý předzáklad ke zvládnutí dovedností potřebných k jejich členství ve zkoumané skupině.

Šest respondentů se o prázdninách zúčastnilo buď podnikových, nebo komerčních letních táborů, což je z hlediska organizace a náplně činnosti téměř totožné. Tyto prázdninové aktivity měly naprosto odlišný charakter od letních aktivit pořádaných v rámci zkoumané skupiny.

- b) Věk respondenta při prvotním kontaktu se skupinou, a způsob navázání kontaktu

Tabulka č. 15

Věk respondenta při prvotním kontaktu se skupinou			
Věk respondenta	Počet	Muži	Ženy
3	1	1	-
8	2	1	1
10	2	1	1
13	1	-	1
14	2	2	-
16	1	-	1
18	1	-	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 16

Způsob navázání kontaktu respondenta se skupinou			
Způsob navázání kontaktu	Počet	Muži	Ženy
Nábor zástupců ze skupiny	1	1	-
Kamarádi, spolužáci	4	1	3
Rodiče	4	3	1
Sourozenci	1	-	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Nejvíce byli respondenti kontaktováni se skupinou prostřednictvím rodičů (dvě dívky a dva chlapci) a prostřednictvím kamarádů nebo spolužáků (jeden chlapec a tři dívky). Respondentka Běla byla kontaktována prostřednictvím bratra a nejstarší respondent Adam byl kontaktován samotnými vedoucími skupiny v rámci náboru.

c) Překonávání obtíží při prvních kontaktech respondentů se skupinou, a při účasti na skupinových prázdninových aktivitách.

Tabulka č. 17

První pocity respondenta při kontaktu se skupinou			
Pocity	Počet	Muži	Ženy
Pozitivní	5	4	1
Zpočátku rozpaky, posléze pozitivní	5	1	4
Negativní	-	-	-
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Zajímavý je naprosto opačný výsledek prvotních pocitů respondentů při prvním kontaktu se skupinou z hlediska pohlaví. Zatímco u čtyř chlapců z pěti byly pocity pozitivní, v mnoha případech doprovázené vyloženě nadšením, u dívek tomu bylo přesně naopak. Čtyři respondentky provázely počáteční rozpaky a pochyby, které se až později změnilly v pozitivnější vnímání. Jedna respondentka prožívala dokonce šok z naprosto odlišného prostředí, než na které byla doposud zvyklá.

Částečně si lze tento fakt vysvětlit odlišnými psychickými dispozicemi obou pohlaví, kdy dívky bývají v některých situacích více realistické. Další vysvětlení se nabízí v rozdílných životních situacích respondentů, jak vyplývá z dalších výsledků uvedených v této práci. Zajímavé je, že jediná respondentka Dora, která kontakt se skupinou vnímala od začátku pozitivně, až s nadšením, pochází z rodiny preferující už v době před rokem 1989 alternativní formu soužití. Sama Dora se už v dětství necítila ve velkoměstském a konzumním životě příliš dobře a utíkala k samotě. V mainstreamové společnosti podle její výpovědi občas i trpěla úzkostnými pocity. V dospívání přistoupila na křesťanskou víru.

Tři respondenti chlapi prožívající vyloženě pozitivní pocity, pocházeli z rodin s narušenými vztahy mezi rodiči, kde role otce byla omezená, nebo zcela absentovala. Zároveň tři respondenti z této skupiny patří k ročníkům ovlivněným četbou literatury, která měla vliv na jejich pozdější orientaci na skupinu. Jde například knihy Jaroslava Foglara.

Prvotní rozpaky respondenta Borise pramenily nikoliv z odlišnosti prostředí a činnosti skupiny. To jej naopak plně uspokojovalo. Ale spíše z jeho interních obav, zda zapadne do podle něho příliš intelektuálního prostředí. Respondent tuto skutečnost komentoval následovně: „*Pro mě ste tam byli všichni intošové. Já chodil do učení, většina z vás na střední školy. Ty intošovský a duchovní řeči mě zas až tak moc nebraly.*“

Jeho obavy se však rychle rozplynuly, hlavně proto, že v rámci skupiny rozhodovaly víc schopnosti a zápal pro věc, než sociální status. Taková byla alespoň částečně atmosféra v osmdesátých letech minulého století. Dnes je společnost podstatně více diferencovaná a děti z nižších sociálních skupin se v rámci skupinových aktivit prakticky nevyskytují. Přestože Borise podle jeho výpovědi intelektuální a duchovní záležitost nezaujaly, nakonec díky působení ve skupině nadchnul pro východní mystiku a cvičení jógy.

Tabulka č. 18

Korelace mezi vztahy v rodině respondenta a jeho pocity při prvních kontaktech se skupinou				
První pocity respondenta při kontaktu se skupinou	Rodinné prostředí respondenta	Počet	Muž	Žena
Pozitivní	Funkční	2	1	1
Pozitivní	Narušené	3	3	0
Z počátku negativní	Funkční	3	0	3
Z počátku negativní	Narušené	2	1	1
Σ		10	5	5

Zdroj: vlastní

Z tabulky č. 18 je zcela zjevné, že nejvíc pozitivně vnímali skupinu chlapi pocházející z narušených rodin. Tento fakt můžeme snad připisovat podvědomému hledání alternativního rodinného prostředí a náhrady za často nefungující roli otce v rodině. Na rozdíl od čtyř chlapců, kteří se už od samého počátku se skupinou silně identifikovali, je u dívek zřejmá převaha kritického pohledu a racionálnějšího hodnocení situace.

Tabulka č. 19

Rychlost aklimatizace respondenta na nové prostředí			
Rychlost aklimatizace	Počet	Muži	Ženy
Rychle bez problému	6	4	2
Pomaleji s počátečními obtížemi	4	1	3
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 20

Začleňování respondenta do kolektivu v rámci skupiny			
Problematicčnost začleňování	Počet	Muži	Ženy
Bez problému	7	4	3
Počáteční rozpaky	3	1	2
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 21

Rychlost osvojení příslušných dovedností praktikovaných ve skupině			
Rychlost osvojení dovedností	Počet	Muži	Ženy
Rychle bez problému	6	4	2
Pomaleji, počáteční obtíže	2	-	2
Osvojení jen některých dovedností	2	1	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Z údajů v tabulkách 19 až 21 vyplývá, že většina respondentů neměla větší problémy se začleňováním se do skupiny. Jejich počet se pohyboval v rozmezí šest až sedm respondentů. Asi nepřekvapí, že menší problémy se začleňováním byly u chlapců, než u dívek. Je to dáno dvěma faktory. Zaprvé se od počátků až do poloviny osmdesátých let minulého století jednalo o skupinu výhradně chlapeckou. A za druhé součástí procesu začleňování do skupiny bylo i zvládnání spíše manuálních tábornických dovedností, k čemuž byli už z přirozenosti lépe vybaveni chlapci.

4.2.5 Okruh 2

Atmosféra skupinového života a vzájemná spolupráce mezi členy skupiny

- a) Skutečnosti, které respondenty na skupině nejvíc zaujaly

Tabulka č. 22

Skutečnosti, které respondenty v rámci skupinových aktivit nejvíce zaujaly			
Formulace odpovědi	Počet	Muži	Ženy
Svoboda a odpovědnost	4	3	1
Pohodová atmosféra a kamarádství	2	-	2
Čistý kontakt s přírodou.	1	1	-
Čistota a šetrnost k přírodě	1	-	1
Organizace a náplň činnosti	1	-	1
Rozkol mezi vedením	1	1	-
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Nejvíce je preferovaná svoboda a odpovědnost, celkem u čtyř respondentů, z toho třech mužů. Oproti tomu dvě respondentky preferují pohodovou atmosféru a kamarádství. Tento výsledek snad souvisí s faktem, že ženy na rozdíl od některých mužů, nebývají až tak individualisticky a introvertně založeny, a více než na „filozofování“ kladou důraz na mezilidské vztahy.

Například citlivou respondentku Doru zaujala nejvíc čistota prostředí a šetrnost k přírodě, zatímco nejstarší Alici organizace programu a náplň činnosti, což odpovídá spíše pragmatickému mužskému pohledu. Možnost čistého kontaktu s přírodou ocenil i respondent Cyril.

Pouze Adama nejvíce zaujal spíše negativní faktor v podobě názorového rozkolu a následného rozchodu vedení organizace v sedmdesátém roce ohledně dalšího směřování skupiny. Jednalo se o střet dvou koncepcí. Jedna měla k bližší autoritativnějšímu stylu, a druhá k liberálnějšímu Wood Craftu. Tento střet se odehrál právě krátce po příchodu Adama do skupiny. Částečně i díky nespornému charizmatu jednoho z vedoucích, zastávce liberálnějšího směřování skončil respondent nakonec v této skupině.

b) Výchovné metody z pohledu respondentů

Tabulka č. 23

Hodnocení systému trestů v rámci skupinových aktivit			
Přítomnost trestů	Počet	Muži	Ženy
Ano	-	-	-
Spíše ano	1	-	1
Spíše ne	5	3	2
Ne	4	2	2
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 24

Hodnocení systému odměn v rámci skupinových aktivit			
Přítomnost odměn	Počet	Muži	Ženy
Ano	9	5	4
Spíše ano	-	-	-
Spíše ne	-	-	-
Ne	1	-	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Co se vnímání uplatňování trestů v rámci skupinového života týká, tak jejich přítomnost vnímala pouze jedna respondentka Cindy, a to spíš vlažně. Podle její výpovědi

„Tresty existovaly pouze, když někdo odmítal ráno vstát na budíček, tak dostal dělat dřepy.“ Podle respondenta Adama existovaly tresty spíše ze začátku, kdy ještě skupina fungovala podle skautského vzoru.

To, že si respondenti v drtivé většině neuvědomují uplatňování trestů je docela zajímavé a patrně to souvisí s osobností vedoucího skupiny. To potvrzuje výpověď respondenta Cyrila: „Žádné tresty zde nebyly, protože hlavní vedoucí nikoho netrestal, protože se mylně domníval, že provinilcům to dojde samo.“

Absence trestů souvisí i s faktem, že pokud se ve skupině nějaký provinilec objevil, tak nebyl nikdy ze strany vedení trestán a kárán za přítomnosti ostatních účastníků a členů. Uplatňování trestů fungovalo spíše v rámci interakcí mezi samotnými účastníky skupinového života, kdy například podle Dory „Na provinilce víc fungovalo, než trestání ze strany vedení to, že s nimi jejich soukmenovci nekomunikovali.“

Naopak u odměn si je drtivá většina respondentů vědoma jejich uplatňování. Výsledek je dán i tím, že odměňování se týkalo her, úklidu, různých dalších činností, u nichž jde o běžný motivační prostředek, bez jehož používání lze podobné aktivity jen těžko provozovat.

Pouze respondentka Edita o žádném řízeném systému odměn neví a problematiku vyhodnotila následovně: „Odměnou byl dobrý pocit a trestem špatný.“

c) Hodnocení vzájemné spolupráce mezi členy skupiny

Tabulka č. 25

Hodnocení spolupráce mezi členy skupiny			
Hodnocení spolupráce	Počet	Muži	Ženy
Pozitivně	7	3	4
Spíše pozitivně	1	1	-
Problematicky	2	1	1
Negativně	-	-	-
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Fakt, že vzájemnou spoluprací mezi členy skupiny, hodnotí víceméně pozitivně osm respondentů z deseti, příliš nepřekvapuje. Zajímavé jsou důvody, jaké uvedli dva respondenti, kteří vidí vzájemnou spoluprací mezi členy skupiny spíše problematicky.

Jedna z nejstarších respondentek Alice uvedla: „Někdy díky tomu, že nebyly věci předem úplně daný, tak člověk někdy nevěděl, co má pořádně dělat. Podle mě to pořádně nejde, aby takhle všechno fungovalo. Jak jsou věci nevyřešené, tak je s tím trochu problém.“

Ale u nás v týpí to bylo v pohodě. Akorát já, jak jsem tam byla později, jsem ne vždy pořádně věděla, co mám dělat, takže bych uvítala, kdyby mě někdo něco řekl.“

Egon k tomu podotýká: „Hodně záleží na tom, kdo ze starších je tam zrovna vedoucím po ruce. Ty patnácti až osmnáctiletý často sabotují a prudějí. Na začátku tábora je spolupráce vždy horší, pak se to zlomí a funguje to skvěle. Asi v půlce se to zase zlomí, poněvadž jsou všichni unavený a nikdo nechce nic dělat. Poslední týden je naprosto nejlepší, a v pohodě jde všechno přirozenou cestou. Ale já si myslím, že je to samozřejmě o tom pocitu tý důvěry. Ti, co nechtěj makat zjistěj, že my makáme úplně stejně.“

Pohled Alice je ovlivněn několika faktory:

- Věkem, neboť letních aktivit skupiny se začala poprvé zúčastňovat v téměř dospělém věku.
- Pohlavím, kdy byla jako žena vnímavější k pocitům mladších, tápajících dětí.
- Prostředím mimo skupinu, kde byla zvyklá plnit si povinnosti předem dané a vysvětlené. A to nejen v rodině, ale v rámci aktivit pořádaných jinými skupinami.

Naopak pohled druhého nejmladšího respondenta Egona vychází z jeho zkušeností pouze s touto skupinou, jejichž aktivit se zúčastňoval již od velmi útlého věku.

d) Preference kooperace nebo soutěživosti.

Tabulka č. 26

Hodnocení typů spolupráce mezi členy skupiny			
Typ spolupráce	Počet	Muži	Ženy
Kooperace	6	2	4
Soutěživost	1	1	-
Obě vyrovnané	3	2	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 27

Preference kooperace nebo soutěživosti respondentem			
Preference respondenta	Počet	Muži	Ženy
Kooperace	7	2	5
Soutěživost	3	3	-
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 28

Únosnost soutěživosti ve skupině pro respondenta			
Vnímání přesahu	Počet	Muži	Ženy
Přesahovala	-	-	-
Nepřesahovala	10	5	5
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Podle šesti respondentů, z toho čtyřech žen, převládala mezi členy skupiny na letních programech kooperace před soutěživostí. Sedm respondentů, z toho pět žen preferuje kooperaci před soutěživostí. Dokonce u všech deseti respondentů nepřesahovala soutěživost únosnou míru pro jejich osobnost. To, že kooperaci upřednostňuje více žen, je dané jejich vrozenými dispozicemi. Na druhou stranu se ve skupině praktikovaly i výkonnostní a soutěživé hry, ale většinou mezi kolektivy, než mezi jedinci, neboť filozofie vedení skupiny spočívala v myšlence, že ten, kdo se umísťuje v soutěživých hrách na posledních místech, může být ostatními ostrakizován, což jej může demotivovat k jiným výkonům, kde by on naopak patřil k těm lepším.

Jak vypověděl respondent Egon: „*Ono se kolikrát hrálo naoko jako na výkon a soutěž, ale pak to bylo stejně o spolupráci.*“

e) Spolupráce respondenta se skupinou mimo oficiální program

Tabulka č. 29

Spolupráce se skupinou			
Způsob spolupráce	Počet	Muži	Ženy
Ano, aktivně	7	4	3
Ano, ale zřídka	3	1	2
Ne	-	-	-
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Od chvíle, kdy přišli členové skupiny o možnost pravidelných schůzek v klubovně, se jejich hlavní pozornost upírala k letnímu táboru. Nicméně sedm respondentů pokračovalo v aktivní spolupráci se skupinou v podobě účasti na schůzkách u vedoucího v bytě, účasti na víkendových výpravách a pobytech na zimním táboření. Zbylí tři respondenti se těchto aktivit zúčastňovali jen občas. Později se aktivity rozšířily o návštěvy kulturních akcí a občasná posezení v restauračních zařízeních.

4.2.6 Okruh 3

Vnímání problematiky šikany v rámci zkoumané skupiny respondentem

Tabulka č. 30

Registrace přítomnosti šikany ve skupině			
	Počet	Muži	Ženy
Ano	6	4	2
Ne	3	-	3
Neví	1	1	-
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 31

Registrace přítomnost „problémových jedinců“ ve skupině			
Přítomnost	Počet	Muži	Ženy
Ano	10	5	5
Ne	-	-	-
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Šest respondentů, z toho čtyři muži, zaregistrovalo na letních prázdninových pobytech určité projevy šikany, nepřikládají jim však větší význam. Deset respondentů vidí souvislosti s účastí takzvaných problémových jedinců na prázdninových pobytech a živelností jejich náboru. Kdo ale každopádně neměl o šikaně ani ponětí, bylo samotné vedení tábora. Jedinou výjimkou byla situace, kdy na samotnou šikanu upozornili zahraniční účastníci tábora. Aktéry i oběti šikany byly právě děti nabrané živelně. V tomto případě byli problémovými jedinci ti, kteří šikanovali. Jednalo se o učebnicový příklad dětí z rodin rychle zbohatnuvších podnikatelů po roce 1989, kdy otcové „vtloukali“ dětem do hlav způsoby jednání eticky velmi problematické. Problém se nakonec vyřešil předčasným odjezdem chlapců z tábora.

Názor padesátiletého respondenta Cyrila na problém šikany v zásadě koresponduje s názory ostatních respondentů: „Myslím si, že je to přirozené, protože když máš v kolektivu někoho, kdo ti to kazí, tak můžeš těžko od dětí očekávat větší toleranci, než od rodičů. No a ty ostatní děti jim to prostě dají sežrat. Tomu se ale dost těžko zabraňuje.“

Podle respondentů ale míra šikany nikdy nepřesáhla takovou úroveň, aby jí bylo nutno kázeňsky řešit, a zdaleka se nepřibližovala tomu, na co byli zvyklí ze školy. Prakticky nikdy nešlo o fyzické ataky či psychický teror. Často se jednalo o takzvanou šikanu pozitivní.

Tabulka č. 32

Řešení šikany v rámci skupiny			
Způsob řešení šikany	Počet	Muži	Ženy
Ignorování okolím, drobné poznámky	6	3	3
Pozitivní šikana	1	1	-
Nějak se to vyřešilo samo, aniž se ví jak	1	-	1
Jen naznačení vyloučení z aktivity	1	1	-
Odříznutí od výtvarných činností kolektivu	1	-	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Většinu situací s problémovými účastníky či s jedinci mající tendence k šikaně slabších kolegů, si vyřešili řadoví členové skupiny sami, aniž o tom vedoucí skupiny cokoliv tušil. Sedm respondentů se v zásadě shodlo na určité formě sociální exkluze, ať dočasné, či trvalé. Metody byly rozdílné, ať se jednalo o ignoranci okolím, či odříznutí

od výtobytků ze společného úsilí kolektivu, v tomto případě družiny, osazenstva týpí, či „vařící skupiny“.

Například čtyřicetiletý David vypověděl: „Zpočátku to bylo docela drsný. Například jsme takovému týpkovi zalili oheň v týpí. Jenže on nám to pak stejně vracel. Tak jsme usoudili, že lepší je ho ignorovat, a on se nakonec stáhnul.“

Podobně to vidí i jeho sestra Běla: „Někdy se to nepodařilo vyřešit a napnelismus trval až do konce tábora. Ale většinou zafungovala ignorance a nespolupráce od ostatních. Například pokud nedělal do týpí dřevo s ostatními, neměl šanci, kde si usušit věci.“

Poněkud svérázně popisuje tuto problematiku v praxi respondentka Cindy: „Byla na táboře nějaká šestnáctiletá holka, které jsme říkali mamina. My na ní byli docela hnusný, protože na rozdíl od nás si hrála s dětmi, zatímco my tam řešily Bravička. Kdyby to trvalo dýl, tak by se dalo mluvit o mobingu. Šlo spíše o vysmívání, ale pak nám to už bylo blbý. Ale na další tábor už nepřišla a nám to bylo docela blbý. Taky tam byli Němci a ti nespolupracovali vůbec, kupovali si alkohol a cigára. Karel (fiktivní jméno vedoucího) je chytnul a nějak si to vyřikali. A taky kazili hry. Ale byli celý čas mimo. Nikdo se s nima nekamarádil. Pak tu byl nějaký zevlák a ten nedělal vůbec nic a my jsme se mu většinou smáli a nebrali ty jeho řeči vážně. Pak už sem nepřišel.“

V podobném duchu vypovídali i ostatní respondenti, kteří přítomnost problému šikany na letních táborech zaregistrovali.

4.2.7 Okruh 4

Interpersonální konflikty mezi členy skupiny, intrapersonální konflikty a citové krize respondentů během jejich aktivního působení ve skupině

a) Interpersonální konflikty respondenta s ostatními členy skupiny či s jinými skupinami členů

Tabulka č. 33

Interpersonální konflikty mezi členy skupiny			
Druh konfliktu	Počet	Muži	Ženy
Dívčí rivalita	3	-	3
Spory s vedoucím skupiny	2	1	1
Konflikty s dospělými členy skupiny	1	1	-
Otevřený souboj o přízeň opačného pohlaví	1	1	-
Antipatie k jinému členu skupiny	1	1	-
Bez konfliktů	2	1	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Dívčí rivalita je standardní typ konfliktu, kterému je těžké se vyhnout téměř v jakémkoliv prostředí, tudíž byla přítomná i na letních táborech skupiny. Všechny tři respondentky uvedly, že tyto konflikty nejvíc prožívaly mezi dvanáctým až patnáctým rokem, a to v době, kdy na táborech začínala převládat účast dívek. Respondentky ale též shodně vypověděly, že intenzita těchto konfliktů se rozhodně nedá srovnat s tím, co zažily ve škole, či na jiných skupinových akcích. Důvodem mírnější formy rivality byly podle nich celková atmosféra tábora a nutnost spolupráce s ostatními členy skupiny.

Spory s vedoucím skupiny nedosáhly v zásadě podoby otevřeného střetu za účasti ostatních členů, nicméně vedly k odchodu dvou členů ze skupiny. Čtyřicetiletý David opustil skupinu natrvalo a třicetiletá Dora na několik let, aby se po čase do skupiny vrátila, poučena o jednu životní zkušenost. Názorové spory s vedoucím skupiny se převážně týkaly představ o dalším směřování a organizaci letních táborů.

Jediný konflikt, který se vyhrotil až do podoby fyzického střetu, byl souboj nemladšího mužského respondenta Egona s jiným účastníkem tábora o přízeň dívky. Ale i tento střet se odehrál mimo účast ostatních členů skupiny. Dva starší respondenti, Alice a Cyril, si konfliktů nejsou vědomi. Přítomnost konfliktních situací byla intenzivnější po roce 1990. To opět koresponduje se společenským vývojem a společenskou atmosférou.

b) Intrapersonální konflikty respondenta

Tabulka č. 34

Intrapersonální konflikty respondenta			
Druh pocíťovaného konfliktu	Počet	Muži	Ženy
Zamilování	5	1	4
Vnitřní spory s vedoucím skupiny	1	1	-
Rozdílnost života ve skupině a mimo ni	1	1	-
Rozhodování mezi dvěma příležitostmi	1	1	-
Bez vnitřních konfliktů	2	1	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Tyto konflikty řešili respondenti privátně sami se sebou a jejich intenzita souvisí s osobností, věkem a momentálním citovým rozpoložením respondentů. Zamilování se nejčastěji vyskytuje u pěti respondentů, z toho čtyřech dívek, což částečně odpovídá údajům z předchozí tabulky č. 33. Jiné konflikty, než tyto respondentky neprožívaly.

Vnitřní spory s vedoucím skupiny též souvisejí s věkem respondenta, jenž prožíval typické období, kdy otcovskou autoritu nahradila autorita jiná, mnohdy nekriticky přijímána. Ve chvíli, kdy v některých situacích zidealizovaná autorita neodpovídala

představám respondenta, začaly se u něho projevovat pochybnosti jak o vedoucím, tak o sobě, a tak i o celé skupině.

Čtyřicetiletý David řešil vnitřní pnutí mezi intenzivním prožíváním skupinového života a každodenní reálnou existencí mimo skupinu, která jej traumatizovala.

Konflikt mezi dvěma pozitivními cíly zažil respondent Cyril. Vzhledem k tomu, že se odehrál v osmdesátých letech minulého století, má tento konflikt pro zasvěcenějšího pozorovatele své logické opodstatnění: „*Velmi silný citový zážitek pro mě bylo, když jsem musel předčasně odjet z tábora na návštěvu našich příbuzných do Francie. Na jednu stranu mi to bylo strašně líto, ale na druhou stranu jsem se do té Francie strašně těšil. Kdy se tam mohl člověk za bolševika na měsíc podívat. A to se pamatuju, že mi to Karel (vedoucí) hezky vysvětlil a uklidnil mě, že se nic neděje a doprovodil to nějakou indiánskou historkou.*“

c) Silné citové prožitky respondenta ze skupinových aktivit

Tabulka č. 35

Silné citové prožitky respondentů			
Vnímaný prožitek	Počet	Muži	Ženy
Zamilování	5	1	4
Smutek z návratu	1	1	
Intenzivnější prožívání drobných maličností	1	1	
Trvalejší pocit pohody a spolupráce	1		1
Možnost seberealizace	1	1	
Pocit svobody	1	1	
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Na rozdíl od intrapersonálních se nemusí jednat o pocity negativní, ale i o radostné, sebeuspokojující a sebeaktualizující prožitky. Pět respondentů považuje zamilování z hlediska vnitřního konfliktu, nebo silného citového prožitku za jedno a totéž.

Co se týká smutku z návratu, tak nejstarší respondent Adam jej popisuje následovně: „*Blíží se konec tábora, všechno je krásný, ale taky smutný. Všechno žereš a jsi tím úplně prostoupen. Pak jedeš ve vlaku, a čím blíž jsi Praze, tím je ti uvnitř víc úzko. Jasně, na jednu stranu jsem se těšil, že mě doma čeká pečený kuře, ale na druhou stranu jsem byl v háji, že mě čeká škola a různý lidi, který jsem nenáviděl.*“

Respondent Cyril zase uvedl, že se na táborech náhle dokázal radovat z běžných maličností a vnímat některé detaily, které v běžném životě přehlížel.

Respondentka Alice vnímala intenzivně atmosféru vzájemné pohody a spolupráce, pravděpodobně proto, že ve vlastní rodině takovéto pocity nezažívala.

Mezi další silně vnímané prožitky patří u jednoho respondenta pocit svobody a u druhého respondenta možnost seberealizace. Tento nejmladší respondent přitom pochází z poměrně svobodomyšlné rodiny, takže by bylo zajímavé zjistit, která jeho životní situace je v opozici k tomuto prožitku.

4.2.8 Okruh 5

Reakce rodičů, partnerů a blízkého okolí respondentů na příslušnost ke skupině během jejich aktivního členství.

Tabulka č. 36

Postoj rodičů, partnerů a blízkého okolí respondenta k jeho členství ve skupině									
Postoj	Rodiče			Partneři			Blízké okolí		
	Počet	Muži	Ženy	Počet	Muži	Ženy	Počet	Muži	Ženy
Pozitivní	5	2	3	2	1	1	2	-	2
Spíše pozitivní	3	2	1	3	1	2	-	-	-
Spíše negativní	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Negativní	-	-	-	2	2	-	2	2	-
Bez postoje	2	1	1	2		2	6	3	3
Σ	10	5	5	10	5	5	10	5	5

Zdroj: vlastní

Postoj rodičů k členství respondenta ve skupině

Pozitivní postoj rodičů k členství respondentů ve skupině je parný u pěti respondentů, a souvisí s faktem, že rodiny respondentů patřily či patří do sociálního okruhu s podobně sdílenými hodnotami jako ve skupině. Případně se jedná o rodiče, kteří se skupinou spolupracovali, nebo se přátelili s jejím vedoucím.

Spíše pozitivní postoj znamená, že rodiče s členstvím respondentů ve skupině souhlasili, ale například v době dospívání respondentů, měli k jejich členství určité výhrady, které souvisely se změnami chování pubertálních respondentů. Tyto změny se ale nemusely vždy odvíjet od členství ve skupině.

Oba respondenti, jejichž rodiče nezaujímali k členství respondentů ve skupině žádný postoj, pocházejí s rodin, které se o aktivity svých dětí nijak výrazněji nezajímaly.

Mezi zkoumanými respondenty chybějí účastníci, jejich rodiče byli silně proti členství dětí v této skupině, protože se obávali negativního ovlivnění svých dětí z hlediska budoucího začleňování do běžné společnosti.

Postoj partnerů k členství respondenta ve skupině

Týká se těch respondentů, kteří už dosáhli téměř dospělosti a se skupinou nadále nějaký čas spolupracovali, což jsou v tomto případě všichni respondenti.

Pozitivní postoj zaujímali opět partneři, kteří sdíleli podobné hodnoty jako skupina, či měli ke skupině nějak blízko.

Negativní, nebo spíše negativní postoj zaujímaly partnerky třech mužských respondentů. Ve všech případech se jednalo o ženy stojících „pevnýma nohama na zemi“, které ve skupině cítily určité ohrožení vztahu s respondentem, který podle nich díky členství ve skupině „létal hlavou v oblacích.“

Postoj blízkého okolí k členství respondenta ve skupině

Mezi blízké okolí respondenta je v tomto případě nutno počítat spolužáky, známé, spolupracovníky, a podobně. S pozitivními reakcemi okolí se setkávaly dvě respondentky, aktivní ve skupině po roce 1989 a s vyloženě negativními dva respondenti aktivní ve skupině před rokem 1989. Tento fakt souvisí se změnami společenských postojů. Negativní reakce přicházely hlavně z prostředí spolupracovníků respondentů, často lidí odlišného sociokulturního okruhu. Respondenti byli pro okolí podiviny, kteří působí v nějaké podezřelé sektě.

Šest respondentů uvedlo reakci okolí neutrální a souvisí to s faktem, že respondenti svoje aktivity a postoje v běžné společnosti příliš neventilují, aby se vyhnuli případným negativním reakcím a eventuelním společenským sankcím.

4.2.9 Okruh 6

Vliv příslušnosti ke skupině na průběh socializace respondenta během jeho aktivní spolupráce se skupinou

a) Využití osvojených praktických a teoretických znalostí a dovedností získaných během spolupráce se skupinou v praxi

Tabulka č. 37

Využití osvojených praktických a teoretických znalostí a dovedností v praxi						
Osvojení	Praktické			Teoretické		
	Počet	Muži	Ženy	Počet	Muži	Ženy
Ano	9	4	5	9	4	5
Ne	1	1	-	1	1	-
Σ	10	5	5	10	5	5

Zdroj: vlastní

Devět respondentů je přesvědčeno, že praktické dovednosti, které se naučili ve skupině, využívají v praktickém životě. Pouze jeden respondent ovládat tyto dovednosti již před členstvím ve skupině.

Mezi oblasti, kde respondenti získané dovednosti dodnes využívají, patří například:

- Práce na chatě, chalupě a zahradě,
- Výkon vlastního povolání,
- Pobyť v přírodě,
- Práce s dětmi a mládeží.

Stejný počet respondentů je přesvědčen, že v praktickém životě participuje i na teoretických znalostech a zkušenostech získaných během členství ve skupině, a to především v těchto oblastech:

- Cvičení jógy
- Ekologické myšlení
- Práce s dětmi a mládeží
- Větší zájem o věci veřejné
- Duchovní náhled na svět
- Pedagogická činnost

Například respondent Cyril na toto téma vypověděl: „*Díky cvičení jógy na táborech jsem k tomu začal shánět nějakou literaturu. Přes ní jsem se dostal k buddhismu, který mě hodně oslovil a ovlivňuje mě prakticky dodnes.*“

b) Vliv příslušnosti ke skupině na výběr partnera respondenta

Tabulka č. 38

Vliv členství ve skupině na výběr partnera respondenta			
Ovlivnění	Počet	Muži	Ženy
Ano	7	3	4
Spíše ano	1	1	-
Částečně	1		1
Ne	1	1	-
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Osm respondentů, čtyři muži a čtyři ženy požadovali, nebo požadují od svého partnera, aby vyznával hodnoty podobné jako ve skupině, a zvládal dovednosti praktikované ve skupině. Z toho dva respondenti, žena a muž, vyslovili přání, aby jejich partner pocházel přímo z prostředí skupiny. Mezi další požadavky na vlastnosti partnera je jeho schopnost empatie a tolerance.

Reálnou situaci respondentů oproti jejich požadavkům, ukazuje tabulka č. 39.

Tabulka č. 39

Partneři respondentů podle jejich požadavků – současný stav				
Odpověď	Popis současného stavu	Počet	Muži	Ženy
ANO	Současný partner z prostředí skupiny.	3	1	2
	Současný partner není z prostředí skupiny, ale splňuje kritéria podle standardů skupiny	4	2	2
SPÍŠE ANO	Později rezignace na tyto požadavky pro nezáměr partnerů.	1	1	-
ČÁSTEČNĚ	Současný partner z prostředí skupiny.	1	-	1
NE	Na současného partnera už předem daná kritéria.	1	1	
Σ		10	5	5

Zdroj: vlastní

Z osmi respondentů, majících na budoucího partnera požadavky, aby jeho hodnotový systém byl v souladu se systémem uznávaným skupinou, se tento požadavek splnil u sedmi, přičemž partneři třech respondentů (jeden muž a dvě ženy) jsou přímo ze skupiny. Ze skupiny pochází i partner respondentky, která neměla požadavky takto vyhraněné. Požadovaný hodnotový systém splňoval i partner Alice, přesto tento fakt nezachránil jejich manželství od krachu.

Alice k tomu uvedla: „Ovlivnilo mě to moc, bez ohledu na to, koho jsem si nakonec vzala. Bylo to ovlivněný i tím, jak přemrštěně jsem pohrdala tím materiálním světem okolo, tak jsem podvědomě hledala člověka z té protistrany. Tyto předpoklady paradoxně téměř splňoval můj budoucí manžel, což se však v reálném životě naprosto neosvědčilo.“

Nejstarší respondent s poněkud pohnutým partnerským životem, vidí svojí situaci následovně: „No měl jsem takový představy, aby jezdila do přírody, aby jí to bavilo, a tak. Jenže ona se spíš tvářila, že jí to baví. Ze začátku mě i poslouchala, ale pak jí to nudilo. Myslím, že jí to vyloženě štválo, a že mě měla za úplného idiota. No, a když jsme se rozvedli, tak jsem to do jinejch ženských radši už nehustil, abych nedopadl podobně. A hlavně jsem na žádnou takovou, kterou by to bavilo, nenarazil.“

c) Vliv příslušnosti ke skupině na průběh na výběr přátel respondenta

Tabulka č. 40

Vliv členství ve skupině na výběr přátel respondenta			
Ovlivnění	Počet	Muži	Ženy
Ano	7	3	4
Spíše ano	2	1	1
Spíše ne	1	1	-
Ne	-	-	-
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Výběr přátel je ovlivněn členstvím ve skupině u devíti respondentů. Hodnotové požadavky jsou formulovány podobně jako u výběru partnera.

d) Vliv příslušnosti ke skupině na průběh na výběr povolání respondenta

Tabulka č. 41

Vliv členství ve skupině na výběr povolání respondenta			
Ovlivnění	Počet	Muži	Ženy
Ano	2	2	-
Spíše ano	1	-	1
Spíše ne	-	-	-
Ne	7	3	4
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Na rozdíl od výběru partnerů a přátel, ovlivnilo ve výběru povolání členství ve skupině jen tři respondenty, z toho jednu respondentku částečně. U zbylých respondentů se rozhodovalo na základě jiných kritérií, nebo bylo rozhodnuto předem. Nejstarší respondent Adam se za minulého režimu pod vlivem členství ve skupině rozhodl přijmout zaměstnání dozorovače vodních zdrojů, což obnášelo dlouhodobý pobyt v maríngotce uprostřed přírody, kde se mohl v klidu věnovat svým zájmům. Bohužel pro respondenta, bylo po změně politické situace toto zaměstnání zrušeno.

Jak vypadá reálná situace oproti předpokladům, ukazuje tabulka č. 42.

Tabulka č. 42

Ovlivnění výběru povolání členstvím ve skupině – současný stav				
Odpověď	Popis současného stavu	Počet	Muži	Ženy
ANO	Čerpač, dnes už ne	1	1	-
	Studium pedagogiky	1	1	-
SPIŠE ANO	Podobné aktivity v rámci VŠ studia.	1	-	1
NE	Rozhodnuto předem	3	2	1
	Rozhodnuto na základě jiných kritérií	3	1	2
	Konzultace s rodinou	1	-	1
Σ		10	5	5

Zdroj: vlastní

- e) Ovlivnění hodnotové orientace respondenta díky jeho působení ve skupině

Tabulka č. 43

Ovlivnění hodnotové orientace respondentů působením ve skupině			
Oblast ovlivnění hodnotové orientace respondenta	Počet	Muži	Ženy
Utvoření si současného světového názoru	4	3	1
Životní styl skupiny	1	-	1
Přijetí odlišného pohledu na život, než u většinové společnosti	1	1	-
Svoboda a pohoda	1	-	1
Způsob rozhodování v kolektivu	1	-	1
Schopnost pracovat sám se sebou	1	1	-
Schopnost smysluplně využívat volný čas	1	-	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Všichni zpovídání respondenti jsou přesvědčeni, že jejich hodnotová orientace je nějakým způsobem ovlivněna působením ve skupině. Čtyři respondenti si myslí, že pokud by nebyli členy skupiny, jejich současný pohled na svět a společnost, by byl odlišný.

Boris: „Pro mě bylo důležitý už jenom to, že jsem si začal uvědomovat, že svět není černobílý.“

Alice: „Tenkrát jsem strašně litovala lidí, kteří to nezažili, protože mi to ukázalo cestu. A zamilovala jsem si to také proto, že takový styl života, pohodu, příjemné povídání a příroda, mi hodilo někam jinam, než kam chodily a chtěly chodit kamarádky. Například na diskotéky. Tím jsem docela pohrdala. Až jsem tím možná pohrdala přemrštěně. Přitom dneska vím, že ať si každý dělá, co chce, pokud tím neškodí jiným.“

Běla: „Často si dnes vzpomínám, jak vypadaly chvíle svobody a pohody. Dneska vím, že to není zadarmo, a že si toho musí člověk vážít. Takže když se taková možnost někdy naskytne, tak si toho dostatečně užívám.“

- f) Vliv vedoucího skupiny na osobnosti respondentů.

Šest respondentů, všichni muži a jedna žena se domnívají, že vedoucí skupiny svojí neformální autoritou ve skupinovém i osobním životě jejich vývoj nějakým způsobem ovlivnil. Jedna respondentka se domnívá, že byla vedoucím ovlivněna jen částečně, s nijak podstatným vlivem a dvě nepocítují ze strany vedoucího ovlivnění žádné. To, že nejvíce byli vedoucím ovlivněni chlapi, není nikterak překvapující, vzhledem k jejich tehdejšímu věku, pro který je charakteristické hledání mužského vzoru, který do té doby zastával většinou jejich otec.

Tento stav vystihl poměrně přesně respondent Cyril: „Dva roky před setkáním s Karlem, mi zemřel táta. Upřímně, on v rodině nefungoval moc ani před svou smrtí, ale i tak to byla pro mě určitá ztráta jistoty. No a Karel mi téměř stoprocentně nahradil otcovskou autoritu.“

Skutečnost, že dívky nebyly tolik osobností vedoucího ovlivněny, vychází z jejich kritičtějšího pohledu a odlišnějšího způsobu vnímání a přijímání autorit.

Sedm respondentů, tentokrát čtyři muži a tři ženy se domnívají, že pokud by vedoucí ve skupině nefiguroval, bylo by jen otázkou času, kdy by se rozpadla, neboť jeho charisma a neformální autorita jsou pro fungování skupiny nenahraditelné.

Tento názor nesdílejí zbylí tři respondenti, z toho jeden muž, nejmladší účastník. Podle nich záleží víc na pevnosti vzájemných vztahů a soudržnosti členů, než na osobě vedoucího.

4.2.10 Okruh 7

Kritický náhled respondentů na skupinu z časového odstupu

a) Proměny skupiny z hlediska času

Tabulka č. 44

Proměny skupiny v čase I.			
Definice proměn	Počet	Muži	Ženy
Změna od pevné organizace přes chaos k volnější formě	5	3	2
Od 90. let více žen. Generace je od 90. let méně ovlivnitelná vedoucím.	1	1	-
Posun od větší pospolitosti k individualismu a zosřtenějším mezilidským vztahům.	1	-	1
Větší smířlivost ze strany vedení i účastníků.	1	-	1
V současnosti větší podíl žen mezi účastníky i mezi vedoucími	1	1	-
Zlepšení stravy, větší množství a pestrost.	1	-	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Výpovědi respondentů se v zásadě shodují s údaji poznatky uvedenými v části „Popis skupiny“. Skupina se postupně měnila od pevně organizovaného a poměrně direktivně řízeného celku k volnějším sdružení, kde se pravidla vytvářejí s ohledem, jak to vyžaduje momentální situace. Tento proces nebyl vždy jednoduchý, a objevily se i období provázené určitým chaosem a názorovou neukotveností. A i zde se projevuje rozdílný přístup mladých lidí před a po roce 1989. Starší účastníci se například domnívají, že je sice pozitivní, že v současnosti ubylo nároků ze strany vedení, ale o to méně si dětští účastníci letní aktivity užívají.

b) Silné a slabé stránky skupiny z pohledu respondentů.

Tabulka č. 45

Slabé stránky skupiny z pohledu respondentů			
Charakteristika slabých stránek skupiny respondenty	Postřehy	Muži	Ženy
Nedostatečné vysvětlování pravidel zejména mladším účastníkům	3	2	1
Občasná nečekaná změna nálad vedoucího skupiny	2	1	1
Méně osobní přístup k mladším účastníkům	1	-	1
Experimenty v devadesátých letech	1	1	-
Absence zejména trestů za prohřešky, kdy se předpokládá, že provinilci automaticky provedou sebereflexi	1	1	-
Některé hry pro účastníky táborů jsou již zastaralé	1	1	-
Snobský přístup k některým činnostem	1	1	-
Hraní si na multikulturní entitu	1	1	-
Menší prostor pro členy podílející se na vedení letních táborů	1	-	1
Některé zažitá a léta neměnné rituály vedoucího tábora	1	-	1
Σ	13	8	5

Zdroj: vlastní

Nejvíce odpovědí se týká problematického přístupu k nejmladším účastníkům letních táborů. Respondentům vadí, že vedoucí nepřikládá velkou váhu potřebě vysvětlovat mladým účastníkům tábora jak, mají vykonávat jednotlivé činnosti, či jaká mají práva a povinnosti. To způsobuje především u dětí, které jsou na táboře poprvé, určitou desorientaci, úzkost, a později až apatii. Ne všichni jsou uzpůsobeni tak, že automaticky vědí, kde je ve skupině jejich místo, a jakou mají v rámci skupiny hrát roli. Respondentka Alice tento postřeh definuje následovně: „*Vadilo mi, že Karel je tak velká figura, pak dlouho nic, a že zejména u malých dětí chyběl určitý osobnější přístup. Z čehož vyplývá, že to paradoxně s dětmi moc neumí. Ty menší by potřebovaly více přímého kontaktu. Já vím, že nejde se každému extra věnovat, ale on byl takový nepřístupný a řešil to v globálu.*“

Podobně, i když méně radikálně vidí situaci Dora. Obě respondentky spojuje osobní zkušenost s mateřstvím a výchovou malých dětí. Navíc respondentka Alice, která se skupinových akcí zúčastňovala jako jedna z prvních žen, je k osobě vedoucího poměrně kritická. Jako jedna z mála respondentů vypověděla například, že skupina by byla životaschopná i bez jejího vedoucího. Jako problém vnímají tuto skutečnost i dva mužští respondenti.

S tímto souvisí i absence trestů, kdy se vedení domnívá, že lépe, než direktivně provinilce trestat, je ponechat prostor pro jejich vlastní sebereflexi. Bohužel ne každý má takové schopnosti a předpoklady, aby byl schopen těmto nevyřčeným požadavkům dostát.

Tři postřehy se týkaly nedostatků experimentálního období z devadesátých let. Podle názorů respondentů se jednalo spíše o hraní si na něco výjimečného, ať už to bylo

hraní na multikulturní entitu, či zavádění anglických písní do některých rituálů. Respondenta Adama tento prvek vysloveně uráží.

Dva postřehy se týkaly skutečnosti, že stávající styl vedení a soustava her, jsou již zastaralé, a je potřeba provést inovace. Nejedná se jen o výhradní názor nemladší generace, ale i o názor třicetileté matky Dory. Podobná je i kritika na údajnou zastaralost některých léta používaných rituálů. To je otázka do diskuze a záleží na úhlu pohledu. Možná souvisí i s další výhradou, kdy je údajně dáván menší prostor pro seberealizaci dospívajícím členům skupiny podílejících se na vedení letních táborů.

Mezi zmiňované výhrady bylo zahrnuto i časté a nečekané střídání nálad vedoucího skupiny, což mělo za následek kontroverzní dopady na ostatní účastníky. Nutno dodat, že vedoucí si tyto špatné nálady neventiloval na jednotlivých členech skupiny, ani na skupině jako celku, ale přesto byly změny jeho nálad tak zjevné, že měly vliv na atmosféru mezi ostatními účastníky skupinových aktivit.

Výstižně komentuje tento problém respondent Cyril: „*Nejvíc mně vadily ty Karlovy záchvaty. To mi do dneška připadá, jako temnější tečka tý existence s ním. Jak mu rupaly nervy, když něco momentálně nezvládal. Vybíjel vztek, že něco nejde a tím jsme se ho v těch okamžicích strašně báli, i když se nikdy nestalo, že by ublížil jakékoliv živé bytosti. Ale zase ho to rychle přešlo a vše bylo v pohodě. Ale do dneška jsem si na to pořádně nezvykl. Když poznám, že to v něm bublá, tak se klidím.*“

c) Návrhy změn preferovaných respondenty

Návrhy změn některých zavedených přístupů ve skupině souvisejí s výhradami, které respondenti uvedli v předchozí části. Důvody, které k tomu respondenty vedou, jsou povětšinou upřímnou snahou o nápravu záležitostí z jejich pohledu nedokonalých, případně zastaralých. Ovšem svojí roli zde hrají i neuspokojené ambice, či mateřské city.

Tabulka č. 46

Návrhy změn			
Navrhovaná změna	Počet	Muži	Ženy
Lépe a konkrétněji vysvětlovat co a jak má kdo dělat	4	2	2
Více řádu do současného pojetí táborů	2	2	-
Větší ochota a schopnost vedení řešit spory mezi účastníky tábora	1	1	-
Osobitější přístup k menším dětem	1	-	1
Více akčnosti, aby část účastníků netrpěla nečinností	1	-	1
Více ochoty vedoucího naslouchat starším účastníkům	1	-	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Celkem pět respondentů, z toho tři ženy, by změnilo přístup k problematice, která opakovaně provází skupinu desetiletí, to jest lépe a konkrétněji vysvětlovat účastníkům letních táborů náplň jejich činnosti a rozdělení úloh. Případně i proč tomu tak musí být.

Mezi tyto respondenty je zahrnut i názor respondentky Alice, jenž poukazuje na potřebu osobitějšího přístupu k dětem: „*Malý děti prostě potřebují bližší přístup. Až moc nechal ty děti plavat, a samy pak nevěděly, čeho se pořádně drapnout. Ono je fajn sedět takhle u ohně a mluvit ke všem najednou, tak říkajíc v globále. Jenže tam jsou dohromady šestnáctiletý i osmiletý. A ty malý pak nevědej, či jsou.*“

Respondentka Dora tento fenomén rozšiřuje v obecnější rovině: „*Mělo by se lépe pracovat s těmi nepsanými pravidly. Spíše zejména s novými účastníky táborů o nich mluvit a vysvětlovat jim je.*“

Dva starší respondenti by zase rádi, kdyby byl zaveden větší řád do současného pojetí letních táborů. Je ovšem otázka, zda by tento přístup akceptovali současní účastníci, neboť jak bylo již dříve zmíněno, současná skupina má spíše elitářský charakter, kdy většina účastníků sama pochází z prostředí, kde otázka takto postaveného řádu není prioritou. Nejmladší respondent Egon by pro změnu uvítal větší ochotu a schopnost vedení řešit spory mezi účastníky tábora, což koresponduje poznatky a závěry z okruhu 4, a kdy vzájemné konflikty mezi členy skupiny nabyly zřetelnější podoby po roce 1990. K tomuto okruhu lze částečně přiřadit i stanovisko respondenta Davida, který by požadoval více ochoty vedoucího naslouchat starším účastníkům. Je ovšem otázka, do jaké míry hovoří z Egona pocit uražené ješitnosti, kdy kvůli sporům s vedoucím, skupinu opustil. Zajímavý je ovšem postřeh introvertně založené a nábožensky cítící Dory, která si myslí, že by neškodil vyšší podíl akčních činností v každodenním programu táborů, čímž by se zmenšil podíl nespolupracujících účastníků.

4.2.11 Okruh 8

Pozitivní přínosy a negativní důsledky členství ve skupině pro osobnostní rozvoj a proces socializace respondentů

Jedná se o jednu nejdůležitějších částí výzkumu, protože to, co si členové ze svého působení ve skupině odnesli do života, může mít pro jejich společenské uplatnění a budování privátního zázemí, významné důsledky, ať už v pozitivním, či negativním slova smyslu. Mnohdy se jedná o důsledky nevratné. Z údajů v níže uvedených tabulkách č. 47

a 48 vyplývá, že u respondentů převažují pozitivní přínosy, které jim členství ve skupině do života dalo.

Ke škodě tohoto výzkumu se nepodařilo kontaktovat respondenty, pro které bylo členství ve skupině příčinou (nikoliv jedinou) k rozpadu jejich manželství a vztahů, případně k určité formě sociální exkluze z běžné společnosti. Z lidského hlediska by však bylo přínosnější, kdyby tyto neradostné životní situace u účastníků vůbec nenastaly.

a) Pozitivní přínosy členství ve skupině

Tabulka č. 47

Pozitivní přínos členství ve skupině pro respondenta			
Vnímané pozitivní přínosy	Počet	Muži	Ženy
Nalezení podobně smýšlejících lidí	2	-	2
Poznání Wood Craftu a snaha jej praktikovat	1	1	-
Duchovní rozměr náhledu na okolní svět	1	1	-
Výjimečné zážitky	1	1	-
Reálná alternativa k životu ve většinové společnosti	1	1	-
Svoboda a odpovědnost	1	1	-
Nalezení nových přátelství	1	-	1
Pocit sounáležitosti.	1	-	1
Posílení sebevědomí	1	-	1
Naplnění touhy po přirozeném životě pobyt v přírodě	1	-	1
Ekologické myšlení	1	1	-
Schopnost sebereflexe	1	1	-
Umění pracovat se svými rozhodnutími.	1	1	-
Σ	14	7	5

Zdroj: vlastní

Údaje v tabulce č. 47 se neodvíjejí od počtu respondentů, ale počtu odpovědí, kdy dělení na muže a ženy zůstává zachováno.

Například, pro tři respondenty, z toho dvě ženy bylo přínosem, že našli nové přátele a podobně uvažující lidi, což jim pomáhalo jako určitý přístav ve společnosti, jejíž nemalá část neměla pro jejich aktivity a názory pochopení.

Ne všechny informace vyplývající z odpovědí respondentů, mají přímý vliv proces jejich začleňování do běžné společnosti, spíše mají formu silných zážitků. Tyto zážitky jsou však pro respondenty tak výjimečné, že jim často pomáhají překlenout nelehké životní situace, takže vlastně s procesem socializace souvisejí.

Lehce poeticky až melancholicky, se k této oblasti vyjádřila jinak pragmaticky založená respondentka Alice: „*Obohatilo mě to hrozně, protože to bylo příjemný být dohromady s lidma, se kterými to bylo fajn. Pak mi to v dalším životě strašně moc chybělo a moc jsem na to vzpomínala, takže jsem byla spíš nešťastná. A pořád to jakoby hledám, a i v současném životě mi to moc chybí.*“

Konflikt života ve většinové společnosti a hodnot sdílených ve zkoumané skupině řeší ve svých odpovědích i respondenti David a Dora.

David: *„Přineslo mi to určitý smysl života, dalo mi to naději, že se dá i relativně slušně přežít mimo lidi, který mi lezou na nervy, se kterými si nerozumím, ale kterých je bohužel v týhle společnosti většina. Ale ten pocit svobody a bezva zážitky, co jsem tam zažíval, ten už asi nezažiju“.*

Dora zároveň spatřovala v naplňování ideálů, které získala během svého působení ve skupině smysluplnou alternativu k pojmu domov v užším slova smyslu: *„Místo tábořiště se stalo mým domovem, který naplňoval touhu po přirozeném životě. Vždy jsem se snažila z města dostat. Tohle byl návrat k tomu, co jsme považovala za normální život. Tam jsem měla pocit, že žiju. Jednoduše si dělám jídlo, stavím obydlí a tak. Absolutní pocit harmonie, že vše je, jak má být. Návraty jsem však nesla strašně těžko. Ani jsem nemohla jít nakoupit do krámu.“*

Zakříknuté Cindy pomohl pobyt ve skupině především získat pocit sebevědomí a sounáležitosti: *„Bylo mi zde dodáno sebevědomí. Jako intelektuální a částečně introvertní dítě, jsem to uvítala. Zde jsem byla svými ročníky rovnocenně přijímána. Zažívala jsem zde úžasný pocit sounáležitosti. Kdybych se těchhle akcí nezúčastňovala, tak by mě spolužáci ve škole nebrali.“*

Nejstarší respondent Adam našel sám sebe ve filozofii „Lesní moudrosti“: *„Dozvěděl jsem se o Wood Craftu, a to jsem se snažil v sobě pěstovat. A snažím se o to pořád, i když se střídavými úspěchy. Ocítl jsem se tam, kde jsem měl být. A i po pozdějších letech a mnoha problémech, který mi to v normálním životě přineslo, toho nelituju.“*

Pro respondenta Cyrila znamenalo členství ve skupině hned několik přínosů najednou: *„Nejen, že mě to obohatilo o nové názory, které zde člověk nasál. Ale hlavně mě to obohatilo o nové duchovní rozměry. Na spoustu věcí by člověk asi sám nepřišel. Ale hlavně ty zážitky. Ty byly tak výjimečné. A nejen u táborů, ale i u puťáků. Díky nim mám například celou republiku prochozenou.“*

Podobně i respondent Egon si podle svého mínění odnesl ze skupiny ekologické myšlení, schopnost sebereflexe a umění pracovat s lidmi.

Nejvíce odpovědí se týkalo přínosu v podobě nalezení spřízněného společenství lidí. Všechny tyto výpovědi však pocházejí od respondentů ženského pohlaví, což o něčem vypovídá. Zdá se, že ženy v některých situacích upřednostňují skupinovou pospolitost před autoritou jedince.

b) Negativní důsledky členství ve skupině

Tabulka č. 48

Negativní důsledky členství ve skupině pro respondenta			
Negativní důsledky	Počet	Muži	Ženy
Žádný	3	-	3
Omezená schopnost fungovat bezkonfliktně v běžné společnosti	1	1	-
Omezená schopnost rychle se přeorientovat z příjemných okamžiků do normálních a běžných situací	1	1	-
Omezená schopnost fungovat bezkonfliktně v pracovním kolektivu	1	1	-
Snížená ctižádostivost	1	1	-
Averze k organizovaným skupinám, často neoprávněná	1	1	-
Neodůvodněná rezervovanost vůči nejbližšímu okolí	1	-	1
Problémy s vegetariánstvím	1	-	1
Σ	10	5	5

Zdroj: vlastní

Tři respondentky nevidí žádné negativní důsledky, které by jim členství ve skupině do běžného života přineslo. Dvě z těchto respondentek zároveň podle tabulky č. 47 spatřují pozitivní přínos členství v nalezení podobně smýšlejících přátel a upřednostňují pospolitost před autoritou jedince.

Sníženou schopnost přizpůsobovat se životu ve společnosti mimo skupinu, přiznávají tři mužští respondenti. Ať už jde o omezenou schopnost přeorientovat se z prostředí skupiny do reálného prostředí, či konflikty s okolím, či v zaměstnání.

Respondent Boris sice vypověděl, že problémy s okolím neměl, ale zároveň nepřímo přiznává, že pokud by se pohyboval v jiném prostředí, tak by pravděpodobně ani on nebyl ušetřen výše popisovaných konfliktních, až krizových situací: „*Snažil jsem se nenechat ovlivňovat vnějším prostředím. Držel jsem se hodnot, na který jsem byl zvyklý. S okolím jsem problémy neměl, asi i proto, že jsem dělal ve fabrice. Ano, bylo mi líto, když jsem se vracel z tábora domů, ale pak jsem se rychle přešaltoval. Navíc jsem měl kdy a kam utéct, například lakros. No a tyhle tábory, to byl bombónek.*“

Že mělo členství ve skupině vliv na budování kariéry v pracovním procesu, si myslí respondent Cyril: „*Myslím, že jsem byl připravený o takzvaný kariérní tah na branku. Že jsem díky tomu jako vlastně nikdy v životě neměl touhu být nějakým manažerem. Ale takový jsem asi mohl být, i kdybych nepoznal Karla. Ale díky hodnotám, které jsem na táborech poznal, jsem ty jejich manažerské hodnoty neuznával.*“

Respondenty Cindy a Egona ovlivnilo zase členství ve skupině k určité formě pocitu nadřazenosti a rezervovanosti vůči většinové společnosti, což dávali občas svému okolí nepokrytě, mnohdy neprávem najevo.

Cindy: „*Díky nekritickému papouškování názorů od Karla, jsem byla občas ve společnosti diskvalifikovaná, a to i ve vztahu k rodičům a partnerovi.*“

Egon: „*Cítím často averzi k organizovaným skupinám, přesto, že tuším, že někdy je nutné tu organizovanost držet. Těžce nesu přechod z tábora do většinové společnosti. A i trochu nenávidím ten takzvaný normální svět.*“

Takovéto jednání respondentů lze pochopitelně připsat i na vrub jejich věku a nedostatku zkušeností, jak se dokázat dívat na věci okolo sebe se zdravým odstupem.

Některé členy skupiny ovšem dostávaly do konfliktu s okolím i návyky, nad kterými se dnes téměř nikdo nepozastavuje, a jsou normální součástí života. V tomto případě se jedná o orientaci na vegetariánskou stravu, která se na letních skupinových aktivitách od druhé poloviny osmdesátých let minulého století, praktikovala. Někteří členové skupiny pak na tento způsob stravování přešli i ve svém osobním životě mimo skupinu. Z osobních zkušeností autora práce vyplývá, že vegetariánství bylo příčinou ostrých konfliktů jednak s rodiči, což lze z jejich pohledu pochopit, a jednak s okolím, kdy byli někteří členové skupiny vystaveni posměchu, až ostrakizaci.

Svoji zkušenost o tom vypověděla respondentka Dora, která si kvůli vegetariánství užila ústrky již dlouho po změně režimu, dokonce i tam, kde by to málokdo čekal, totiž z prostředí filozofické fakulty jisté významné univerzity: „*Já jsem si spíš zažila svoje kvůli vegetariánství, kterému jsem na táborech přišla na chuť. S tím jsem si zažila až šikanu. Dokonce i na vejšce mě kvůli tomu nevzali na lyžák. Takže díky tomu jsem na určité ústrky ze strany mainstreamu docela zvyklá.*“

Jak je zřejmé z výše uvedených poznatků, příčiny problematického začleňování do společnosti, byly u jednotlivých respondentů rozdílné. V některých případech se mohlo jednat o pocity subjektivní, kdy členství ve skupině nemuselo mít na tyto potíže respondentů bezprostřední vliv, jindy zde hrály důležitou roli i osobní dispozice respondentů.

4.2.12 Okruh 9

Spolupráce mezi skupinou a respondentem, případně spolupráce mezi skupinou a rodinnými příslušníky respondenta po ukončení jeho aktivního členství ve skupině

- a) Pokračování spolupráce respondenta se skupinou po ukončení jeho aktivního členství.

Tabulka č. 49

Spolupráce respondenta se skupinou po skončení aktivního členství				
Intenzita spolupráce	Forma spolupráce a důvod nespolupráce	Počet	Muži	Ženy
Ano aktivně	Účast na jiných programech a aktivitách	2	1	1
Ano občas	Občasné společenské akce	4	2	2
Ne	Názorový rozchod	2	1	-
	Jiné priority		-	1
Σ		8	4	4

Zdroj: vlastní

Pouze dva bývalí členové Cyril a Dora, spolupracují se skupinou aktivně, a to formou účasti na jiných aktivitách, než na letních dětských táborech.

U Adama, Borise, Alice a Cindy jde spíš, než o spolupráci, o občasné setkávání současných i bývalých členů v rámci společenských akcí, či posezení v restauračním zařízení.

Respondent David se skupinou nespolupracuje z důvodu názorového rozchodu s vedoucím skupiny, a respondentka Běla dává v současnosti přednost jiným prioritám.

Zbývají dva respondenti, Egon a Edita jsou aktivními členy skupiny.

- b) Angažovanost rodinných příslušníků respondenta na spolupráci se skupinou.

Pouze u čtyř respondentů, třech mužů a jedné ženy spolupracují se skupinou i jejich rodinní příslušníci. Ve většině případů na jiných skupinových akcích, než dětských letních táborech. Matka respondentky Cindy působí jako lektorka tanců přírodních národů na takzvaných volných programech. Partnerka respondenta Davida, jenž sám se skupinou styky přerušil, se zúčastňuje letních táborů pro rodiny s dětmi. Rodiče Egona, z nichž jeden je respondent Cyril, navštěvují pravidelně volný letní program v přírodě a naopak Egon, co by syn respondenta Cyrila, je aktivním účastníkem letních dětských táborů.

4.3 Shrnutí poznatků výzkumu

4.3.1 Shrnutí analýzy zkoumaných okruhů

Okruh 1: Problematika počátečního začleňování respondentů do skupiny.

Na proces začleňování respondentů do skupiny mělo vliv více vnitřních a vnějších faktorů, jako například vlohy, schopnosti a dovednosti, případně rodinné zázemí respondentů.

Během počátečních kontaktů se ke svému členství ve skupině stavěli více pozitivně chlapci (čtyři), přičemž dívky byly zdržlivější (také čtyři). Většina chlapců s pozitivním přístupem ke svému členství ve skupině před rokem 1989, pocházela z narušeného rodinného prostředí, což si lze vysvětlit, že podvědomě inklinovala k náhradní otcovské autoritě. Z narušeného rodinného prostředí pocházela i jedna respondentka, která se však stavěla z počátku ke svému členství zdrženlivě. Více chlapců, než dívek se i bez vážnějších problémů ve skupině aklimatizovalo, včetně začleňování do kolektivu.

Okruh 2: Atmosféra skupinového života a vzájemná spolupráce mezi členy skupiny.

Mužští respondenti si vzpomínají, že během své aktivní činnosti nejvíce oceňovali svobodu a odpovědnost spojenou s čistým kontaktem s přírodou, zatímco dívky spíše pobyt v příjemném kolektivu.

Téměř všichni respondenti si zároveň myslí, že na rozdíl od systému odměňování, zde zcela absentoval systém kázeňských trestů ze strany vedení skupiny. Většina respondentů hodnotí pozitivně spolupráci mezi členy skupiny. To samé platí u preferování kooperace před soutěživostí, přičemž kooperaci preferují všechny ženské respondentky.

Sedm respondentů, z toho čtyři muži, pokračovalo různou formou v aktivní spolupráci se skupinou i po skočení jejich členství.

Okruh 3: Vnímání problematiky šikany v rámci zkoumané skupiny respondentem.

Na rozdíl od vedení skupiny, jsou si všichni respondenti vědomi existence šikany ve skupině. Předmětem šikany byli většinou jedinci, kteří se se skupinou prakticky neidentifikovali. Šikana však podle respondentů nepřesáhla nikdy hranici ponižování lidské důstojnosti, spíše se jednalo od odříznutí nespolupracujících členů od produktů společné činnosti. Jedinci, kteří se se skupinou neidentifikovali, byli v několika málo

případech i samotnými aktéry šikany, která však měla už charakter, jaký známe například v mírnější formě ze školního prostředí.

Okruh 4: Interpersonální konflikty mezi členy skupiny, intrapersonální konflikty a citové krize respondentů během jejich aktivního působení ve skupině

Interpersonální konflikty se nevyhnuly většině respondentů, pouze měly odlišný charakter u chlapců a u dívek. Zatímco u dívek převládala rivalita v rámci stejného pohlaví charakteristická pro pubertální věk, u chlapců se jednalo většinou o konflikty se staršími členy skupiny, včetně jejího vedoucího.

Zdrojem intrapersonálních konfliktů se nezdá stávají cíle, mezi nimiž dochází k rozporům. U respondentů převládaly konflikty mezi kladným a záporným cílem, mezi dvěma negativními cíli a dokonce mezi dvěma pozitivními cíli.

Pocity, emoce a city přímo souvisejí s průběhem motivačního procesu a jsou vzbuzovány jak v okolí, tak v psychice jedince. Většinou bývají velmi subjektivní a málokdy pro více jedinců totožné.

Intrapersonální konflikty respondentek souvisely bez výjimky se zamilováním. Tento intrapersonální konflikt považují respondentky zároveň i za silný emocionální zážitek. U chlapců se jednalo o důvody rozličné, jako například pocit uvědomované svobody, pocit neslučitelnosti života ve skupině a mimo ni, rozhodování mezi dvěma příležitostmi, a podobně.

Okruh 5: Reakce rodičů, partnerů a blízkého okolí respondentů na příslušnost ke skupině během jejich aktivního členství.

Zatímco postoje rodičů respondentů k jejich členství ve skupině byly u jejich velké většiny pozitivní, tak u postojů jejich partnerů šlo o mírnou většinu a jen polovina postojů blízkého okolí respondentů se stavěla k jejich spolupráci se skupinou pozitivně.

Okruh 6: Vliv příslušnosti ke skupině na průběh socializace respondenta během jeho aktivní spolupráce se skupinou.

Až na jednoho, dokázali všichni respondenti využít v reálném životě praktické i teoretické dovedností a znalostí, získané díky členství ve skupině.

Osm respondentů, rovnoměrného zastoupení mužů a žen vyžadovalo po svých partnerech vyznávání podobných hodnot a zvládnutí podobných dovedností, jako ve skupině. Někteří však museli po čase ze svých požadavků slevit, či na ně rezignovat.

U některých partnerů vyznávání podobných hodnot jako ve skupině, neznamenovalo automaticky naplnění respondentova očekávání.

Sedm respondentů aplikovalo podobné požadavky i na výběr přátel a pouze dva mužští respondenti byli ovlivněni skupinou při výběru svého povolání.

Všechny respondenty ovlivnilo členství ve skupině v jejich hodnotové orientaci, nejvíce v utvoření si současného světového názoru. V dalších oblastech šlo například o pocit smysluplného využití volného času, pocit svobody a pohody, možnost rozhodování v kolektivu, a podobně.

Okruh 7: Kritický náhled respondentů na skupinu z časového odstupu.

V kritických názorech na fungování skupiny se respondenti nejvíce pozastavují nad nedostatečnou úrovní zasvěcování zejména mladších členů a účastníků do fungování skupinových pravidel. Polovina respondentů zahrnuje tuto problematiku jako důvod pro navrhovanou změnu tohoto přístupu. Dále následují změny nálad vedoucího skupiny, chaos na skupinových aktivitách v devadesátých letech minulého století a již zmíněná absence trestů. Další návrhy na změny ve fungování skupiny se týkají aplikování vyšší míry disciplíny na letních táborech, více akčnosti v programu a více ochoty naslouchat názorům starších členů ze strany vedoucího skupiny.

Okruh 8: Pozitivní přínosy a negativní důsledky členství ve skupině pro osobnostní rozvoj a proces socializace respondentů

Pozitivně ovlivnilo členství ve skupině respondenty nejvíce v oblasti nalezení sounáležitosti s ostatními podobně smýšlejícími lidmi a nalezení nových přátel, dále pak v oblasti výjimečných zážitků, posílení sebevědomí, duchovní orientace, alternativy k životu ve většinové společnosti a ekologického myšlení.

Bohužel členství ve skupině neovlivnilo respondenty jen pozitivně, ale našly se zde i negativní stránky, které respondentům znesnadňovaly, či znesnadňují proces socializace a budování privátního zázemí. Většina respondentů během svého aktivního členství ve skupině hledala své místo, poslání a smysl své existence. Pokud jedinec cítí, že jeho identita je ostatními lidmi ohrožována, může se u něj projevit sklon k izolaci. Respondenti se většinou potýkají s problémy otevřených či skrytých konfliktů s většinovou společností, blízkým okolím a pracovním kolektivem.

Okruh 9: Spolupráce mezi skupinou a respondentem, případně spolupráce mezi skupinou a rodinnými příslušníky respondenta po ukončení jeho aktivního členství ve skupině.

Šest respondentů spolupracuje se skupinou i po skončení svého aktivního členství. Z toho jeden muž a jedna žena aktivně. U třech mužů a jedné ženy spolupracují se skupinou i jejich rodinní příslušníci.

4.3.2 Proměny skupiny v čase

Následující tabulka ukazuje, jak se v průběhu let fungování skupiny měnily některé ukazatele, jako například sociální status, či postoje a přístupy jednotlivých členů skupiny.

Tabulka č. 50

Proměny skupiny v čase v čase II.				
	1. období	2. období	3. období	4. období
Ideová inspirace	Skautské hnutí	Woodcraft, orientální filozofie	New Age, šamanismus, hlubinná psychologie	Woodcraft, orientální filozofie, enviromentalismus
Míra identifikace členů se skupinou	Silná	Silná, pro některé členy skupiny částečná náhrada nefunkční rodiny.	Silná pouze u některých členů	Silná pouze v rámci letních aktivit.
Podíl žen a dívek ve skupině	Pouze muži	Třetina žen	Polovina žen	Převažují ženy
Hodnotová orientace členů skupiny	Čestnost, kamarádství, příroda, tábornické dovedností.	Soudržnost, únik z mainstreamového prostředí, silné osobní prožitky.	Adrenalinový zážitek ze změny	Postmoderní hodnoty
Míra akceptace autority vedoucího skupiny	Přijímaná bez výhrad, někdy až nekriticky.	Bez výhrad, občas u některých členů rozpaky.	S výhradami. U některých členů vymezování.	Na základě kompromisu a vnitřního smíření. ‡
Sociální status rodin členů skupiny.	Středí třída	Střední třída	Vyšší středí třída	Vyšší středí třída
Sociální a profesní struktura rodin členů skupiny.	Heterogenní	Heterogenní	Zpočátku heterogenní, později homogenní	Homogenní, elitářství

Zdroj: Vlastní

‡ Členové uznávají neformální morální autoritu, zároveň si ale nenásilně prosazují i své představy.

Vliv postmoderního myšlení a celkové změny společenské atmosféry na fungování skupiny v čase je patrný téměř ze všech aspektů v tabulce č. 50.

Co se ideové inspirace týká, tak je zde zjevný posun od inspirace předválečnými, částečně romantickými ideály k současným intelektuálním prioritám mladých lidí, jako je například liberalismus, environmentalismus, či multikulturalismus. Inspirace orientální filozofií a hnutím Wood Craft, je s výjimkou prvního a třetího vývojového období konzistentní.

Většina respondentů se silně identifikovala se zkoumanou skupinou. Nově nabytá identita mladého člověka, pramení z úsilí o vlastní totožnost, a je připravena splynout s identitou ostatních, k čemuž jim členství ve skupině poskytovalo ideální příležitost. Čím déle skupina existovala, tím více se u nových účastníků rozměňovala intenzita identifikace se skupinou. Podobné je to i se strukturou této identifikace. Zatímco u respondentů s aktivním členstvím v 70. a 80. letech minulého století byla identifikace se skupinou silná, bezvýhradná, a to téměř ve všech oblastech života a času, u generace po roce 1989 je identifikace se skupinou silná pouze v době konání letních prázdninových aktivit.

Určitá míra feminizace skupiny je z údajů naprosto zřejmá.

V případě hodnotové orientace respondentů, jsou výstupy podobné, jako u ideové inspirace skupiny.

Změna postojů mladé generace před a po roce 1989 je patrná i v oblasti akceptace autority vedoucího skupiny. V době dospívání se u dospívajících projevuje tendence nahrazovat rodičovské vzory, vzory jiných osobností, ať ze vzdálenější oblasti, jako například popové hvězdy, nebo z blízkého okolí. Pokud pochází dítě z nedostatečně funkční rodiny, často se ke svému vzoru přimkne a silně si jej idealizuje. Toto byl problém většiny mužských respondentů, aktivních ve skupině před rokem 1989. Vedoucí pro ně představoval naprosto nezpochybnitelnou morální autoritu, na které nechtěli vidět žádné „vady na kráse“ v rozporu s běžnou realitou. Současná generace respondentů si slabé stránky vedoucího skupiny uvědomuje, připouští a dovede s tímto faktem vyrovnat. Nebojí se vůči jeho autoritě diplomaticky vymezovat a vymínit si na ní i určité ústupky.

Změnil se i sociální status respondentů. Na rozdíl od „středostavovské“ generace před rokem 1989, pochází drtivá většina respondentů z rodin vyšší střední třídy. Většina těchto rodin navíc vyznává podobné hodnoty, jaké se preferují v rámci skupiny, což je pro dětské členy skupiny pozitivní z hlediska začleňování. Na druhou stranu se jedná o určitou formu elitářského přístupu, kdy zajímavé a inspirativní myšlenky a činnosti, zůstávají pro příslušníky jiných, především nižších socioekonomických skupin, uzavřeny.

ZÁVĚR

Ti, kdo zaměňují nepodstatné za podstatné, a vidí podstatné v nepodstatném, se nikdy nedoberou podstaty, nýbrž zůstanou v zajetí klamného myšlení.

(Dhammapadam)

Z výsledků výzkumné části práce lze vyčíst řadu souvislostí a kauzalit. Z výsledků monografického výzkumu v první části empirické části vyplívá poměrně známá skutečnost, že pokud se nějaká neformální, „alternativněji“ zaměřená a proti mainstreamu se vymezující skupina, považuje za určitou subkulturu, neznamená to, že jí ve skutečnosti je. I při sebevětší „upřímné“ snaze nemůže skupina zůstat vůči většinové společnosti zcela imunní. Příklad zkoumané skupiny tento fakt potvrzuje. Skupina byla přitažlivá pro její dětské a dospívající členy především proto, že se odlišovala téměř ode všeho, na co byly její členové ve svém osobním a okolním životě zvyklí. Pro mnoho dospívajících členů symbolizovala určitou formu vymezení proti konformitě rodičů a okolí. Nonkonformní způsob života vedoucího skupiny se pro většinu jejích členů jevil jako přitažlivá alternativa ke stávajícímu způsobu života. Skupina, která byla založena na konci 60. let, si prošla poměrně bohatým vývojem, ale i dramatickými změnami. Inspirovaná zpočátku ideály skautského hnutí, preferovala pevnou organizační strukturou, disciplínu a soutěživost. Pochopitelně v rámci možností tehdejšího politického systému. Později přecházela na liberálnější formy provozování letních táborů a dalších skupinových aktivit, inspirované myšlenkami hnutí Woodcraf. Některé, dříve zapovězené metody a postupy se ve skupině mohly využívat od chvíle, kdy se společenská atmosféra začala pomalu uvolňovat. Od druhé poloviny 80. let, kdy byl politický systém již tak rozložený, že jeho jedinou prioritou byla otázka, zda a jak dlouho důstojně „dožije“, nebránilo vedení skupiny skoro nic, aby začala do svého programu začleňovat prvky ovlivněné východním mysticismem, jógou, šamanismem, apod. Dospělejší členové skupiny šikovně a takticky proplouvali dobovými reáliemi (podobně jako mnoho jiných), aby mohli uskutečňovat pro ně a pro blízké okolí smysluplné aktivity. Ovlivnění změněnou celospolečenskou atmosférou po roce 1989, se ani tato zkoumaná skupina nevyhnula. 90. léta 20. století byla v české společnosti charakterizována především poněkud zkreslenými představami, že v novém systému lze skoro vše a nemusí se téměř nic. Opojení některých členů skupiny z možností praktikování nepřeberného množství nových myšlenek a inspirací, nebralo konce. Velmi populární tehdy byly například myšlenky hnutí New Age. Bohužel tyto nové metody

a postupy se ve skupině aplikovaly poněkud necitlivě, kdy se nebral zřetel na schopnost a ochotu některých mladších členů se s touto novou skupinkovou realitou ztotožnit. To nakonec vedlo k tomu, že se skupina téměř vnitřně rozložila. Na přelomu tisíciletí vedení skupiny vystřízlivělo podobně, jako vystřízlivěla nemalá část společnosti z vývoje po roce 1989, a radikálně změnilo přístup. Program jejich prázdninových aktivit se od té doby snaží být syntézou prvků, které se za léta existence skupiny, u jejich dětských a dospívajících členů skutečně v praxi osvědčily.

Na druhou stranu bylo potřeba akceptovat změnu vkusu i hodnotové orientace dětí s mládeží. To, co inspirovalo členy skupiny v sedmdesátých letech (ideály skautingu a trampského hnutí), bylo pro nové členy ještě částečně akceptovatelné v 80. letech, avšak skupinový program bylo potřeba rozšířit o další prvky, například z oblasti lesní moudrosti, či jógy. Současné členy skupiny tato témata oslovují stále méně, a naopak se objevují nová, částečně i módní témata, jako ekologické myšlení, multikulturalismus, či genderová problematika.

Z politologického hlediska lze velkou část současných mladých členů skupiny charakterizovat jako sympatizanty tzv. „nové levice“, kde témata sociální rovnosti a spravedlnosti jsou nahrazena rovností formální, pacifismem, zřetelem na ochranu životního prostředí a multikulturalismem. Navozuje se otázka, jaké sociální pole současná skupina vlastně reprezentuje. Jde ještě o klasickou dětskou skupinou zaměřenou na organizaci volného času dětí a mládeže, nebo elitní klub, jehož členové se rekrutují z kruhů podobně politicky a sociálně orientovaných? Jak prokázala další část výzkumu, pochází naprostá většina současných dětských a dospívajících členů skupiny z rodin s podobným sociálním statutem, ideovým zaměřením a politickými názory. K postupné koncentraci podobně zaměřených členů však nedošlo ve skupině díky cílené strategii jejího vedení, ale šlo spíše o samovolný neřízený proces, iniciovaný zdola. Jedná se tedy o neformální malou skupinu zaměřenou na organizaci volného času dětí a mládeže, mající částečně elitářský charakter.

Druhá část praktické části, založená na výsledcích kvalitativního výzkumu, se zaměřila na samotné vybrané respondenty. Zkoumaná tematika byla rozdělena do devíti základních okruhů, po jejichž saturaci prostřednictvím informací získaných z nestandardizovaných rozhovorů s respondenty bylo možno odpovědět na hlavní zkoumanou otázku, co znamenalo členství ve skupině pro respondenty z hlediska dopadů na proces jejich socializace, soukromý život a formování jejich osobnosti. Lze konstatovat, že v této zkoumané oblasti je poměrně veliký rozdíl v hodnocení mezi mladšími a staršími

(bývalými a současnými) členy skupiny a mezi muži a ženami (chlapci a dívkami). Například s procesem začleňování do skupiny měli menší problém chlapci než dívky, které se zpočátku (některé i trvale) stavěly ke skupině zdrženlivě. Ke skupině a zejména k jejímu vedoucímu inklinovali více chlapci z narušených rodin. Rozdílný je i pohled obou pohlaví na otázku vzájemných vztahů mezi členy skupiny, atmosféru skupinového života a roli zážitků. Zatímco chlapci prožívali tuto oblast spíše individualističtěji a introvertněji, dívky preferovaly především význam společenství lidí okolo sebe. Obdobné bylo i vnímání a prožívání interpersonálních a intrapersonálních konfliktů. Konflikty mužských respondentů se týkaly rivality z hlediska postavení ve skupině, zatímco u dívek šlo o vzájemnou rivalitu ve vztahu k příslušníkům opačného pohlaví. Interpersonální konflikty chlapců byly spojeny spíše se sinými individuálními zážitky, zatímco u dívek opět souvisely s jejich vztahem k některým mužským členům skupiny. Dívky jsou naopak kritičtější k osobě vedoucího skupiny, jehož často až nekriticky přijímali mužští respondenti, zejména ti ze starší generace.

Velký vliv u obou pohlaví mělo působení ve skupině na výběr přátel a partnerů respondentů, a to bez ohledu na výslednou realitu. Kritický náhled na určité aspekty skupinového života mají téměř všichni respondenti, rozdíl je v tom, že mladší ročníky jsou kritičtější, než jejich starší kolegové.

Dopady členství ve skupině nebyly na všechny respondenty jednoznačně pozitivní. Naprostá většina respondentů vnímá jako pozitivní dopad změnu hodnotové orientace směrem k uvědomování si etické stránky lidské existence. Na druhou stranu si někteří, především mužští členové odnesli do života určité negativní dopady, které nejsou pochopitelně důsledkem pouhého členství ve skupině, ale vzhledem k jejich rodinnému zázemí, narušenému vývoji a psychickým dispozicím, členství ve skupině k jejich následným problematičtějším životním situacím přispělo. Konkrétně se u těchto respondentů jedná o komplikovanější proces socializace v reálném dospělém světě a problematické budování soukromého a rodinného, či partnerského života. V zásadě u těchto respondentů platí pravidlo, že *„neuspokojivé vztahy v rodině v době jejich dětství byly jednou z příčin jejich silné identifikace se skupinou a osobností jejího vedoucího, kdy tato podoba identifikace hraničila až se závislostí a nezřídkou měla charakter úniku z dosavadního každodenního života, a kdy důsledky této nezdravé identifikace znamenaly pro dospívající a dospělé respondenty často problémové a konfliktní vztahy s partnery, rodinnými příslušníky, blízkým i širším okolím a s pracovním kolektivem“*.

Výsledky rozhovorů s respondenty zároveň potvrdily závěry první části praktické části, totiž, že skupina se i přes svou vymezenost a alternativní způsob existence, musela, byť nevědomky, přizpůsobovat změnám společenským, ale i změnám hodnotového systému. Výmluvně tento fakt dokládají rozhovory s respondenty ve věku pod třicet let.

Ať už je současná doba charakterizována jako postmoderní, pozdně moderní, postpostmoderní, či tekutě moderní, odpověď na otázku po hledání vlastní identity podstatné části mládeže, se jeví jako složitá a nejednoznačná. Zároveň je zřejmé, že problematika organizace a zajišťování volného času dětí a mládeže, je aktuálnější snad víc, než kdykoliv před tím. Před organizacemi, ale i jednotlivci orientujícími se na tuto problematiku stojí důležitá výzva, ale i nelehká cesta, kdy výsledek tohoto snažení je značně nejistý. Důležité je, aby se politika v oblasti zajišťování kvalitního využívání volného času dětí a mládeže, nestala záležitostí pouze elitních klubů pro pár vyvolených, přičemž všechny smysluplné, inspirativní, společensky a osobnostně prospěšné myšlenky a projekty v této politice obsažené, by pro velkou částí dětí a mládeže zůstaly nedostupné

POUŽITÉ ZDROJE

Literární zdroje

BABYRÁDOVÁ, Hana. *Spiritualita. Fenomén spirituality z pohledu filozofie, religionistiky, teologie, literatury, teorie a dějin umění, pedagogiky, sociologie, antropologie, psychologie a výtvarných umělců - monotematická studie*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 542 s. ISBN 80-210-4206-0

BABYRÁDOVÁ, Hana. *Symbol v dětském výtvarném projevu*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 2.vyd., 132 s. ISBN 80-210-3360-6

BABYRÁDOVÁ, Hana, STEHLÍKOVÁ Hana, MUSILOVÁ Jana. *Uvnitř a vně: Sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 1.vyd., 151 s. ISBN 978-80-244-4073-6

BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Praha: Slon, 1995, 1.vyd., 165 s. ISBN 80-85850-12-5

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, 1.vyd., 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, 1.vyd. 128 s., ISBN 80-7178-535-0.

MACHONIN, Pavel, TUČEK, Milan. *Česká společnost v transformaci. K proměně sociální struktury*. Praha: Slon 1996, 364 s. ISBN 80-85850-17-6.

MASLOW, Abraham. *O psychologii bytí*. Portál s r.o., Praha 2014, 1.vyd., 320 s. ISBN 978-80-262-0618-7

MIKŠÍK, Oldřich. *Hromadné psychické jevy (Psychologie hromadného chování)*. Karolinum, Praha 2005, 1. vydání, 267 s. ISBN 80-246-0930-4

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, 3.vyd., 231 s. ISBN 80-7178-711-6

PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří, WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001, 3.vyd., 322 s. ISBN 80-781-579-2

RYMEŠOVÁ, Pavla, CHAMOUTOVÁ, Kateřina. *Průvodce psychologii osobnost a sociální psychologii*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, 2008, 1.vyd., 182 s. ISBN 978-80-213-0814-5

ŘÍČAN, Pavel, JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, 1.vyd., 160 s. ISBN 978-80-247-2991-6

SAK, Petr, SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce. Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda servis, spol. s r.o., 2004, 1.vyd., 240 s. ISBN 80-86320-33-2

SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000, 1.vyd. 291 s. ISBN 80-7229-042-8

TYRLÍK, Mojmír, a kol. *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulturní kontext* Masarykova univerzita, Brno 2010, 1. vydání, 144 s. ISBN 978-80-210-5107-2

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, 1.vyd. 467 s. ISBN 978-80-246-0956-8.

ZNEJEBÁNEK, František. *Mezi konfliktem a kooperací. Jednotná teorie konfliktu a kooperace*. Praha: Slon, 2013, 1.vyd. 167 s. ISBN 978-80-7419-154-1

Internetové zdroje

DUFKOVÁ, Jana. *Životní způsob/životní styl a jeho variantnost* (online). /cit. 2016 - 1 - 3/. Dostupné na <http://jana-dufkova.rubicus.com/sociologie-zivotniho-stylu/state-a-jine-texty/>

ŠMÍDOVÁ, Olga. *Životní styl a styl života* (online). /cit. 2016 - 1 - 3/. Dostupné na https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDivotn%C3%AD_styl#cite_note-3

SUMMARY

The thesis is thematically aimed at the issue of impacts of selected respondents' membership in an informal group; it is oriented on the organization of children and youth leisure time, in particular; mostly in the form of long-term holiday stays in the wild. The work is focused mainly on questions, which role in selected members of the group is played by factors, such as family background, personality development, mental status, great experiences, personality of a group leader, interpersonal relationships in the group, environment in which the group forms, etc. The theoretical part shall seek to describe the issues of children and youth leisure time with an emphasis on sociological and psychological point of view. The practical part consists of monographic research and qualitative research. The aim of the monographic research is to describe by means of the historical method the development of group in time, in the light of social changes which happened in the society during the existence of this group. The aim of the qualitative research is to identify not only the effects of membership in the group on selected respondents, even also causes of these effects. The result of the qualitative research is to establish hypotheses; however, these hypotheses due to the nature of the research cannot be relevant to a larger population sample. The conclusion of this work stresses the role of the organization of children and youth leisure time in the contemporary society and highlights related to new challenges and risks. At the same time the work strives for disclosing new challenges, the society must deal with them.

Seznam tabulek

- Tab. 1: Charakteristika zkoumané skupiny na základě metody dělení sociálních skupin
- Tab. 2: Charakteristika zkoumané skupiny z hlediska organizačního
- Tab. 3: Základní činnosti skupinového života v rámci prázdninových aktivit
- Tab. 4: Organizace dne skupiny na letních prázdninových aktivitách
- Tab. 5: Základní údaje o respondentech - muži
- Tab. 6: Základní údaje o respondentech - ženy
- Tab. 7: Věkové skupiny respondentů z hlediska aktivní účasti ve skupině, členěné podle vývojových fází skupiny
- Tab. 8: Vzdělání respondentů
- Tab. 9: Současná profese respondentů
- Tab. 10: Partnerský vztah respondentů
- Tab. 11: Děti respondentů
- Tab. 12: Zájmy a koníčky respondentů
- Tab. 13: Rodinné zázemí respondentů
- Tab. 14: Předchozí účast respondentů v jiných zájmových skupinách a na dlouhodobějších mimoškolních aktivitách
- Tab. 15: Věk respondenta při prvním kontaktu se skupinou
- Tab. 16: Způsob navázání kontaktu respondenta se skupinou
- Tab. 17: První pocity respondenta při kontaktu se skupinou
- Tab. 18: Korelace mezi vztahy v rodině respondenta a jeho pocity při prvních kontaktech se skupinou
- Tab. 19: Rychlost aklimatizace respondenta na nové prostředí
- Tab. 20: Začleňování respondenta do kolektivu v rámci skupiny
- Tab. 21: Rychlost osvojení příslušných dovedností praktikovaných ve skupině
- Tab. 22: Skutečnosti, které respondenty v rámci skupinových aktivit nejvíce zaujaly
- Tab. 23: Hodnocení systému trestů v rámci skupinových aktivit
- Tab. 24: Hodnocení systému odměn v rámci skupinových aktivit
- Tab. 25: Hodnocení spolupráce mezi členy skupiny
- Tab. 26: Hodnocení typů spolupráce mezi členy skupiny
- Tab. 27: Preference kooperace nebo soutěživosti respondentem
- Tab. 28: Únosnost soutěživosti ve skupině pro respondenta

- Tab. 29: Spolupráce se skupinou
- Tab. 30: Registrace přítomnosti šikany ve skupině
- Tab. 31: Registrace přítomnosti „problémových jedinců“ ve skupině
- Tab. 32: Řešení šikany v rámci skupiny
- Tab. 33: Interpersonální konflikty mezi členy skupiny
- Tab. 34: Intrapersonální konflikty respondenta
- Tab. 35: Silné citové prožitky respondentů
- Tab. 36: Postoj rodičů respondenta k jeho členství ve skupině
- Tab. 37: Využití osvojených praktických a teoretických znalostí a dovedností v praxi
- Tab. 38: Vliv členství ve skupině na výběr partnera respondenta
- Tab. 39: Partneři respondentů podle jejich požadavků – současný stav
- Tab. 40: Vliv členství ve skupině na výběr přátel respondenta
- Tab. 41: Vliv členství ve skupině na výběr povolání respondenta
- Tab. 42: Ovlivnění výběru povolání členstvím ve skupině – současný stav
- Tab. 43: Ovlivnění hodnotové orientace respondentů působením ve skupině
- Tab. 44: Proměny skupiny v čase I.
- Tab. 45: Slabé stránky skupiny z pohledu respondentů
- Tab. 46: Návrh změn
- Tab. 47: Pozitivní přínos členství ve skupině pro respondenta
- Tab. 48: Negativní důsledky členství ve skupině pro respondenta
- Tab. 49: Spolupráce respondenta seskupenou po skončení aktivního členství
- Tab. 50: Proměny skupiny v čase II.